

Kavaleridebatten i Norge 1880-1914

For den store Sag at bli dygtige Fædrelandsforsvarere

Masteroppgave i historie

Astrid Botne Wiig

Høsten 2020

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG
HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: MHIMAS- 1 19H Historie- og
historiedidaktikk masteroppgave

Høstsemesteret 2020
Åpen

Forfatter: Astrid Botne Wiig

.....
(Signatur forfatter)

Veileder: Roald Berg

Tittel på masteroppgaven: Kavaleridebatten i Norge 1880-1914

Engelsk tittel: The cavalry debate in Norway 1880-1914

Emneord: Forsvaret, kavaleriet, offiserene,
Norsk Militært Tidsskrift.

Antall sider: 129
+ vedlegg/annet: .....

Stavanger, 17.11.20
dato/år

Forord

Et helt års arbeid er nå fullført. Denne oppgaven har blitt til med hjelp og inspirasjon fra en rekke enestående mennesker.

Takk til bibliotekarene ved Forsvarsmuseet. Spesielt takk til Trude Westby, som hjalp meg med å finne frem og navigere i et hav av kilder. Takk til Øyvind Waldeland ved Forsvarsmuseets Billedarkiv, som har bidratt med illustrasjoner.

Også en stor takk til mine venner og medryttere som har lest, kommentert og bidratt med tekniske og historiske innsikter når jeg har stått fast. Uten gjengen på Trollspeilet hadde jeg nok aldri kommet på å skrive om kavaleriet.

Takk til mine kjære foreldre som har lest korrektur og støttet meg gjennom hele skriveprosessen. Jeg er evig takknemlig for at dere begge har en genuin interesse for historie, og for at dere lærte denne interessen videre til meg.

Til slutt en stor takk til min enestående veileder, Roald Berg, som satte meg på rett spor. Takk for at du har hatt troen på meg, og for ditt utrettelige arbeid med å veilede denne oppgaven. Takk for konstruktive og interessante samtaler, og for mye inspirasjon underveis.

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg den store kavaleridebatten i Norge mellom 1880 og 1914, med utgangspunkt i kavalerioffiserenes egne artikler i *Norsk Militært Tidsskrift (NMT)*.

Kavaleridebatten var en teknisk og taktisk debatt som oppstod i den vestlige verden på midten av 1800-tallet. Det ble klart at kavaleriet, som var mobilitetens og offensivens våpen, stod overfor en betydelig utfordring i form av den raskt økende ildkraften i moderne hærer.

Kavaleriet stod derfor overfor et valg: forbli utdatert, eller modernisere og igjen hevde seg ved siden av de øvrige våpenartene. Hvordan kavaleriet skulle moderniseres, var det naturligvis ingen klar fasit på. De fleste kavaleristiske detaljer i perioden 1880-1914 var derfor gjenstand for kritikk, eksperimentering, og offentlig debatt i de yrkesmilitære kretser.

Som det eldste og viktigste fagmilitære tidsskriftet i Norge, er *NMT* en uvurderlig kilde til å forstå hvordan fortidens militære tenkte, og hvilke problemstillinger som var interessante i tiden. Jeg har valgt å se nærmere på de tre mest fremtredende tematikkene i den norske kavaleridebatten: taktisk og strategisk modernisering, rytterdebatten og hestespørsmålet.

Debattantene var uenige om mangt, men én ting rådet det ingen tvil om: kavaleriet skulle være med i utviklingen, og kjempe «for den store Sag at bli dygtige Fædrelandsforsvarere.»¹

Jeg håper at denne masteroppgaven vil kunne bidra med en ny innsikt i et hittil ganske oversett kapittel i norsk militærhistorie, og skape videre interesse for det ridende våpens historie.

---

¹ Anonym. «Vort Kavaleri. Bedre Heste. Øvede Officerer» i *Dagbladet*, 22. Juni 1898.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning.....	7
1.1 Introduksjon: den norske kavaleridebatten	7
1.2 Problemstilling	8
1.3 Bakgrunn for oppgaven	9
1.4 Norsk Militært Tidsskrift	11
1.5 Litteratur og tidligere forskning	12
1.6 Teoretisk tilnærming	14
1.7 Kildekritikk	15
1.8 Oppgavens avgrensning	16
1.9 Oppgavens struktur	19
1.10 Begreper og forkortelser	19
Kapittel 2 Kavaleriet i Norge.....	21
2.1 Kavaleriet og det norske forsvaret	21
2.2 Indre oppgaver	22
2.3 Offisersstanden	24
2.4 NMT og krigshistoriske studier	26
2.5 Nøytralitetsvern og det norske kavaleriet	28
Kapittel 3 Taktisk og strategisk debatt.....	31
3.1 Kavaleristisk tenkning etter de tyske samlingskrigene	32
3.2 Attakkskolen og ildkraftskolen	37
3.3 Rytteriet til fots	40
3.4 Oppklaring og øvelse	44
3.5 Oppsummering: Idealer for en ny tid	48
Kapittel 4 Hestespørsmålet.....	49
4.1 Den perfekte kavalerihest	50
4.2 Utrederkvarterene	53
4.3 Hesteavl	54
4.4 Hesteimporten	59
4.5 Oppsummering: enighet om hestespørsmålet	61
Kapittel 5 Rytterdebatten.....	62
5.1 Fremveksten av den moderne militære ridningen	62
5.2 Kavaleriets rideskole: «kort samlet Trav – Marsch!»	64

5.3 Forenkling av undervisningen	66
5.4 Skoleryttere og feltryttere i Norsk Militært Tidsskrift	68
Kapittel 6 Dressur og feltgalopp i uskjønn disharmoni	78
6.1 Den raske ridningen	78
6.2 De Norske Officerers Rideklub	85
6.3 Rideklubben: av militær betydning?	91
6.4 Oppsummering: Den moderne militære ridningen	94
Kapittel 7 Dragoner av det 20. århundre	96
7.1 Kavaleriet og det nye århundret	96
7.2 Mitraljøser	102
7.3 Kavaleriets hjulryttere	106
7.4 Blankvåpen	110
Konklusjon	114
Kilder og litteratur	120
Primærkilder	120
Norsk Militært Tidsskrift	120
Aviser	123
Stortingsforhandlinger	124
Sekundærkilder	126
Litteraturliste	126
Nettsider	129
Bilder	129

Kapittel 1 Innledning

1.1 Introduksjon: den norske kavaleridebatten

Prins Kraft av Hohenlohe-Ingelfinger bemerket i sin bok *Militarische Briefe* (1886) at han under en øvelse hadde spurt en gammel kavalerist om hvilke reaksjoner man ville hatt i hans tid, dersom en foresatt hadde stilt de samme kravene til kavaleriet som det i dag stilles. Den gamle kavaleristen lo og svarte: «Man vilde øjeblikkelig have indespærret ham i et galehus.»² Omstillingen og utdannelsen av det norske kavaleriet til nye oppgaver var en lang og omstridt prosess, som ble alt annet enn enklere med årene, noe som bidro til at kavaleriet ble hengende etter i utviklingen. Prosessen ble ytterligere komplisert av våpenteknologiens raske fremskritt, et til tider stramt militærbudsjett, og prioriteringene som ble gjort til fordel for infanteriet.³

Kavaleriet er en våpenart i Hæren, som gjennom mesteparten av sin historie har brukt hesten som sitt viktigste våpen og transportmiddel. Hesten var kavaleristens hovedvåpen, enten den bruktes i direkte angrep, eller i meldings- og rekognoseringstjenesten. Kavaleriet var lenge regnet som en utelukkende offensiv våpenart. Dets viktigste funksjon på slagmarken var å avgjøre en trefning mot en demoralisert fiende, ved å angripe i strak galopp og i sluttede linjer med sverd eller lanser. Ildvåpen var ansett som sekundærvåpen til sverd, og kom i andre rekke.⁴

Innen 1880 var kavaleriet med sine utdaterte taktikker og doktriner kommet inn i en intern og intensiv debattperiode. Kavaleridebatten må ses i lys av de raske fremskrittene innen våpenteknologien i siste halvdel av 1800-tallet. Under den amerikanske borgerkrigen og de tyske samlingskrigene hadde man sett illevarslende resultater fra tradisjonelle angrep mot moderne infanteri og artilleri. Slik oppstod en eksperimenteringsperiode, der man søkte

---

² Sitert av Alexis von Munthe af Morgenstjerne i *NMT*: «Om anordningen af øvelserne under kavaleriets korpssamlinger». 1887: 253.

³ Årene mellom 1850 og 1890 er kjent som infanteriets storhetstid i Norge. Artilleriet kom etter i 1890-1914. Se Berg, Roald. *Norsk forsvarshistorie bind 2: Profesjon – union – nasjon*. 2001: 238.

⁴ Jarmann, Nils. *Hestetjenesten i Hæren*. 1991: 5.

alternativer som taktisk og teknologisk kunne stille kavaleriet på likefot med de øvrige våpenartene, og gjøre det til et verdig innslag i en moderne krigsmaskin. Denne debatten har blitt kjent som kavaleridebatten, eller den store kavaleridebatten, der det til tider rådet dyp uenighet blant kavalerister om hvordan kavaleriet skulle moderniseres.⁵ Denne kavaleridebatten ble også fulgt og ført i Norge.

Kavaleridebatten var del av en profesjonsmessig debatt som foregikk over hele den vestlige verden på 1800- og tidlig 1900-tallet. Dateringen av den store kavaleridebatten kan variere fra land til land, men i *NMT* kommer den tydeligst frem i kjølvannet av den fransk-tyske krigen (1870-71), som også ble et høydepunkt i mange andre land. Selv om hestekavaleriet fortsatte sin tjeneste under andre verdenskrig, er det vanlig å anse kavaleridebatten som offisielt over etter første verdenskrig, da motorisert kavaleri begynte å overta hestekavaleriets oppgaver.⁶

Med utgangspunkt i *Norsk Militært Tidsskrift* skal vi i løpet av de neste kapitlene se nærmere på hvordan denne debatten artet seg i årene 1880-1914.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven har jeg undersøkt tre hovedtema fra kavaleridebatten i perioden 1880-1914: taktisk og strategisk modernisering, inkludert våpen og utrustning, moderniseringen av ridningen, og hestespørsmålet. Oppgavens problemstilling er derfor å finne ut hvordan de norske kavalerioffiserene forholdt seg til de praktiske og teoretiske utviklingene på disse områdene innenfor rammen av den øvrige europeiske kavaleridebatten, og hvordan de mente idealene skulle tilpasses norske forhold og Forsvarets behov. Videre har jeg undersøkt hvordan moderniseringen av våpenarten henger sammen med den internasjonale debatten, med inspirasjon og erfaringer fra både Norge og utlandet.

For å finne ut mer om kavaleridebatten som fremstilt i *NMT*, har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

---

⁵ Usborne, Scott. "The Great Cavalry Debate". 2017: 2-4.

⁶ Jarymowycz, Roman. *Cavalry from Hoof to Track*. 2008: ix.

Hvilke holdninger hadde de norske kavalerioffiserene til den europeiske kavaleridebatten, og hvordan mente de våpenarten skulle moderniseres? Hvordan kommer debatten til uttrykk i Norsk Militært Tidsskrift i perioden 1880-1914?

1.3 Bakgrunn for oppgaven

Oppgaven er ikke utelukkende inspirert av en personlig interesse for hest og dressur, men også av en historiografisk debatt som har pågått i den engelskspråklige verden. Tradisjonelt har narrativet om hestekavaleriet vært en utpreget historie om det gamles ofte tragiske endelikt mot moderne og overlegen teknologi, der kavaleriet fremstilles som en anakronisme som kun fortsatte å eksistere på grunn av hardnakket konservativisme fra den militære ledelsens side. Er dette et helhetlig og rettferdig bilde, eller skyldes det manglende forståelse av tiden og av kavaleriet? Dette spørsmålet har med rette blitt stilt i det akademiske historiemiljøet, og har ledet til en ny interesse for kavaleri som har vist en kontinuitet fra hestekavaleriets dager og frem til vår tid i hvordan kavaleriet har blitt fremstilt. I en artikkel fra 2007 refererer historikeren Gervase Phillips til kavaleriet som «the scapegoat arm» - en beleilig syndebukk for alle militære feiltrinn tidlig på 1900-tallet - og fremholder at hverken samtidens kritikere eller historikere i ettertid har skapt et helt realistisk og rettferdig bilde av kavaleriet i perioden.⁷

Kavaleridebattens intensitet og langvarighet mener jeg er et godt eksempel på at kavaleristene selv var svært opptatt av å styrke sitt våpens relevans og modernitet, og at de fokuserte like mye på å forberede kavaleriet på fremtiden som de gjorde på å lære av fortiden. Det norske kavaleriet har etter min viten aldri tidligere vært studert i kontekst av den øvrige europeiske kavaleridebatten, noe som gjør det vanskelig å fastslå hvor moderne det norske kavaleriet anså seg selv for å være. Det ble heller aldri brukt i krig i perioden. Hestekavaleriet ble derfor utfaset og forsvant stille fra norgeshistoriens sider, uten å etterlate seg et lignende minne.

Ordet kavaleri gir assosiasjoner til en større betydning, til middelalderens riddere og Napoleons kyrassérer, til fargerike husarer og «The Charge of the Light Brigade.» Kavaleriet har til alle tider vært innhyllt i romantikk, som på 1800-tallet effektivt skjermet

---

⁷ Phillips, Gervase. "Scapegoat Arm: Twentieth-Century Cavalry in Anglophone Historiography". 2007: 37.

virkelighetens kavalerislag fra offentlighetens skue.⁸ Som historikeren Roman Jarymowycz hevder, var kavaleristene selv svært tiltrukket av den romantiske bevegelsen. Romantikkens fokus på følelser og estetisisme var noe som appellerte til ryttersoldatene.⁹ Det gjør det også ytterligere vanskelig å skille myte fra realitet i den kollektive hukommelsen. De romantiske forestillingene om ryttersoldatene så vi sist i 2001, da amerikanske soldater opererte som beredent infanteri i Afghanistan. Selv om hestene i dette tilfellet bare var ment som transportmidler, resulterte hendelsen i at en 2,3 tonns rytterstatue i bronse - et temmelig bisart syn i våre dager - ble oppført på Ground Zero i New York. Det var naturligvis også ganske oppsiktsvekkende i seg selv at hester ble brukt i kamp av amerikanerne for første gang siden 1942.¹⁰

Etter å ha fastslått at hester ikke hører hjemme i en moderne hær, har vi likevel ennå ikke greid å gi fullstendig slipp på denne ærverdige tradisjonen. Også i Norge har det overraskende nok oppstått en ny interesse for hestetjenesten. De siste hestene ble utfaset fra Forsvaret i 1984 da kløvkompaniet ble nedlagt.¹¹ Andre europeiske land som Østerrike og Tyskland har beholdt sine kløvhester, ettersom hester og muldyr fremdeles er overlegne på diskre og lydløs fremkommelighet i bratt alpint terreng. I juni 2019 publiserte Dagbladet en artikkel med tittelen «Fjordinger for NATO », hvor forfatteren oppfordret forsvarsminister Frank Bakke-Jensen til å ta med seg noen hæroffiserer på studietur til Tysklands fjellinfanteribrigade, som nylig hadde gått til anskaffelse av 50 muldyr og 20 ridehester.¹² På NATOs hjemmeside ble det også publisert en skrytevideo som viser fordelene med kløv til å dekke transport- og forsyningsbehov under forhold der motorsykler og helikoptre ikke kan anvendes.¹³

Selv om dagens behov er helt annerledes, er det likevel noen likhetstrekk mellom kløv og debatten om hestekavaleriet på 1900-tallet. Er det nye nødvendigvis alltid bedre enn det

---

⁸ Dorondo, David. *Riders of the Apocalypse*. 2012: 16.

⁹ Jarymowycz 2008: 92.

¹⁰ Hudson, Eric. "America's Response memorial lands final resting place near NYC's 9/11 Memorial." SOAR Public Affairs, 16. September 2016. Hentet 1. oktober 2020 fra: https://www.army.mil/article/175311/americas_response_memorial_lands_final_resting_place_near_nycs_911_memorial

¹¹ Leraand, Dag. «Kløvkompaniet» i *Store norske leksikon*. Hentet 29. oktober 2020 fra <https://snl.no/Kløvkompaniet>.

¹² Hagvaag, Einar. «Fjordinger for NATO» i *Dagbladet*, 25. juni 2019. Hentet 26. juni 2019 fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/fjordinger-for-nato/71202180>

¹³ "Pack animals – the German Mountain Infantry Brigade", 20 februar 2019. Hentet 26. juni 2019 fra: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_164045.htm?selectedLocale=en

gamle? Heller ikke datidens kavalerister kom til enighet på dette punktet, men deres individuelle betraktninger er til stor hjelp for å kaste lys over de norske kavaleristenes deltakelse i kavaleridebatten.

1.4 Norsk Militært Tidsskrift

NMT er oppgavens utgangspunkt og det primære kildematerialet jeg har brukt for å skrive oppgaven.

NMT er Norges eldste løpende tidsskrift, og Nordens eldste militære tidsskrift. Første nummer utkom i desember 1830 under tittelen «*Militært Tidsskrift*». Tidsskriftet ble siden overtatt av Christiania Militaire Samfund, og fikk sitt nåværende navn i 1842.¹⁴ Med unntak av et kort avbrudd under krigsårene 1940 - 1945 har *NMT* utkommet i flere nummer årlig. Dette gjør tidsskriftet til en omfattende kilde å studere.

På samme måte som historiefaget, ble også militærfaget profesjonalisert i løpet av det 19. århundret. Statsviteren Samuel P. Huntington beskriver profesjon som et kall, hvor den profesjonelle jobber og praktiserer sin kunnskap innenfor en institusjon. Profesjonen har sine moralske retningslinjer, og spesifikke idealer og verdier som rettleder profesjonens medlemmer i møte med utenforstående. Dette gjør at de har en sterk enhetsfølelse, og en forståelse av seg selv som en egen gruppe som skiller dem fra lekmenn. Den militære profesjonen har et utpreget fokus på gruppen fremfor individet.¹⁵ På lik linje som enhetsfølelsen og gruppebevisstheten som dannes av å være del av den militære profesjonen, tør jeg påstå at også kavaleristene hadde sin egen gruppebevissthet. De var del av den militære profesjonen, men var også representanter for en egen kavaleristisk profesjon. Kavaleriet som våpenart hadde kvaliteter og tradisjoner som skilte seg fra de andre våpenartene.

Under unionstiden med Sverige utviklet de norske offiserene en selvstendig nasjonal forsvarspolitik og identitet.¹⁶ *NMT* var en viktig del av denne profesjonsbyggingen, og fungerte som en kilde til faglig informasjonsutveksling i tiden. Den er derfor en uvurderlig

---

¹⁴ Oslo Militære Samfund. *Norsk Militært Tidsskrift 1831-1981*. 1981: 7.

¹⁵ Huntington, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. 1994: 8-10.

¹⁶ Berg, Roald. «Embetsmannsstat, rettsstat eller generalguvernement 1814-1829». 2003: 80.

informasjonskilde for historikere som ønsker å sette seg inn i datidens militære tenkning. Tidsskriftet er satt sammen av artikler forfattet av Hærens landoffiserer, hvor en redaktør var ansvarlig for utvalg og publisering av stoffet, sammen med en nedsatt tilsynskomiteé tilknyttet Cristiania Militaire Samfund. Både redaktør og komité bestod av hæroffiserer.¹⁷ Roald Berg, historieprofessor ved Universitetet i Stavanger, har pekt på at stiftelsen av tidsskriftet dannet grunnlaget for utviklingen av en spesifikk norsk militær tenkning, hvor norske hensyn gikk foran de fellesunionelle. Dette bidro til å øke krigsmaktens politiske legitimitet, fordi det også styrket utviklingen av en norsk nasjonal identitet.¹⁸

NMT var et utpreget internt og profesjonsmessig tidsskrift, et militært forskningsforum for Hærens offiserer, som fremmet en vitenskapeliggjøring av krigskunstens mange aspekter, fra teknologi og strategi til sårbehandling og brobygging. I årene 1900 til 1917 svingte antallet abonnenter mellom 500 og 600.¹⁹

1.5 Litteratur og tidlige forskning

Det finnes overraskende lite faghistorisk forskning om kavaleriet i Norge. Derfor er det både nyttig og utfordrende å ta fatt på et slikt tema. Det meste vi har av litteratur er nedskrevet av offiserene selv. *NMT* utforsket denne problemstillingen i en artikkel i 1936, hvor det fremgår at den norske krigs- og militærhistorien manglet en egen forskningsinstitusjon. På grunn av dette, var det meste av norsk militærhistorie nedskrevet av enkelte offiserer, som hadde historieskriving som hobby. Selv om arbeidet kunne være av høy kvalitet, ble det bemerket at forskningen manglet en overordnet plan, slik at fokuset falt på enkelthendelser, enkeltpersoner og enkeltinstitusjoner, uten at disse nødvendigvis ble satt i sammenheng. Konklusjonen var at norsk forsvarshistories betydning for landets utvikling ikke var kommet frem på en tilfredsstillende måte, som heller ikke samarbeidet mellom sivile og militære krefter i samfunnsutviklingen.²⁰

Også i nyere tid finnes det lite litteratur som handler spesifikt om kavaleriets historie utover det som er skrevet av kavalerioffiserene selv. Disse vedrører hovedsakelig regiments- og krigshistorie. Det norske hestekavaleriet i perioden 1880-1914 har etter min viten aldri tidligere vært tema for noen dyptgående eller eksklusiv studie.

---

¹⁷ Aktuelle ansvarshavere er oppført i bindutgivelsene (hele årganger).

¹⁸ Berg 2001: 106.

¹⁹ Christophersen, Bjørn. *Norsk Militært Tidsskrift 1830-1930*. 1931: 166.

²⁰ Schiøtz, Johannes. «Norsk krigshistorisk forskning». 1936: 735.

Det uten tvil største bidraget til historien om det norske kavaleriet er oberstløytnant Åke F. Jensens *Kavaleriet i Norge: utvikling og innsats gjennom 800 år* (1995), som tar for seg hovedtrekkene av kavaleriets historie. Det er derfor uunngåelig for denne oppgaven å bygge videre på dette viktige verket. Med Jensen som utgangspunkt legger denne oppgavens avgrensning og mer spesifikke fokus til rette for et dypere dykk i kildematerialet, og en nærmere undersøkelse av meningsmangfoldet som ledet til avgjørelsene som ble tatt i våpenartens utvikling. Andre bidrag til den norske historien kommer også fra kavaleriets egne rekker. Av *Nordenfjeldske dragonregiments historie* (1922) av oberst Hans Wilhelm L'orange, *Nordenfjeldske dragonregiments historie gjennom 300 år* (1995) av oberstløytnant Kjell Nagel Dahl, *Opland dragonregiment 1750-1950* (1950) av H. Harlem, *Fra dragontiden* (1900) av oberst J. Gulowsen og *Kavaleriets skole- og garnisonsavdeling 1796-1940* (1956) av oberstløytnant Harald Broch. Et annet viktig bidrag til litteraturen er *Hestetjenesten i Hæren* av Nils Jarmann.

Nøkkelordene som danner bakgrunn for min oppgave er Hæren, offiserene, unionstiden og norsk militær tenkning. Disse temaene har heldigvis en rekke historikere skrevet om, som har gjort mitt arbeid mulig å gjennomføre. Den hovedsakelige litteraturen jeg har brukt for disse emnene er *Norsk forsvarshistorie bind 2: Profesjon – union – nasjon* (2001) av Roald Berg, *For konge og fedreland? Offiserer, politikk, unionstid og nasjonalisme 1890-1905* (2001) av Nils Ivar Agøy, *Europas Krig. Militært tenkande, strategi ock politik frå Napoleonstiden till Världskrigets slut* (1988) av Alf W. Johansson, «Offiserane - stat, stand, parti, profesjon» (2014) av Hans P. Hosar og *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945, Samfunnsendring – statssystem – militær teori* (2005) av Rolf Hobson.

Internasjonalt finnes det mye forskning på tema knyttet til kavaleri, både av historikere og militært personell. Et av de viktigste verkene i den engelskspråklige verden er Henry Paget, 7. marki av Anglesey, som gjennom 8 volum av *A History of the British Cavalry* (1973- 1997), satte kavaleridebatten i forkant av mekaniseringens tidsalder i rampelyset. Angleseys arbeid er videreført av blant annet historikerne Stephen Badsey og Gervase Phillips, som sammen har åpnet for et tidligere oversett forskningsfelt på kavaleriets kultur og identitet, og hvordan kavaleriet forsøkte å hevde seg i en epoke der maskiner og automatiserte våpen ble stadig mer dominerende. Sammen har de stilt spørsmål til den tidligere aksepterte forestillingen om at kavaleriet motsatte seg en hver reform i forsøk på å bevare en aristokratisk og sosialt overlegen posisjon innen militærapparatet. En annen historiker som har undersøkt kjernen i

kavaleriets identitet, og dets overlevelse gjennom teknologiske omveltninger, er Roman Jarymowycz i *Cavalry from Hoof to Track* (2008). Av litteratur om hvordan hestekavaleriet kunne komme til en plutselig og brå slutt i midten av forrige århundre, må nevnes *Mounted Warriors* (2009) av Gene Smith. Smith utforsker blant annet konseptet «kavaleriånd», og hvorfor ryttersoldatene holdt en så viktig posisjon innen militærapparatet i så lang tid.

1.6 Teoretisk tilnærming

I oppgaven fokuserer jeg på artiklene i *NMT*, og de norske offiserene som publiserte sine artikler der. Oppgaven er derfor lagt opp som en diskursanalyse, hvor jeg forsøker å belyse de forskjellige meningene som kom til uttrykk om noen av de viktigste temaene innenfor kavaleridebatten. Hensikten er å finne ut hvilke holdninger kavaleristene hadde til moderniseringen av kavaleriet, og om det rådet en overvekt av enighet eller splittelse om tiltakene som måtte til for å modernisere våpenarten.

Diskursbegrepet er mangfoldig, og begrepet er på mote, skriver professor Hans Petter Ulleberg ved NTNU.²¹ Diskurs har med språkets kvalitet og betydning og gjøre, og dreier seg om en bestemt måte å uttrykke seg eller forstå verden.²² Diskursanalyse er en undersøkelse av det språklige innholdet i en tekst. I en ideologikritisk diskursanalyse forsøker man å identifisere hvilke tale- og forståelsesmåter som er dominerende i en konkret tekst.²³ I mitt tilfelle har jeg valgt å sammenligne det meningsladede innholdet i et utvalg tekster fra samme tidsskrift, hvor skribentene brukte forskjellige typer virkemidler til å fremme sine budskap.

NMT er et militærvitenskapelig tidsskrift. Om tidsskrift sier historikeren Knut Kjeldstadli at de, sammen med avisene, er en uvurderlig kilde for mange formål. Noen av disse formålene er å oppdage og følge utviklingen innen interessante politiske saker, og undersøke holdninger til disse.²⁴ Som sagt er det først og fremst offiserenes holdninger til moderniseringen av sin våpenart som er tema i denne oppgaven. Begrepet moderne er kontekstavhengig, og kan være vanskelig å definere. Hva som var den beste fremgangsmåten for å oppnå modernitet, fremstår også som en individuell vurdering.

Tidsskriftets målgruppe var skribentenes medoffiserer, som selv hadde betydelige kunnskaper om artiklenes problemstillinger. Dette gjør at *NMT* er preget av debatterende dem

---

²¹ Ulleberg, Hans Petter. «Diskursanalyse: et mulig bidrag til utdanningshistorisk forskning». 2007: 65.

²² Ulleberg 2007: 66.

²³ Ulleberg 2007: 65.

²⁴ Kjeldstadli, Knut. Fortida er ikke hva den en gang var. 2013: 165.

imellom på områder der det ikke rådet enighet. Hensikten var ofte å belyse enkelte praktiske aspekter i kavaleriet som vedkommende hadde ønske om å endre. Tekstene var hovedsakelig bygget på skribentens egne erfaringer og observasjoner, men inneholder også tankestrømninger som fantes i den øvrige europeiske fagpressen.

Det viser seg også at offiserene var svært språkkyndige. Dette skyltes at det ved Krigsskolen ble undervist i fransk, og etter 1880 også i tysk og engelsk i øverste avdeling for infanteri- og kavalerilinjene.²⁵ Enkelte bind av *NMT* inneholder en oversikt over hvilke av abonnentene som også abonnerte på de skandinaviske militære tidsskriftene. Tekster som er nærmest direkte oversettelser av artikler fra andre europeiske tidsskrifter vitner om at enkelte også var flittige lesere av tyske og franske militære tidsskrifter. Slik var kavaleristiske ideer fra kontinentet i høy grad gjort tilgjengelige for det norske offiserskorpset. Derfor er det også relevant å se på hvilke andre land og aktører som trekkes inn i argumentasjonen, og hvilke kavalerier offiserene sammenlignet og ønsket å etterligne i kavaleridebatten.

1.7 Kildekritikk

Med øye for oppgavens fokus vil *NMT* danne grunnlag for en diskursanalyse, der meningsmangfoldet vil være et hovedtema. Det er ikke tidsskriftets hensikt å sitere gjeldende forhold, men å belyse de manglene man så, endringer man ønsket, og hendelsene man observerte i utlandet. En god del av tekstene er referater fra, eller oversettelser av artikler i utenlandske tidsskrifter, som i noen tilfeller fungerte som indirekte kritikk av gjeldende forskrifter, eller som likevel ble oppfattet slik av enkelte lesere.

En påfallende svakhet med tidsskriftet som kilde er at informasjonen kan være vanskelig å verifisere, særlig i de tilfellene hvor skribentene siterte utenlandske tidsskrifter, som var oversettelser av artikler fra andre tidsskrifter. Dette er særlig tilfelle i artikler som omhandler Russland og Italia, som oftest ble trykket i *NMT* via tyske eller franske oversettelser. Offiserene brukte likevel disse tekstene til sammenligning med norske forhold, og er dermed relevante for denne oppgaven.

Ved noen anledninger valgte skribentene å publisere sine innlegg anonymt eller kun under etternavn eller initialer. Det kan være vanskelig å finne ut hvem «En forsvarsvenn nordenfjelds» eller «E. J» var. I tilfeller der bare etternavn eller initialer er oppført har statskalendere, oppslagsverk og tidsskriftets tidligere publikasjoner og egne registre kommet

---

²⁵ Hosar, Hans P. *Kunnskap, dannelse og krigens krav – Krigsskolen 1750-2000*. 2000: 173.

godt med, slik at forfatterens navn kunne fastsettes. I enkelte tilfeller der kun forfatterens etternavn er oppført har ytterligere utfordringer oppstått når vedkommende kommer fra en militær familie hvor flere var aktive skribenter i samme tidsrom. I mitt tilfelle har jeg ikke opplevd at to eller flere fra samme familie skrev om kavaleriet i samme tidsrom. Når jeg omtaler en forfatter som både premierløytnant og rittmester, er det derfor snakk om samme person og ikke en slektning. Titlene avspeiler i så fall yrkesmessig avansement.

Som historikere må vi ta høyde for de begrensningene og kravene tekstene stiller dersom materialet brukes som kilde. For det første er *NMT* et meningsforum, og ikke nødvendigvis representativt for den allmenne meningen om et aktuelt tema. Det kan derfor ikke brukes for å danne en fullstendig forståelse av de interne holdningene i Forsvaret. Likevel var tidsskriftet oversatt av kompetent personell som gjør at grunnleggende opplysninger kan regnes som korrekte. Meningene som ble publisert kunne være individuelle av natur, og må derfor ses i lys av den respektive forfatterens budskap. Vi ser også i flere tilfeller at skribentene irettesatte hverandre på områder der det ikke rådet enighet.

De samme utfordringene møter man ved bruk avisinnlegg. Aviser var også hyppig brukte talerør for de militære, og er derfor også inkludert her for å vise at også sivilsamfunnet fikk med seg kavaleridebatten. Disse artiklene er dessverre ofte publisert anonymt, og bør behandles med enda større forsiktighet enn *NMT*.

Når det gjelder beskrivelser av hestematerialet, må det nevnes en forskjell i betegnelser på hestetyper. Offiserene brukte ofte de vage betegnelse 'blodshester' eller 'edle hester' til å beskrive både varmbloods-, fullbloods- og halvbloodshester. Kort sagt, alle de omtalte hestene var lettere enn de tunge norske kaldblodsrasene. Vanligvis brukes betegnelsen for å beskrive en varmbloodshest, og jeg har derfor valgt å forholde meg til denne betegnelsen, om ikke annet er presisert i teksten.²⁶

1.8 Oppgavens avgrensning

Oppgaven er avgrenset til årene 1880-1914. Dette er en innholdsrik periode i norsk militærhistorie som dessverre har fått alt for lite oppmerksomhet av historikere. Perioden av

---

²⁶ Betegnelsen blodshest er også brukt i Jarmann, *Hestetjenesten i Hæren*, 1991. Betegnelsen er i dag lite utbredt, og man sier vanligvis varmbloods. For inndelingen av hesteraser se «Inndeling av hester» fra NRYF: <https://www.rytter.no/hestekunnskap/kunnskapsbibliotek/hesten/inndeling-av-hester/> (hentet 30. oktober 2020).

særlig interesse for kavaleriet strekker seg noe lenger tilbake i tid, men jeg bestemte meg for å ta utgangspunkt i 1880 etter å ha gransket det relevante kildematerialet som er tilgjengelig, og for å forhindre at tidsspennet blir for stort.

Et vesentlig forhold å nevne i forbindelse med denne avgjørelsen er at tidsskriftets eget arkiv ikke er bevart fra tidligere år enn 1877, noe som delvis har hatt innvirkning på avgrensningen av oppgaven. Det var også først i løpet av 1860-årene at tidsskriftets popularitet og utbredelse tok av for alvor, slik at 1870-årene og fremover markeres av en betraktelig økning i antall årlig publiserte numre.²⁷

Går vi lenger tilbake i tid, har kavaleriet så forskjellige forutsetninger i sitt virke fra det vi ser i 1914, at den valgte tidsavgrensningen vil virke rimelig. Årene 1880-1914 har en mye tettere sammenheng gjennom de holdningene og utfordringene tidsskriftets skribenter gir uttrykk for. Hvilke kavaleristiske spørsmål som ble tatt opp i tidsskriftet, og hvilke praktiske utfordringer offiserene stod overfor er derfor nært forbundet gjennom hele perioden. Også viktig å tilføye er at det først var i 1880- og 90-årene at våpenteknologien og det resulterende kravet om modernisering virkelig begynner å gjøre seg gjeldende. Betegnelsen «det lange 1800-tallet» er av stor nytte her. Selv om betegnelsen vanligvis brukes for å bedre periodisere den politiske historien i Europa, er det vanlig å regne den store militære opprustningen og starten på verdenskrigen som århundrets definitive slutt.²⁸

Hesten var kavaleristens hovedvåpen, noe som ofte faller i bakgrunnen blant historikere som studerer 1800-tallets kavaleri. Historikere som gjerne ikke har egne praktiske kunnskaper om teoriene som diskuteres og tillegges stor betydning av kavaleristene i rytterdebatten, velger derfor ofte å utelate diskusjonene. Jeg har derfor valgt å fokusere på kavaleriet som en rytterkultur, og skrive om moderniseringen av ridningen og hestematerialet fra et kavaleristisk perspektiv, for å bidra til å belyse våpenartens historie fra et annerledes perspektiv. Derfor har jeg vektlagt debattene som går på ridning og hestehold, fremfor teoretiske debatter knyttet til taktiske og strategiske utfordringer.

---

²⁷ Christophersen 1931: 5.

²⁸ Berger, Stefan. *A Companion to Nineteenth-Century Europe 1789-1914*. 2006: XVII- XXVII.

Som beskrevet i 1.5, finnes det mye akademisk forskning på 1800- og tidlig 1900-tallets forsvarshistorie, og om Forsvaret i sin helhet. Færre har derimot sett på kavaleriet som våpen, med sine egne utfordringer og målsetninger.

Grunnet oppgavens rammer, tema og problemstilling har jeg måttet utelate flere interessante perspektiver knyttet til kavaleriet.

Kavalerioffiserene var menn som ofte hadde sterke politiske overbevisninger. Deres politiske meninger har jeg i liten grad kunnet inkludert i oppgaven av to grunner: for det første fordi politiske diskusjoner for det meste ble holdt utenfor *NMT*, og for det andre fordi det er et stort og omfattende tema, som bør dekkes i en egen avhandling. Av samme grunn har jeg valgt å fokusere på de praktiske kavaleristiske spørsmålene knyttet til modernisering, fremfor unionsdebatten og andre politiske feider som dominerte perioden. Offiserskorpset og de politiske og unionelle spørsmålene er som tidligere nevnt godt dekket av andre historikere. Kavaleriets holdninger og forholdt til de andre våpenartene er en annen problemstilling som trenger en empirisk undersøkelse.

I oppgaven har jeg valgt å fokusere på det norske kavaleriets utfordringer som del av en bredere europeisk kavaleridebatt, der de samme debattene dukket opp i hele den vestlige verden. Her har jeg også måttet utelate eller nedprioritere enkelte spørsmål, for eksempel fordelingskavaleri, vekt- og furagedebatten, med tanke på oppgavens lengde. Jeg har valgt å forholde meg til de tre temaene som er dominerende i årene 1880-1914. Disse omfatter den taktiske og strategiske debatten, moderniseringen av ridningen, og moderniseringen av hestematerialet. Innenfor disse tre kategoriene kan man plassere flere av de mindre spørsmålene, som er diskutert i de respektive kapitlene.

Kavaleriets indre oppgaver er et annet stort tema som må overlates til fremtidig forskning. Selv om offiserene i *NMT* ofte brukte artiklene på å diskutere scenarier der en ytre fiende truet Norges og De forente rikers grenser, var det nettopp de indre oppgavene som ble de viktigste i perioden, ettersom krigen aldri kom. Siden jeg har valgt å ta utgangspunkt i en empiri som helst unnviker diskusjoner om de indre oppgavene, faller temaet dessverre utenfor oppgavens problemstilling. Kavaleriets indre oppgaver er likevel beskrevet i korte trekk i kapittel 2.

1.9 Oppgavens struktur

Ettersom spørsmålene i kavaleridebatten i stor grad har nær sammenheng med hverandre, er det naturlig å si noen ord om oppgavens struktur. Det vil si at hver tekst sannsynligvis kommer innom flere av de tre store temaene. Artiklene er derfor ikke diskutert kronologisk og i sin helhet. Jeg har valgt å stykke opp innholdet, og diskutere de forskjellige aspektene under den relevante overskriften slik at debatten kan fremstilles på en oversiktlig måte.

Oppgaven består av 6 empirikapitler, og er tematisk inndelt. Kapittel 2 vil fungere som en innføring i de militære forholdene som dannet bakteppet og grunnlaget for kavaleridebattene i *NMT*. Kapittel 3 og 7 omhandler moderniseringen innen våpenartens taktiske og strategiske tenkning, kapittel 4 handler om hestespørsmålet og kapittel 5 og 6 tar for seg moderniseringen av ridesystemet.

Oppsettet av kapitlene har vært noe utfordrende, ettersom flere av spørsmålene overlapper hverandre og er av en sammensatt art. Som et eksempel kan jeg nevne vektspørsmålet, som både omfatter hestematerialet, utrustningens og rytteren vekt, og den nødvendige treningen av hester og mannskaper som krevdes for å holde det hele sammen. Også debatten om moderniseringen av ridesystemet er innviklet, i og med at den noe vage betegnelsen «moderne og feltmessig ridning» bruktes om både ridningen i felt, og om dressuren som lå til grunn for å opparbeide de feltmessige ferdighetene.

Jeg har, så langt det har latt seg gjøre, behandlet hvert tema i en egen seksjon, enten i eget kapittel eller som et underkapittel, slik at de forskjellige spørsmålene er mer oversiktlige og enklere å holde tritt med for leseren.

1.10 Begreper og forkortelser

Attakk/støt	Ofte brukte betegnelser på angrep/anfall mot fiende.
Avsittet/sitte av	Rytter som har steget av hesten.
Bereden	Til hest.
DNOR	De Norske Officerers Rideklub
Dressur	Grunnleggende øvelser for hest for å utvikle balanse, samspill og lydighet.
Ekvipasje	Hest og rytter.
Eskadron	Kompani i kavaleriet.

Gevorben	Vervet soldat.
Halvblodshest	Av offiserene betegnet som foredlet hest eller letthest. En hest eller en hesterase som er krysset frem av fullblods og ikke-fullblods. I Norge krysset man fullblods- og varmblodshester med dølahester for å få en raskere og lettere hestetype.
Karabin	Kort rifle brukt av kavaleri.
Kløv(ing)	Pakke dyr som ledes til fots.
Nasjonale hester	Refererer til norske hesteraser: fjording (fjordhest/vestlandshest), dølahest (østlandshest/gudbrandsdalshest), nordlandshest (lyngshest). Små og kraftige gårds- og arbeidshester.
<i>NMT</i>	<i>Norsk Militært Tidsskrift</i>
Remonte	Ung hest som ikke er ferdig innridd eller dressert. Betegnelsen er vanligvis bare benyttet i militær sammenheng.
Rideskolen	Manegen. Hærens høyskole i ridning.
Skoleeskadronen	Underoffisersskolen.
Skoleridning	Også kalt klassisk dressur. En grunnleggende til avansert form for ridning. Den omfatter kunster og øvelser som var nødvendige for krigføring til hest i tidligere tider.
Trefning	Væpnet sammenstøt, slag.
Underoffiserer	Underbefalingsmenn med rang fra sersjant til fanejunker.
Utrederkvarter	Gård som var pålagt å huse militære hester når de ikke var i tjeneste, mot at bonden kunne bruke hestene i jordbruket.
Varmblodshest	Større, edlere og mer atletiske ridehestraser. Av kavaleriet brukt som offisershester eller til avl for å krysse frem en lettere og høyere norsk ridehest.
Volte	Ridning eller bakkearbeid i en sirkel eller halvparten av ridearenaen, vanligvis 10-20 meter i diameter. Benyttes i dressur for trening av hest og rytter. Også brukt i kavaleriet om en gruppe elever som undervises sammen (eks. remontevolten)

Kapittel 2 Kavaleriet i Norge

2.1 Kavaleriet og det norske forsvaret

Den 28. april 1663 ble det norske kavaleriet offisielt grunnlagt.²⁹ I Europeisk målestokk vil det norske hestekavaleriets historie neppe regnes som særlig oppsiktsvekkende, og var gjennom sin eksistens et bondekavaleri som hovedsakelig benyttet sine hester som transportmiddel. De norske kavaleristene var derfor vanligvis betegnet som dragoner. En dragon er en soldat som i all hovedsak er utrustet og trent som infanterist, og som benytter seg av hesten som transportmiddel. Slik hadde dragonene en ekstra fordel i sin mobilitet og fremkommelighet over vanlig infanteri. Fra midten av 1700-tallet gled betegnelsen over i betydningen soldat som kjempet til hest med blankvåpen, og til fots med skytevåpen.³⁰ Senere dukket også betegnelsen beredent infanteri opp, som lå nærmere den eldre betegnelsen på dragon.

I 1818 bestod kavaleriet av rundt 1070 mann, og var siden vitne til flere innskrenkninger, blant annet avståelsen av 1000 hester til artilleriet. Både mangel på hester og mangel på øvelse skulle siden hjemsøke det ridende våpen.³¹ Årene etter 1816 var en nedbemanningsperiode generelt i det norske forsvaret, fordi det ikke ble ansett som nødvendig med en sterk vernepliktsarmé så lenge landet var i union med Sverige, og kongen førte en nøytral balansepolitikk.³²

Perioden fra 1890 og frem til første verdenskrig var derimot en ny intensiv opprustningsperiode i Europa, som også Norge tok del i. Infanteriet var den største og høyest prioriterte våpenarten, og ble gitt ytterligere bevilgninger fra midten av 1890-årene. Selv om også artilleriet ble styrket fra 1880-årene, ble artilleriet, kavaleriet og ingeniørtroppene liggende langt etter infanteriet i både omfang og statlig bevilgning.³³ Kavaleriet lå med andre

---

²⁹ Jensen, Åke F. *Kavaleriet i Norge – utvikling og innsats gjennom 800 år*. 1995: 15.

³⁰ Leraand, Dag. «Dragon» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/dragon>.

³¹ Borgen, Per Otto. *Norsk ryttersports historie*. 1979: 49-50.

³² Berg 2001: 41-42.

³³ Kristiansen, Tom. *Forsvarsdepartementets historie 1*, 2014: 166.

ord ikke høyt i kurs på den økonomiske prioriteringslisten. I følge sekondløytnant Haakon Lowzow, fantes det i 1887 bare 68 kavalerister per tusende infanterist, mot 135 i Sverige.³⁴

Historikeren Roald Berg har pekt på offentlighetens syn på militærmakten som en økonomisk belastning for samfunnsutviklingen i Sverige fra midten av 1800-tallet. Denne holdningen til militærvæsenet fantes også i Norge.³⁵ I 1888 skrev bibliotekaren og forsvarsvennen Axel Drolsum følgende i Morgenbladet:

Det vilde være mere end spydigt, hvis man sagde, at Forsvarsvæsenet hos de nordiske Folk var populært. Enten man tager Svensker, Dansker eller Nordmænd for Øie, maa man tvertimod tilstaa, at det er over maade lidet populært, for at bruge et mildt Udtryk. [...] i Norge, hvor det utvilsomt ogsaa er levende Fædrelandskjærlighed og forsaavidt god Vilje, der synes man ikke langt fra å tro, at Grundloven baaret i Patentform paa Stang ud mod en eventuel Fiende maa være Værn nok.³⁶

Opprustningen av Norge på 1890-tallet møtte likevel en viss aksept og støtte i kjølvannet av den voksende politiske motstanden mot Sverige og unionen. Forsvarets primære funksjon var å kunne møte ytre trusler. Berg hevder også at Forsvaret i fredstid var et samlende element i et politisk og kulturelt splittet samfunn, fordi det rekrutterte vernepliktige menn fra hele landet og på tvers av de geografiske skillene.³⁷

2.2 Indre oppgaver

I løpet av 1800-tallet fikk den norske regjeringen i stadig større grad kontroll over det nasjonale forsvaret. Forsvaret ble et politisk spørsmål i den konstitusjonelle kampen mellom kongemakten, regjeringen og Stortinget.³⁸ Kampen om forsvaret var en kamp om parlamentarismen, og om sivil kontroll over militærapparatet. Forsvaret spilte derfor en viktig symbolsk og psykologisk rolle, som uttrykket norsk vilje og samhold, og ble spesielt viktig for den fredelige unionsoppløsningen i 1905.³⁹

---

³⁴ Lowzow, Haakon. «Om våpenarternes relative styrkeforhold». 1887: 449.

³⁵ Berg, Roald. *Nasjon – union – profesjon: Forsvaret på 1800-tallet*. 1998: 6-7.

³⁶ Drolsum, Axel. *For Norges sag. Ti aars arbeide i afhandlinger og foredrag (1885-1895)*. 1896: 181-182.

³⁷ Berg 1998: 6-7.

³⁸ Berg 1998: 11.

³⁹ Berg 1998: 7.

Offiserene var embetsmenn, som på denne tiden utgjorde en viktig del av opprettholdelsen av interne ro og orden. Utbygging av det nasjonale kommunikasjonsnettverket og forebygging og nedkjempelse av bonde- og arbeideropprør var noen av de indre oppgavene militærmakten ble anvendt til. For de militære embetsmennene kunne fredsrollen blant annet være i politi- og bevoktningsjenesten, særlig i forbindelse med streiker og opptøyer. Minst 9 ganger mellom 1905 og 1917 ble de militære tilkalt av sivile myndigheter, og brukt til å slå ned opprør fra egen befolkning.⁴⁰ Offiserene som publiserte artikler i *NMT* mellom 1880 og 1914, unngikk helst diskusjoner om kavaleriets indre oppgaver, selv om kavaleriets oppgaver i denne perioden i praksis var av indre art. Tilsynelatende ønsket de heller å legge all sin energi i å fremme landets kavaleristiske behov dersom en ytre fiende skulle true ved grensen. I hele denne fredsperioden deltok kavaleriet i krigsspill og militære feltøvelser. Det var hovedsakelig denne mer militærfaglige aktiviteten som ble debattert i *NMT*.

En sannsynlig årsak til at de indre oppgavene er utelatt kan være at disse oppdragene lett kunne fremstille kavaleriet som brutale politistyrker, som Kongen og Regjeringen var villige til å bruke mot egne borgere for å forsvare sin egen autoritet. Frykten for opptøyer og revolusjon ser ut til å ha bestått gjennom hele perioden 1880-1914, og kom til et høydepunkt i begynnelsen av 1880-årene, da Oscar II erklærte til statsminister Selmer at han var villig til å bruke våpenmakt om nødvendig, dersom kampen for parlamentarismen fikk revolusjonære dimensjoner.⁴¹ Politioppdrag kunne derfor skade kavaleriets og militærets anseelse i den sivile sfæren. Det var viktig for de yrkesmilitære å ha støtte og tillit fra det sivile samfunn, uansett hvilke politikere – konservative eller radikale – som hadde makten. Rollen som politi var lite populært innen militærvesenet, både fordi det ble opplevd som å være utenfor militærets fagområde, og fordi de var avhengige av å ha politisk legitimitet i alle politiske leirer. Likevel ble slik bruk av militærvesenet regnet som stadig mer aktuelt i tiåret før første verdenskrig.⁴²

Motstand mot skatteøkninger og krav om bedre lønninger og arbeidsvilkår var vanlige årsaker til sosial uro, slik sult og høye skattenivåer hadde vært tidlig på 1800-tallet. Slike opptøyer var til stor skrekk for 1800-tallets makthavere, som fryktet for at en hver tendens til sosial uro kunne lede til revolusjon og kaos. Derfor mente de det var nødvendig å slå hardt ned på

---

⁴⁰ Agøy, Nils Ivar. *Militæretaten og den indre fiende fra 1905 til 1940*. 1997: 39.

⁴¹ Berg 2001: 200.

⁴² Agøy 1997: 32

sosiale uroligheter, med militærmakt og våpen om nødvendig.⁴³ Kavaleri ble blant annet satt inn mot demonstranter på Kampen og Vaalerengen, da opp til 20 000 arbeidere tok til gatene i protest etter et lønnsnedslag i 1878.⁴⁴ Slike hendelser kunne henge tungt over kavaleriet, og gjenopplive minnet om det mer beryktede «Torgslaget» i 1829. I dette tilfellet hadde kavalerister ridd ned feststemte nordmenn i Christiania fordi Kongen ikke aksepterte at hans nye undersåtter feiret 17. mai-grunnloven, som var blitt revidert og erstattet av en mer unionsvennlig utgave 4. november 1814.⁴⁵ Frykten for uroligheter ble siden flyttet fra nasjonalistiske til sosialistiske oppføringer i løpet av århundret. Henrik Wergeland, som var blant de feirende som ble utsatt for kavalerisablene under Torgslaget, fikk under sin begravelse i 1845 følge av militærmusikken, mens jegerkorpset paraderte under ledelse av general Wedel Jarlsberg, som hadde hatt kommandoen under Torgslaget. Dette viste tydelig hvor langt Forsvaret var kommet i sin fornorskings- og legitimeringsprosess på bare få år.⁴⁶

Som nevnt er de indre oppgavene dårlig dekket i *NMT* i disse årene, og de vil derfor ikke bli videre diskutert i oppgaven. Tidsskriftets skribenter var svært opptatt av krigføring i utlandet, og hvorfor også det norske kavaleriet måtte forberede seg på krig. Kavaleristene som delte sine meninger i *NMT* om en nødvendig og ytterligere opprustning, kan gjerne sies å være ekte sønner av militarismen som rådet i Europa forøvrig før 1914.

2.3 Offisersstanden

NMT var som sagt skrevet av og for landoffiserene. De utvalgte tekstene som denne oppgaven tar for seg var hovedsakelig ført i pennen av kavalerioffiserer. For å vite noe om tekstene, må vi først vite noe om forfatterne, og hvilken agenda de hadde. Så hvem var de, og hvordan var de ansett i det sivile og militære samfunn?

En offiser er et militært befal, som er autoritetshavende og har kommando over en enhet innen Forsvaret. Før 1930 skilte man mellom over- og underoffiserer.⁴⁷ Offisersgradene strakte seg fra sekondløytnant til generalmajor.⁴⁸ Offiserskorpset er vanligvis en integrert del av

---

⁴³ Berg 2001: 67

⁴⁴ Agøy 1997: 30

⁴⁵ Berg 2001: 71-72

⁴⁶ Berg 2001: 139.

⁴⁷ Børresen, Jacob. «underoffiserer» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/underoffiser>.

⁴⁸ *Håndbog for den menige kavalerist*. 1890: 11.

statsapparatet, og forvalter krigsmakten. Slik er korpset en garantist for at en stat skal kunne bestå.⁴⁹ Profesjonaliseringen av offisersyrket foregikk i Europa på begynnelsen av 1800-tallet som en del av det napoleonske militære paradigmet. I Norge var man tidligere ute, med opprettelsen av Krigsskolen allerede i 1750.⁵⁰

Statsviteren Harold Lasswell har beskrevet den sentrale ferdigheten i den militære profesjonen som «the management of violence».⁵¹ Videre sammenligner Samuel Huntington den militære profesjonen med den medisinske. Det finnes spesialister på hjerte, øyne og mage, slik det i militær kontekst finnes spesialister innen sjøforsvar, luftforsvar og landforsvar. I følge Huntingtons definisjon er en militær ekspert derfor en offiser som dirigerer vold innenfor en bestemt spesialiseringsretning.⁵² Innenfor landforsvaret finnes det også spesialister, hvor kavalerioffiserene er spesialister innen mobilitet. Kavaleriets overlegne hurtighet og mobilitet gjør at dets rolle alltid har vært rekognosering og angrep. Dette er oppgaver som ikke har endret seg fundamentalt etter mekaniseringen av kavaleriet.⁵³

Fra middelalderen til tidlig nytid sammenfalt krigerstanden vanligvis med adelen, som tilegnet seg makt og privilegier mot å tjene den herskende fyrsten.⁵⁴ På slutten av 1800-tallet var derimot offiserer generelt, og kavalerister spesielt, kjent for sin dårlige økonomi. Livet som kavalerioffiser bød på mange utgifter, og det var derfor ikke uvanlig at de ønsket å gifte seg rikt, noe en flott uniform og en solid yrkesbakgrunn kunne være til hjelp med.⁵⁵ Kavalerioffiserer var ofte ansett for å være selvpoptatte, jålete og dumme, som satte seg i gjeld for dyre uniformer og hester. For å sitere vanlige stereotypier overlevert muntlig, ble det sagt at kavalerister brydde seg om fire ting i prioritert rekkefølge: seg selv, sin hest, Gud Fader.... og sin kone. Derfor var de ofte vitsens mål i karikaturtegninger og satiriske fremstillinger. Dette kommer særlig godt frem i bøker som *Præsenter gevær!* av A. Bloch.⁵⁶

---

⁴⁹ Hosar, Hans P. «Offiserane - stat, stand, parti, profesjon». 2014: 383.

⁵⁰ Hosar 2014: 382.

⁵¹ Sitert i Huntington 1994: 11.

⁵² Huntington 1994: 12.

⁵³ Børresen, Jacob. «Kavaleri» i *Store norske leksikon*. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://snl.no/kavaleri>.

⁵⁴ Hosar 2014: 383.

⁵⁵ Jensen 1995: 434.

⁵⁶ Bloch, A. *Præsenter gevær! Militærhumoresker fra korsaren*. 1906.

<https://www.nb.no/items/56bbd38671753c21bd3fa61c057347a0?page=3&searchText=>. Se også Høiland, Rolv. *Glade militærhistorier*. 1959: 35.

Offiserene var sammen med sivile og geistlige embetsmenn utnevnt av Kongen.⁵⁷ Et militært embete ga en offiser løyve som Kongens utøvende maktperson i sin respektive krets (lokalt og sentralt). I embetsmannsstatens samtid (1814-1884) ble det sagt at embetsmennene utgjorde standen som ellers i Europa bestod av adelen, som Norge hadde avskaffet mot Kongens vilje i 1821.⁵⁸ Dermed hadde kavaleriets offiserskorps, i et europeisk perspektiv, dobbel assosiasjon til adelen, ettersom det i de fleste andre land var adelens sønner som ledet det. Som økonomihistoriker Douglas Allen har vist i det britiske tilfellet, fungerte utgiftsnivået i kavalerikorpsset som en effektiv måte å holde «den vulgære middelklasse» utestengt fra vervet.⁵⁹ Også i Norge kom de fleste offiserene fra øvre middel- og overklassen. Offiserskorpsset hadde en høy gruppebevissthet og selvfølelse, og var derfor omtalt som en egen stand langt inn på 1900-tallet. Det ble også hevdet at offiserer av lavere byrd hadde mindre sjanse til å nå høyt opp i gradene.⁶⁰ Det som gjerne skilte Norge fra mange andre land, var at det ikke var krav om adelig bakgrunn for å bli offiser. Adelig tilknytning kunne likevel virke som en prestisjeforsterker i offiserskorpsset.⁶¹ Politisk holdt det meste av offiserskorpsset med Høyre, mens underoffiserskorpsset vanligvis holdt med Venstre.⁶²

2.4 NMT og krigshistoriske studier

Vi ser at NMTs skribenter på 1800-tallet var mest opptatt av å diskutere kriger, som en naturlig drivkraft i samfunnsutviklingen og et integrert ledd i Guds verdensorganisasjon. Denne holdningen til krig var betegnende for militarismen generelt i Europa før 1914.⁶³ Ettersom kavaleristene i denne oppgavens tidsrom ikke fikk prøvd krefter i en virkelig krig, brukte de mye tid på å diskutere væpnede konflikter mellom andre nasjoner, og hvorvidt man i Norge var forberedt på det uunngåelige. Først og fremst var det forsvar av fedrelandet som ble diskutert.

---

⁵⁷ Grunnlovens §21 (1882).

⁵⁸ Myhre, Jan Eivind. *Norsk historie 1814-1905*. 2012: 42 og 45.

⁵⁹ Ricks, Thomas. "Reading Churchill: Was the cavalry the stupider branch of the British Army?" I *Foreign Policy*. Hentet 1. oktober 2020 fra <https://foreignpolicy.com/2013/05/09/reading-churchill-was-the-cavalry-the-stupider-branch-of-the-british-army/>.

⁶⁰ Agøy, Nils Ivar. *For konge og fedreland? Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. 2001: 38-39.

⁶¹ Hosar 2014: 403.

⁶² Hosar 2000: 170.

⁶³ Berg 2001: 157.

Den berømte tyske offiseren og teoretikeren Frederick von Bernhardi hevdet i *Cavalry in Future Wars* (1909), at bare den som i fredstid lærte å løse dagens aktuelle problemstillinger for kavaleriet gjennom studier av epokegjørende kriger, ville være forberedt på å løse disse problemene i den neste krigen. Kavaleriet måtte være oppdatert på siste nytt innen teori og våpenteknologi, og samtidig unngå å klamre seg til fortidens tankemønstre og erfaringer. Klarte man å finne balansen mellom fortid og fremtid, ville man sikre våpenartens effektivitet og modernitet. Aldri før hadde verden sett en slik teknologisk utvikling som på 1800-tallet, skrev Bernhardi, og det var derfor viktigere enn noen gang å bryte med det gamle gjennom studier av moderne militære forhold.⁶⁴ Som veteran av den fransk-tyske krigen var Bernhardi ansett som en viktig autoritet innen kavaleridebatten. Det var derfor stor interesse for Bernhardis meninger om modernisering av kavaleriet, og hva våpenartens naturlige rolle var.⁶⁵ I følge Bernhardi var lange fredsperioder noe av det farligste som kunne hende væpnede styrker. Det gjorde ledelsen virkelighetsfjern, og man kunne stå i fare for å feilprioritere hva som kreves under aktiv tjeneste ved å basere seg på det forfatteren betegner som falske idealer.⁶⁶ Bernhardi rådet derfor til grundige studier av kriger fra fjernt og nært. Det var i høy grad dette *NMT* tilstrebet. Både små og store, pågående og historiske kriger var diskutert og analysert av og for tidsskriftets militære publikum.

Oberstløytnant Schiøtz skrev, som *NMT*'s redaktør, et innlegg om norsk militærhistorisk forskning i 1936, som er ganske representativt for dette. Her fremholdt han at man som offiser og historiker i takt med tidens idealer, skulle rette blikket bort fra «bløtørstige» forestillinger om at store hærskarers erobringer var mer ærefulle enn 10 manns tapre kamp i forsvaret av eget land. Det var særlig den tidligere så vanlige sammenligningen av Norges forsvarshistorie med Sveriges krigshistorie han siktet til. Schiøtz tok avstand fra denne typen krigshistorie, som han mente var en urettferdig fremstilling av det norske forsvarets kvaliteter i tidligere tider, ved å fokusere utelukkende på hærens størrelse, og antall sårede og drepte i krig.⁶⁷ Uttalelsen fra 1936 er ganske annerledes fra den utbredte holdningen i *NMT*'s historieartikler og bedømmelser av egen hærstyrke før første verdenskrig. Som vi skal se, var de fleste kavalerioffiserene opptatt av å styrke kavaleriet for å leve opp til det de anså som en

---

⁶⁴ Bernhardi, Frederick von. *Cavalry in Future Wars*. 1909: 13-14.

⁶⁵ Blant annet skrev den innflytelsesrike britiske kavalerigeneralen John French introduksjonen til den engelske oversettelsen av boken, med mange store lovord om forfatterens militære karriere og dype innsikt i dagens taktiske spørsmål.

⁶⁶ Bernhardi 1909: 16.

⁶⁷ Schiøtz 1936: 735-737.

internasjonal standard for kavaleri. Det vil si å sikre at det norske kavaleriet hadde nok soldater, våpen, hester og øvelse til å kunne stå på likefot med fiendens kavaleri i tilfelle av en invasjon. Samtidig anså de fleste dette idealet som urealistisk i et land med få innbyggere i forhold til nabolandene, og med de mange utfordringene som i de neste kapitlene vil bli diskutert.

2.5 Nøytralitetsvern og det norske kavaleriet

Drivkraften i Forsvarets utvikling var det internasjonale trusselbildet.⁶⁸ Trusselforestillingen man dannet seg var i all hovedsak dominert Russland, og til tider også av Sverige, som sannsynlige angripere. Tyskland ble også ansett som en voksende trussel på havet fra slutten av 1800-tallet.⁶⁹ Gjennom mesteparten av 1800-tallet levde det særlig en sterk overbevisning om at en russisk erobring av Nord-Skandinavia var nært forestående. Mot slutten av unionstiden så man for seg at en slik invasjon ville komme De forente rikers vei etter at den russiske fremrykningen mot Stillehavet var blitt stoppet av Japan.⁷⁰ Som unionspartner forventet Sverige at Norge skulle kunne bidra med styrker i en eventuell krig. Forsøkene fra svensk hold på å danne et slikt unionsforvar ble stort sett møtt med lite entusiasme og en del motstand fra norsk side.⁷¹

Løytnant Maurer gjennomgikk trusselbildet i en publikasjon fra 1881, hvor han diskuterte hvilken rolle det norske kavaleriet ville ha i en eventuell krig. Han så for seg at et angrep på Norge ville komme fra øst gjennom Sverige, kanskje med en samtidig landgang i Sør-Norge. Han forestilte seg at forsvaret av landet da ville skje på svensk jord, og at kavaleriet derfor måtte kunne avse tropper til Sverige. De strategiske oppdragene ville falle på det lokalkjente svenske kavaleriet, mens det norske, som skulle operere på ukjent grunn, ville fungere som fordelingskavaleri. Han utelukket likevel ikke at kavaleri måtte holdes i beredskap til den avgjørende kampen, selv om deres hovedoppgave skulle være oppklaring og meldingstjeneste. Dette scenariet mente Maurer var en utstrakt forestilling på 1880-tallet.⁷²

---

⁶⁸ Berg 1998: 6-7.

⁶⁹ Berg 1998: 9.

⁷⁰ Agøy 2001: 61.

⁷¹ Godø, Reinar. *Forsvarets ledelse fra union til allianse*. 1989: 27.

⁷² Maurer, Albert. *Om det norske Kavaleri, dets sandsynlige Optræden i en Krig, dets nødvendige Uddannelse, Bevæbning og Udrustning*. 1881:24-29

Maurer hadde egentlig ikke tro på eksistensen av et reelt norsk kavaleri, slik at et tettere samarbeid med Sverige fremstod som en sikkerhetsmessig garanti av svært stor betydning.⁷³ Derimot lå det en hindring til grunn for å realisere dette samarbeidet. I følge Grunnloven måtte ikke landvernet sendes ut av landet for å møte en angriper på svensk jord, men skulle forsvare norsk territorium i Norge når landet var truet eller invadert. I lys av datidens trusselvurdering mente selv de mest glødende venstremennene på 1890-tallet at forbudet mot å sende landvernet ut av landet for å forsvare det derfra, var en fagmilitær ulempe, og en urasjonell måte å verne om De forente rikers nøytralitet.⁷⁴

Rittmester Fougner diskuterte samme problemstilling 29 år senere, i 1910, etter at landet hadde nytt 5 års selvstendig forvaltning av egen utenrikspolitikk. Fougner fremhevet nøytralitetsvernet som Forsvarets viktigste oppgave. Han valgte å sammenligne Norge med en øystat, der mulige angripere nødvendigvis først måtte være herrer på havet.⁷⁵ Erfaringene fra den fredelige unionsoppløsningen i 1905 hadde overbevist Fougner om at en væpnet konflikt med Sverige var svært lite sannsynlig. Broderfolkene ville neppe trekke sverd mot hverandre, noe han tilskrev den tette kulturutvekslingen mellom statene, samt at folk flest så ut til å forstå hvor ødeleggende en krig ville være for deres egen velferd. Fougner gikk ut fra at en krig mellom europeiske stater i fremtiden bare ville bryte ut etter at selv den angripende parten hadde gjort sitt ytterste for å løse konflikten på fredelig vis. Slik hvilte trusselvurderingen på landegrensen til Russland i nord. Fougner regnet derimot ikke med at det fantes områder i nord av tilstrekkelig strategisk viktighet for et plutselig overfall fra Russland.⁷⁶

Som Maurer, forestilte Fougner seg en landinvasjon via Sverige mot hovedstaden, og mot de strategisk viktige områdene østenfjells og i Trøndelag, som de mest realistiske målene for et angrep. Med gode relasjoner til Sverige, virket scenariet derfor lite sannsynlig. Han var derimot ikke ubekymret over den turbulente stormaktspolitikken, og de uforutsigbare alliansene på kontinentet som skulle ende i en verdenskrig bare fire år senere. Derfor anså Fougner at et styrket nøytralitetsvern under slike omstendigheter ville være avgjørende for å sikre landets fremtidige selvstendighet.⁷⁷

---

⁷³ Maurer 1881: 30.

⁷⁴ Berg 2001: 116-117.

⁷⁵ Fougner, Christopher. «Vort kavaleris anvendelse – særlig i krigens første del.» 1910: 496.

⁷⁶ Fougner 1910: 497- 498.

⁷⁷ Fougner 1910: 498.

Nesten alle kavaleristiske detaljer var i en eller annen sammenheng gjenstand for debatt. Dette ser vi komme tydelig til uttrykk i *NMT*. Taktiske og strategiske vurderinger, samt hvordan kavaleriet skulle organiseres og utrustes, var hovedsakelig inspirert av kavaleriets oppgaver og organisering i utlandet. Ofte er de viktigste drivkreftene i argumentasjonene kriger. De viktigste krigene i perioden var Napoleonskrigene (1803-15), den amerikanske borgerkrigen (1861-65), de tyske samlingskrigene - med særlig vekt på den tysk-franske krigen (1870-71), boerkrigen (1899-1902) og den russisk-japanske krigen (1904-5).

De tyske samlingskrigene var ikke bare viktige for kavaleriet, men fikk konsekvenser for hele Forsvaret. Innføringen av alminnelig verneplikt i Sør-Norge i 1876 var et direkte resultat av disse, og den la til rette for 1890-årenes nasjonalisme og opprustning ved å bryte ned sosiale og geografiske skillelinjer.⁷⁸

Omgitt av mektige naboer på alle kanter kunne det å stille på likefot med en potensiell fiendes kavaleri virke som en fjern drøm. I følge premierløytnant August Spørch var det likevel en mulighet for et fåtallig kavaleri å komme en overlegen fiende i forkjøpet. Han pekte ut utdannelse med fokus på den enkelte soldats kompetanse som et grunnprinsipp for suksess, slik at kavaleriet likevel hadde kvalitet over en overlegen kvantitet.⁷⁹ Alexis von Munthe af Morgenstjerne var enig i tankegangen, og forklarte videre at kavaleriets øvelser måtte ta sikte på utviklingen av hver manns forstand og innsikt, i motsetning til en mekanisk etterligning av instruksjer.⁸⁰ Forenkling av direktivene, samt mer fokus på den individuelle utdannelsen ble siden gjennomgående i kavaleriets utdanning og organisering.

I 1911 kommenterte rittmester Christian Fredrik Michelet at den tilsynelatende norske motviljen mot å finansiere og modernisere en så stor utgiftspost som kavaleriet, skyldtes en tidligere så vanlig frykt for at fremskrittene i våpenteknologien hadde gjort kavaleriet til en stadig mer ubrukelig våpenart. Han påpekte derimot at man i andre europeiske land for lengst hadde lagt denne redselen bak seg, og søkt en tilsvarende tidsmessig opprustning av kavaleriet. I følge rittmesteren var det ingen overdrivelse å si at de kavaleristiske spørsmålene var de vanskeligste av alle militære spørsmål på denne tiden. De var av en så omfattende art at de ikke alene kunne løses med penger, men ville kreve tid, innsikt og kavaleristisk forståelse.⁸¹

---

⁷⁸ Berg 2001: 142.

⁷⁹ Spørch, August. «Om kavaleriet og dets anvendelse i strategiske øjemed». 1887: 41.

⁸⁰ Morgenstjerne 1887: 259.

⁸¹ Michelet, Christian Fredrik. «Vort kavaleri. Forslag til forbedringer». 1911: 122-123.

Kapittel 3 Taktisk og strategisk debatt

Begrepene strategi og taktikk ble definert av Carl von Clausewitz på følgende måte: taktikk er kunsten å bruke troppene til å vinne et slag, mens strategi er kunsten å bruke et slag til å vinne en krig. Strategisk nivå defineres som ideer og politikk som brukes til å vinne et slag eller en krig. Strategi går på planlegging, logistikk og villedelse av fienden. Strategi representerer det overordnede målet. Det taktiske nivået er midler man bruker til å oppnå de strategiske målsetningene. Taktikk omfatter konkrete oppgaver knyttet til de operasjonelle målene. Taktikk assosieres med slag og trefninger, og den direkte utnyttelsen av stridsmidlene.⁸²

Før vi tar for oss den taktiske og strategiske delen av kavaleridebatten vil jeg belyse de viktigste begrepene som offiserene brukte i sin argumentasjon. For det første skilte de mellom strategisk (selvstendig) kavaleri og fordelingskavaleri. Strategisk kavaleri, eller selvstendig kavaleri, ble rundt århundreskiftet definert som kavaleri i store uavhengige enheter som rekognoserte langt foran hovedarmeen. Avstanden kunne gjerne være 2-3 dagsmarsjer foran, eller 100-150 km. Det var heller ikke utelukket at det strategiske kavaleriet skulle brukes i avgjørende strid.⁸³

Fordelingskavaleri var mindre samband som rekognoserer foran sitt korps eller mindre enhet. En viktig oppgave for fordelingskavaleriet var å opprettholde kommunikasjonen langs fronten. Fordelingskavaleri var organisert i mindre samband som fungerer som støtte til andre våpenarter, og som ikke utfører selvstendige oppgaver. Fordelingskavaleriet virket som en mer realistisk måte å oppsette kavaleriet i krig, selv om strategisk kavaleri i 1880-årene var et viktig ideal. Fordelingskavaleri og selvstendig kavaleri var to rivaliserende skoler, som ble enige om å gjensidige trenge hverandre.⁸⁴

---

⁸² Clausewitz, Carl von. *On War*. Digital utgave, Gutenberg.org. 2006: kap. 1.

⁸³ Jensen 1995: 459.

⁸⁴ Jensen 1995: 459.

Den taktiske og strategiske debatten er selve kjernen i den internasjonale kavaleridebatten, som gikk på kavaleriets oppgaver og organisasjonsprinsipper. I Norge var det tilsynelatende hestespørsmålet som ble det viktigste. Store problemer med å anskaffe dugelige ridehester var en særnorsk utfordring. Dette er gjerne den viktigste forskjellen mellom den norske og den øvrige europeiske debatten. Hesteproblemet var den hovedsakelige grunnen til at fordelingskavaleri til slutt ble den mest realistiske ordningen. Kapittel 3 handler om hvordan kavaleriet skulle opptre i krig. Skribentene var svært opptatt av å studere tidligere kriger, og formidle kunnskap som var relevant for det norske kavaleriet. I de fleste tilfeller var det slike krigsobservasjoner som dannet grunnlaget i skribentenes argumentasjoner.

3.1 Kavaleristisk tenkning etter de tyske samlingskrigene

De norske offiserene hadde en skarp penn når det gjaldt den tekniske og teoretiske utviklingen på kontinentet. Flere av ideene fra den internasjonale kavaleridebatten ble direkte importert, og nye retningslinjer for hva det ville si å være et moderne kavaleri oppstod. Etterdønningene etter de tyske samlingskrigene ble særlig viktige, og lot seg høre gjennom hele perioden 1871-1914. De tyske samlingskrigene omfattet den dansk-tyske krigen (1864), den østerriksk-tyske krigen (1866), og den fransk-tyske krigen (1870-71).

I 1866 ble kavaleri anvendt på slagmarken på omtrent samme vis som et århundre tidligere. Ledelsen vektla fremdeles masseangrep med blankvåpen i avgjørende strid.⁸⁵ Det er derfor ikke så overraskende at mange så på kavaleriet som en utdatert våpenart som ikke hadde greid å omstille seg i den teknologiske utviklingen. Under og etter de tyske samlingskrigene, hvor stormaktens teknologi ble satt på prøve mot gamle taktikker, var dette vanskelig å overse, selv for de mest konservative kavaleristene. Kontinentet over jobbet militærteoretikere på spreng for å trekke konklusjoner av det de var vitne til, og sørge for å dra nyttig lærdom av erfaringen som kunne forbedre våpenarten. Kavaleridebatten omhandlet moderniseringen av taktikk, strategi, og ikke minst hva som skulle være kavaleristens hovedvåpen.⁸⁶

Dette var spørsmål som i stor grad opptok de norske kavalerioffiserene i tiårene mellom 1870 og 1914, og som utvilsomt ville ha store konsekvenser for kavaleriets status og funksjon i fremtiden. For å opprettholde kavaleriets prestisje og sikre dets posisjon som en

---

⁸⁵ Jensen 1995: 435.

⁸⁶ Usborne 2017: 2-4.

viktig del av militærapparatet, krevdes håndfaste eksempler på at våpenarten var i stand til å modernisere seg. Studier av kavaleriets historiske og moderne meritter i krig var derfor viktige innslag i kavaleridebatten. Flere av kavaleristene som diskuterte kavalerispørsmålene i *NMT* trakk derfor frem historiske eksempler som belyste både positive og negative punkter fra våpenets historie.

Et viktig bidrag til kavalerilitteraturen var Albert Maurers tidligere omtalte bok *Om det norske Kavaleri*, som ble utgitt i 1881.⁸⁷ Her benyttet Maurer anledningen til å diskutere flere kriger hvor kavaleriet hadde spilt en viktig rolle. Maurer var på denne tiden løytnant ved Oplandske ridende Jægerkorps. Hensikten med publikasjonen var å fremstille de nye forholdene kavalerienheter opererte under i de store krigene utenlands, med særlig vekt på våpenets økte delegering til oppklarings- og meldingstjenesten, som det tyske kavaleriet hadde utført med stor suksess under den tysk-franske krigen. Maurer så denne utviklingen som positiv, ettersom den ga kavalerister grunnlag for å tro at kavaleriets dager på langt nær var over. Lærdommen fra historiske og dagsaktuelle erfaringer var at kavaleriet hovedsakelig skulle være den moderne feltherres øyne og ører, hevdet Maurer. Den samme erfaringen viste han til i eksempler fra den amerikanske borgerkrigen. Dette synspunktet underbygget han med å sitere en tysk general, som hadde uttalt at den amerikanske general Stuart hadde lyktes med å gjenerobre kavaleriet en plass i moderne krig.⁸⁸ Ved å trekke frem disse historiske eksemplene, konkluderte Maurer med at kavaleriet nå skulle operere langt foran hovedarmeen som strategisk kavaleri. Det skulle i større grad kunne opptre som den 'strategiske avantgarde', slik både Maurer og reglementet omtalte det.⁸⁹

Maurer belyste oppgavene som ville tilfalle den taktiske og den strategiske avantgarden. Den taktiske avantgarden (fordelingskavaleriet) skulle først og fremst opprettholde kommunikasjonen mellom den strategiske avantgarden og avdelingene.⁹⁰ Den viktigste oppgaven for den strategiske ville bli ødeleggelse av jernbaner, telegrafer og magasiner, angrep på fangetransporter og overraskelsesangrep på fienden. Maurer beskrev dette som «den lille Krigs Omraade». Dersom fienden lyktes med å bryte gjennom den

---

⁸⁷ Maurer 1881.

⁸⁸ Maurer 1881: 8-9.

⁸⁹ *Bestemmelser for bevogningstroppernes forhold og tjeneste II: Eklærings- og bevogningstjeneste for kavaleriet*. 1885: 1.

⁹⁰ Jensen 1995: 459-460.

strategiske avantgarden, ville den taktiske være av stor betydning. Med hensyn til hurtighet og mobilitet burde derfor denne helst bestå av kavaleri, fremholdt Maurer.⁹¹

Kavaleriet skulle samtidig stå for forsvar av flankene, og opprettholdelsen av kommunikasjonen langs en bred front. Den moderne kavalerist skulle ikke nøle med å forsvare seg mot fiendens kavaleripatroljer, men måtte forsone seg med at fortidens store kavalerislag kun ville forekomme ved sjeldne anledninger under moderne forhold. Dette kom av at kavaleriet hadde tapt sin taktiske betydning som følge av utviklingen innen våpenteknologien, noe Maurer mente var en vanlig oppfatning i sin samtid.⁹² Dessuten mente han at det norske kavaleriet var for fåtallig til å kunne utgjøre noen betydelig styrke mot våre nabolands kavalerier.

Maurer viste hovedsakelig til andres observasjoner og erfaringer for bedømmelsen av eksterne forhold, samt egen kunnskap om det unionelle og nasjonale kavaleriet, og konkluderte med at kavaleriet ikke lenger kunne anses for å være offensivens våpen. Derfor gikk han i gang med å utrede kavaleriets mer dagsaktuelle oppgaver, i et forsøk på å adoptere og tilpasse disse nye ideene i utformingen av det norske kavaleriet. Hans største bekymring var, som tidligere nevnt, at det norske kavaleriets daværende organisasjonsprinsipper og potensielle feltstyrke i virkeligheten bare eksisterte på papiret.⁹³

Diskusjoner om fjerne kriger, nye våpensystemer og utrustning av kavaleri utenlands er gjennomgående i *NMTs* artikler, hvor svært mange skribenter var like kritiske til kavaleriets forfatning som Maurer. Beskrivelser av kavaleriets underlegenhet på de fleste områder, særlig i sammenligning med situasjonen i idealstatene Sverige, Sveits, Frankrike og Tyskland, er betegnende for hele perioden 1880-1914. Kavaleriet er hyppig beskrevet som underfinansiert, undertallig, og dårlig forberedt på en forsvarskrig. Mangel på egne krigserfaringer var en annen utfordring. Som Bernhardi, oppfordret Maurer offiserene til å studere nøye hva som foregikk utenlands slik at de forstod hva moderne krigføring ville innebære for sitt våpen.⁹⁴

Som en av de største konfliktene og viktigste hendelsene på kontinentet i siste halvdel av 1800-tallet, er det gjerne ikke videre oppsiktsvekkende at den fransk-tyske krigen omtales

---

⁹¹ Maurer 1881: 25-26.

⁹² Maurer 1881: 7.

⁹³ Maurer 1881: 30.

⁹⁴ Maurer 1881: 7.

hyppig i tidens kavalerilitteratur. Men flere andre viktige kriger utspilte seg etter 1871, som også skulle ha betydning for kavaleristisk tenkning, blant annet den spansk-amerikanske krigen (1898), boerkrigen (1899-1902) og den russisk-japanske krigen (1904-1905). Tilsynelatende beholdt den frank-tyske krigen en viktig posisjon i *NMT* i forståelsen av hva fremtiden ville bringe. Der den amerikanske borgerkrigen hadde feilet i å interessere de norske offiserene nok til å omtale den som et skille mellom det nye og det gamle, ble 1870-71 grunnlaget for dannelsen av en ny måte å forstå kavaleriets rolle i moderne krig. Samtidig som de politiske spenningene med Sverige økte, fulgte det i kjølvannet av 1871 en eksperimenterings- og diskusjonsperiode, der lover og kongelige resolusjoner ble opphevet nesten like raskt som de ble dannet.⁹⁵

For Maurer og hans tids offiserer var naturligvis den fransk-tyske krigen av en uomtvistelig stor betydning, og viste viktigheten av å lære fra historien. Det tyske kavaleriet hadde feilet i 1866, lært av sine feil, og kommet tilbake sterkere enn noensinne.⁹⁶ For det første er det tydelig at Preussen, og senere Tyskland, var et viktig militært forbilde for mange av de norske kavalerioffiserene. Det er sjeldnere å finne en lignende omtale av det franske kavaleriets opptreden i 1870-71. Dette kan muligens ha en sammenheng med at Oskar II la regjeringens unionelle utenrikspolitikk over i en pro-tysk retning da han overtok tronen i 1872.⁹⁷ Uavhengig av om Kongens avgjørelsen hadde direkte betydning for de norske offiserenes personlige utenrikspolitiske overbevisninger, fremgår det tydelig i *NMT* at det tyske kavaleriets bragder under krigen var av stor interesse for det norske kavaleriet.⁹⁸

Grunnen til fascinasjonen var at erfaringene man hadde samlet ble oppfattet som en renessanse for et kavaleri som var hardt presset av økende ildkraft og tap av tradisjonell betydning i militærteoretikernes øyne. Dette var derfor en anledning som kunne utnyttes til å fremme en opprustning av kavaleriet, ved å vise til et konkret og nylig eksempel på at kavaleriet igjen hadde spilt en avgjørende rolle i kamp, og blitt rettferdig hedret for sin innsats. Det er derfor mer forståelig at Maurer valgte å omtale felttoget i 1866 heller

---

⁹⁵ Jensen 1995: 437.

⁹⁶ Maurer 1881: 8.

⁹⁷ Berg 2001: 191-192.

⁹⁸ Krigen fortsatte å fascinerte flere tiår senere. I 1895 omtalte Ottesen krigen som et vendepunkt for skoleridningen. Den ble også i 1907 brukt som et argument i hestespørsmålet av Houge. Se Ottesen. J. Egeberg. «Er ridesystemet i vort kavaleri tidsmæssigt?» 1895: 100, og Houge, Harald. «Gi en ved krigshistoriske eksempler støttet fremstilling af den betydning, det har for kavaleriet at råde over en hurtig, kraftig og udholdende ædel hest» 1907: 123.

unnnvikende, med et hovedsakelig fokus på hendelser som fremstilte kavaleriets fremtid i et mer positivt lys. Maurer skriver:

Imidlertid kom Krigen i 1870 og med den en ny Æra for Kavaleriet! Dets overordentlige Betydning traadte nu klart frem for Dagen. I alle Retninger, hvor det kunde benyttes, kom det til Anvendelse, og særlig i en enkelt Retning, under den strategiske Rekognoseringstjeneste, gjorde det Fyldest for sig paa en Maade, som atter har hævet det til sin fordums ærefulde Plads ved Siden af de andre Vaabenarter.⁹⁹

Selv om det tyske kavaleriet også skapte stor interesse ved sin innsats på slagfeltet, var det oppklaringstjenesten det lengst ville bli husket og gjort til forbilde for. Strategisk bruk av kavaleri til oppklaringsoppdrag var ingen nyhet innen militær tenkning, men heller regnet som en glemt kunst, som det senere ble påpekt av premierløytnant Edmund Feiring. Feiring hyllet Napoleon som den moderne skaper av kavaleriets strategiske oppklaringstjeneste. Feiring påpekte at systemet fra 1870 riktignok ikke var det samme som under Napoleonskrigene, men heller en suksessrik modernisering og videreføring av dette.¹⁰⁰ Kavaleriet hadde dermed overbevist seg selv om at det nå mer enn noensinne kunne spille en avgjørende rolle i krig.

I 1901 tok Feiring igjen opp diskusjonen om den tysk-franske krigen som lærestykke for kavaleriet, og videreformidlet et mer dagsaktuelt spørsmål fra den tyske hæren, nylig publisert under tittelen *Massen oder Theilführung der Kavallerie*.¹⁰¹ Burde kavaleriet forenes i masser under én fører, eller organiseres i mindre enheter som ville gjøre dem mer selvstendige, bevegelige og lett håndterlige? Feirings innlegg var et svar på premierløytnant Spørchs artikkel fra 1887, hvor denne hadde påstått at den fransk- tyske krigen ikke egentlig hadde lært kavaleriet noe nytt. Feiring mente at den avgjørende forskjellen i det tyske kavaleriets anvendelse i denne krigen, sammenlignet med erfaringene fra krigen mot Østerrike i 1866, var at våpenet ikke lenger var oppsatt i store kavalerikorps, men i mindre og selvstendige kavaleridivisjoner som opererte langt foran fronten.¹⁰²

---

⁹⁹ Maurer 1881: 8.

¹⁰⁰ Feiring «Kavaleriets anvendelse i strategiens tjeneste» 1887:464-5.

¹⁰¹ Feiring «Kavaleriets anvendelse i strategiens tjeneste» 1901: 687.

¹⁰² Spørch 1887: 27.

Premierløytnant Spørch avdekket også en annen kavaleristisk renessanse i tiden, nemlig at kavaleriet er hurtighetens våpen, og at dets største betydning ligger i å utnytte sin overlegne mobilitet og hurtighet.¹⁰³ Debattens brennpunkt var hvordan det fåtallige norske kavaleriet skulle organiseres for å dekke et slikt ambisiøst behov som de nye ideene om det strategiske kavaleriet utgjorde. Var idealet realistisk, og lot det seg realisere i Norge? Spørsmålet henger også tett sammen med de tunge arbeidshestene som kavaleriet disponerte, og hvilke midler Stortinget var villig til å bevilge for import og forbedring av hestematerialet. Denne problemstillingen skal jeg videre utdype i kapittel 4.

3.2 Attakkskolen og ildkraftskolen

Ved de større hærene i Europa rådet det optimisme om kavaleriets fremtid, og selv tankene om kavaleriets fortsatte eminens som offensivens våpen kom til Norge via de store militærteoretikerne utenlands. Bernhardis verk ble utgitt på engelsk i 1909, ettersom erfaringene fra den fransk-tyske krigen stadig vakte stor interesse i den europeiske fagpressen. Utgivelsen inneholdt betryggende forord av John French, som hadde ledet det britiske kavaleriet under boerkrigen. Han mente at ideen om kavaleriduellen som utdatert i moderne krig var en amatørmessig påstand, og hevdet at bare en som har ledet kavaleri i aktiv tjeneste ville forstå betydningen av Bernhardis ord, og argumentere i kavaleriduellens favør. Fra 1870-årene og frem til århundreskiftet var det dyp splittelse mellom våpenartene i den tyske hæren. Som i andre land, artet denne våpendebatten seg som en strid mellom ildkrafts- og attakkskolen, og i Tyskland var det til slutt sistnevnte som ble dominant.¹⁰⁴

Attakkskolen omfattet de konservative kavaleristene, som holdt fast ved kavaleriets tradisjonelle taktikker og blankvåpen. De så ingen eller liten grunn til at ildkraften var et hinder for kavaleri som angrep med blankvåpen. På den andre siden stod ildkraftskolen, som mente at kavaleriet hadde tapt sin taktiske betydning. Dets eneste redning ville derfor være kamp til fots, og en overgang til rollen som beredent infanteri med riflen som hovedvåpen.¹⁰⁵ Attakkskolens grunntanke kan i kavaleriets tilfelle knyttes til «the cavalry spirit», eller kavaleriånden.¹⁰⁶ Kavaleriånden var representert med mot, djervhet og vilje til å ta et offensivt

---

¹⁰³ Spørch 1887: 24.

¹⁰⁴ Brose, Eric Dorn. *The Kaiser's Army: Technological, Tactical, and Operational Dilemmas in Germany During the Machine Age 1870-1918*. 2004: 4.

¹⁰⁵ Osborne 2017: 5.

¹⁰⁶ Bernhardi 1909: 8.

initiativ. Kavaleriånden var i følge general French helt i takt med våpenartens grunnleggende prinsipper. Den var derimot bare forstått av individer som selv hadde tjenestegjort ved kavaleriet over lang tid, og som forstod hvorfor sverdet burde forbli kavaleristens hovedvåpen. French var fremdeles positiv til frontalangrep, og så i 1904 ingenting positivt i velge ildvåpen fremfor blankvåpen som kavaleriets hovedvåpen.¹⁰⁷

Historikeren Alf W. Johansson har hevdet at det alltid har vært en ubalanse mellom defensive og offensive strategier innen militær tenkning, der den offensive tankegangen vanligvis har dominert.¹⁰⁸ Tar vi dette i betraktning, kan vi forestille oss hvilken sentral rolle kavaleriet - som offensivens våpen - utgjorde i tidligere tider. Kavaleriet befant seg først på motsatt side av artilleriets og infanteriets utvikling i siste halvdel av 1800-tallet. I noen tilfeller levde en overbevisning om at ildkraftens effektivitet ikke var så stor som kavaleriets skeptikere hevdet, men at treffsikkerheten i virkeligheten var langt dårligere enn antatt under virkelige forhold. Slik skulle kavaleriets attakkering i lukkede linjer fortsette å være del av doktrinen. Individer som sverget til kavaleriånden lot seg ikke overbevise om at kavaleriet måtte utdannes til andre oppgaver av en mer defensiv karakter. Den franske generalen Ferdinand Foch mente at den økte ildkraften bare ville styrke offensiven. Fochs idé var derimot avhengig av tallmessig overlegenhet og troppenes moral. Massen og troppenes vilje til seier og villighet til å risikere eget liv skulle være nok til å bryte fiendens defensive linjer i et frontalangrep, forutsatt at de hadde en stort tallmessig overlegenhet, vel å merke.¹⁰⁹ Slike hensyn til organisatoriske ambisjoner, ideologi og sosial prestisje var et merkbart trekk ved den strategiske og taktiske tenkningen før første verdenskrig.¹¹⁰ Kavaleriånden kan derfor ikke uten videre sies å være unik for kavaleriet, men bør regnes som en bredere militær ideologi som kom til uttrykk i hele militærapparatet.¹¹¹

I en avisartikkel i Morgenbladet i 1899 forklarte rittmester Gunnar Baumann, i tråd med general Fochs argumenter, hvordan kavaleriets linjeangrep fremdeles kunne komme til anvendelse mot fiendens infanteri, selv om infanteriet skulle ha både tallmessig og

---

¹⁰⁷ Anglesey. *A History of the British Cavalry, vol 4: 1899-1913*. 1986: 408.

¹⁰⁸ Johansson, Alf W. *Europas krig – Militært tenkande, strategi ock politik från Napoleonstiden till andra världskrigets stut*. 1988: 158.

¹⁰⁹ Hobson, Rolf. *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945, Sanmunnsending – Statssystem – militær teori*. 2005: 239-240.

¹¹⁰ Johansson 1988: 158.

¹¹¹ Krigerånden var beskrevet av Clausewitz allerede i 1832, hvor han fremstilte det som krigerens viktigste egenskap. Se kapittel 3 i von Clausewitz, Carl. *On War*. Engelsk utgave, Gutenberg.org, 2006.

teknologisk overlegenhet. Spørsmålet var i hvilken grad kavaleriet først hadde lyktes med å overraske infanteriet gjennom å samle inn nødvendig informasjon ved hjelp av rytterpatruljer, og dermed komme dem i forkjøpet. De hurtigskytende våpnene kunne lett føre til at infanteriet led under ammunisjonsmangel, forklarte han, som ville gi kavaleriet en gyldig anledning til å angripe med sabler. Ved et overraskelsesangrep i et slikt tilfelle ville fienden kunne «rides sønder og sammen».¹¹²

Tankegangen var vanlig i Europa på denne tiden, men er overraskende nok ikke særlig fremtredende blant kavaleriskribentene i *NMT*. For det norske kavaleriets vedkommende var det helst oppklaring man diskuterte i 1880-årenes kavaleridebatt. Tilsynelatende var det de tynne rekkene i kavaleriet som la en demper på den offensive spiriten. Som Maurer argumenterte for i sitt verk, ville ikke det fåtallige norske kavaleriet kunne utfylle både de taktiske og de strategiske rollene uten å risikere å feile på begge områdene. Derfor måtte oppklaringsoppdrag komme i første rekke, og først deretter de offensive og de selvstendige foretakene.¹¹³

Rittmester Christian Fredrik Michelet var langt mer skeptisk til offensive taktikker enn Baumann, og stilte seg vemodig bak ildkraftskolens resonnement. Michelet var tydelig overbevist om at kavaleriets opptreden stadig oftere ville være av en defensiv art fordi det fåtallige kavaleriet aldri ville kunne yte en angriper tilstrekkelig motstand til hest. Dersom man måtte øve på angrep til hest, var han mest positiv til svermanfall fremfor linjeangrep. Svermanfall ville gjøre at kavaleriet ikke var like utsatt for fiendens ildkraft som de ville vært under angrep i sluttede linjer. Derimot var ikke Michelet radikal nok til å avskrive enhver tilknytning til velprøvd tradisjon. «Hvad de sluttede attaker angår, må de selvfølgelig fremdeles øves for alle eventualiteters skyld».¹¹⁴ Michelet innrømmet at det ville smerte enhver kavalerist å innrømme at kavaleristene var på god vei til å bli fotsoldater. Likevel var det et faktum man ikke lenger kunne overse. Skyteøvelser til fots og øvelse i hurtig på- og avstigning burde derfor tillegges større betydning enn det som tidligere hadde vært tilfellet, mente Michelet.¹¹⁵

Som mange andre ideer stammet også denne fra Tyskland. Den tilskrives den tyske generalmajoren Karl von Schmidt. Hans ideer om avsittet kamp, reform av

---

¹¹² Baumann, Gunnar. «Jagtridning ved det preussiske Militær-Rideinstitut i Hannover» i *Morgenbladet*, 7 desember 1899.

¹¹³ Maurer 1881: 25-26.

¹¹⁴ Michelet, Christian Fredrik. «Bør vort kavaleri uddannelse søges lagt i en anden retning end hidtil?». 1902: 240-241.

¹¹⁵ Michelet 1902: 240-241.

kavalerimentaliteten, og unngåelsen av å eksponere kavaleri for den verste kuleilden ved å fokusere på fiendens flanker ble etterhvert akseptert i de fleste armeer.¹¹⁶ Sammenfallende med dette mentalitetsskiftet var også utdannelsen av den enkelte soldats intellekt og forstand, som også nevnes av premierløytnant Spørch som en viktig del av moderniseringen.¹¹⁷

3.3 Rytteriet til fots

Med den hurtige utviklingen innen våpenteknologien krevdes også nye slagtaktikker for kavaleriet for å hindre unødvendige tap av mannskaper og hester. Den aktuelle løsningen som ble foreslått for å øke kavaleriets kapasitet fant man i dragonbetegnelse opprinnelse, nemlig soldater som forflyttet seg til hest, men som hovedsakelig kjempet til fots. Siden de norske dragonene med årene var blitt reelle kavalerister som trivdes langt bedre på hesteryggen, ble det nå diskusjoner om beredent infanteri var en fornuftig løsning. Det beredne infanteriet fikk særlig oppmerksomhet under boerkrigen, hvor en akutt etterspørsel etter ryttersoldater førte til en kriseløsning ved å sette opp infanteriet på hester for å kunne holde tritt med boerne, som nesten utelukkende opererte som beredent infanteri.¹¹⁸

Også i Norge mente kavaleriets kritikere at boerkrigen hadde bevist at rytteriet hadde utspilt sin rolle som tradisjonelt kavaleri på slagmarken, og at fremtiden tilhørte de beredne skytterne – de som behersket både lanser og karabiner.¹¹⁹ «Hos os trænger vi intet attacherende kavalleri, og der skulde saaledes neppe være noget til hinder for, at hele vort kavalleri blev omdannet til beredent infanteri», hevdet en anonym skribent i Bergens Tidende. Forfatteren uttrykket liten tro på at kavalerieskadronene med sin daværende organisasjon ville være i stand til å løse fremtidens oppgaver. Argumentet for denne drastiske omstillingen ble vanligvis underbygget med to vesentlige poeng. De norske hestene var dårlig skikket til angrep, og landet var vidstrakt og folketomt. Dette ga bedre forutsetninger for beredent infanteri enn spesialisert kavaleri, mente den anonyme forfatteren.¹²⁰

Tre år senere skrev Fougner et innlegg i *NMT* om det beredne infanteriets fordeler og ulemper. Hans konklusjon var at det ikke var hverken økonomisk eller praktisk å oppsette

---

¹¹⁶ Echevarria, Antulio J. "Combining Firepower and Versatility: Remaking the 'Arm of Decision' before the Great War". 2002: 86.

¹¹⁷ Spørch, August. «Om kavaleriet og dets anvendelse i strategiske øjemed». 1887: 41.

¹¹⁸ Farwell, Byron. *The Great Boer War*. 2009: 44.

¹¹⁹ Fougner «Hvilken forskjell er der på kavaleri og beredent infanteri? Bør sistnævnte opsættes hos os og hvorledes?», 1906: 75

¹²⁰ Anonym. «Kavalleri – Beredent Infanteri». *Bergens Tidende*, 31. januar 1903.

slike enheter i Norge. Med bare to måneder lenger øvelsestid, mente Fougner at kavaleriet ville være i stand til å utføre de samme oppgavene som beredent infanteri.¹²¹ Det ble også påpekt av rittmester Ottesen at britenes interesse for det beredne infanteriet var avtakende bare noen få år etter boerkrigen. Det ble i Storbritannia innrømmet at beredent infanteri aldri ville kunne erstatte kavaleri, skjønt det hadde sine bruksområder.¹²²

Også kaptein Theodor Holtfodt hadde innvendinger mot å gjøre kavaleri om til beredent infanteri. Øvelser hadde overbevist ham om at kavaleri med for mye infanteriutdannelse lett kunne misforstå sin oppgave, og blande seg inn i ildkamper om strategisk uviktige punkter. Holtfodt så særlig problemet oppstå når kavaleri, under langt utgående rekognoseringsritt, begynte å føle seg isolert fra hovedarmeen. I slike tilfeller begynte det å opptre mer som beredent infanteri, ved å stige av og starte ildutvekslinger med fiendens mindre avdelinger og patruljer.¹²³

Behovet for beredne tropper var etter Fougners observasjoner større i moderne krig enn tidligere.¹²⁴ Han holdt derimot fast på at Norge først og fremst hadde behov for kavaleri fremfor beredent infanteri. Han tok utgangspunkt i den allmenne forestillingen om at det norske terrenget var uegnet for kavalerislag. Med et gradvis bortfall av behovet for slike taktikker kunne kavaleriet igjen bli en aktuell våpenart som representerte mobilitet, med sin overlegne evne til å ta seg hurtig frem i ulendt og vanskelig terreng.

Den russisk-japanske krigen står gjerne tydeligst frem som en splittende erfaring for meningene om beredent infanteri. Tsaren hadde kosakkene i sin tjeneste, som var kjent for sine fremragende stridsferdigheter både fra hesteryggen og til fots. Premierløytnant L'orange skrev i 1898 en oppsummering av en artikkel fra et fransk militært tidsskrift, hvor det ble hevdet at kosakkenes kavaleritaktikker var overlegne i Europa. Det var også L'orange enig i. Artikkelen konkluderte med at selv det høyt disiplinerte tyske kavaleriet så kosakkene som en trussel. Her måtte L'orange legge til at selv om man observerte det tyske kavaleriets ubestridelige dyktighet, fremstod kosakkene som langt overlegne i nærkamp, særlig dersom

---

¹²¹ Fougner, Christopher. «Hvilken forskjell er der på kavaleri og beredent infanteri? Bør sidstnævnte opsættes hos os og hvorledes?». 1906: 105-106.

¹²² Ottesen, Johan Egeberg. «Om kavaleriets rolle under krigen i Østasien». 1908: 1.

¹²³ Holtfodt, Theodor. «Om mitraljøser og deres taktiske anvendelse ved vort infanteri og kavaleri». 1899: 551.

¹²⁴ Fougner, Christopher. «Hvilken forskjell er der på kavaleri og beredent infanteri? Bør sistnævnte opsættes hos os og hvorledes?» 1906: 95.

man hadde opplevd en av deres djighitovka-oppvisninger, hvor de fremviste en uvanlig høy kompetanse innen våpenhåndtering og akrobatiske stunt på hesteryggen.¹²⁵

Dette var ferdighetene som ikke var kommet til nytte under krigen mot Japan noen år senere. Japanerne på sin side, hadde ikke utviklet en like sterk kultur for kavaleri som russerne, ble det hevdet av europeiske korrespondenter. Japanerne valgte gjerne å møte kavaleri med infanteri, og slik leverte de knusende nederlag til sine motstandere. Slik ble det derfor tolket at infanteri, med moderne våpen og fremkomstmiddel som jernbanen til sin rådighet, var overlegne i kamp mot selv de mest beryktede kavaleritroppene Europa hadde å by på.¹²⁶

Erfaringene fra krigen hadde også bekreftet bekymringen over kavaleri til fots. Som premierløytnant Houge fremstilte det, lå mye av problemet i mangelen på kavaleristisk ånd, samt det dårlige russiske hestematerialet.¹²⁷ Det var derimot uenigheter om hvorvidt de russiske kosakk- og kavaleriavdelingenes mislykkede opptreden som beredent infanteri hovedsakelig hadde skyltes dårlig ledelse, dårlig hester, eller forkjærligheten for kamp til fots. Konflikten i Mandsjuria, som de øvrige krigene i perioden, hadde derfor feilet i å gi kavaleriet en klar retningslinje for hvordan det i fremtiden skulle løse sine oppgaver.¹²⁸

Den britiske krigskorrespondenten William Maxwell observerte at krigsteatret slett ikke hadde vært egnet for kavaleri.¹²⁹ Kanskje var det derfor også et håp om at den russisk-japanske krigen hadde vært et unntak, og ikke en fasit. Som premierløytnant Fougner forklarte det, var ikke våpenartenes utviklingskurve stabil og rettet mot et spesifikt mål, men en støtvis utvikling som til tider favoriserte én krigføringsteori, og så en annen.¹³⁰

Rivaliseringen mellom kavaleri og beredent infanteri er et eksempel på dette. Beredent infanteri fikk vise sine fordeler ved flere anledninger i løpet av 1800-tallet, før det igjen mistet sin popularitet. Premierløytnant Spørch hadde observert interessen for avsittet kamp som avtagende i slutten av 1880-årene.¹³¹ Noen få år senere var tanken om å skille hest og rytter igjen i vinden. Dette ga stort utslag for kavaleriet, som ble påført press om å mestre og kunne anvende avsittet kamp med like stor kompetanse som til hest. For en våpenart som så hesten

---

¹²⁵ L'orange, Hans Wilhelm. «Ejendommelighederne ved kosakkernes taktik». 1898: 709-710.

¹²⁶ Goldwag, Nathan E. L. "When The West Looked East: British Observations On The Russo-Japanese War". 2016: 31-32.

¹²⁷ Houge 1907: 141.

¹²⁸ Phillips 2007: 42

¹²⁹ Maxwell, William. *From the Yalu to Port Arthur*, 1906: 371.

¹³⁰ Fougner 1906: 75.

¹³¹ Spørch 1887: 45.

som sitt viktigste og mest grunnleggende redskap, kunne denne omorganiseringen derfor være vanskelig å akseptere. Som Fougner, presiserte premierløytnant Houge viktigheten av å ha beredne tropper som kunne kjempe like godt til fots som de kunne til hest. Kavaleristene måtte derfor være trent og bevæpnet som både infanteri og kavaleri, med sabler, lanser og karabiner.¹³²

Rittmester Michelet var blant offiserene som mente at et frontalangrep i fremtiden ville være nærmest umulig. Ikke nødvendigvis fordi taktikken var utdatert, men fordi han mente de norske hestene manglet de nødvendige kvalitetene. Michelet pekte på at de taktiske direktivene ved århundreskiftet fastslo at kavaleri kun skulle kjempe til fots i nødstilfeller.¹³³ En mer allmenn oppfatning som kommer til uttrykk i *NMT* er at den moderne kavalerist måtte kunne kjempe like godt til hest som til fots. Michelet mente imidlertid at man grunnet de økonomiske og materielle forholdene i kavaleriet, med spesielt fokus på den teknologiske utviklingen, måtte rette tid og ressurser mot perfektjoneringen av kamp til fots fremfor øvelser i angrep fra hesteryggen.¹³⁴

Også den svært innflytelsesrike britiske generalen Douglas Haig hevdet at kavaleri som ikke kunne slåss til fots, ikke lenger levde opp til dagens krav til kavaleri.¹³⁵ Et interessant moment fra Michelets artikkel er avslutningen, hvor han innvendte mot sine egne resonnementer at de brøt med alle av kavaleriets tradisjoner. Han fremholdt derfor at kavaleriets opptreden i en fremtidig krig ville være nesten utelukkende defensiv, og muligens også til fots. Uthevet i kursiv påstod Michelet at '*ægte kavalerister*' måtte fokusere på fremkommelighet og kamp, og verdsette de ekte krigerske idealene mot og beslutsomhet, om det enn betydde å måtte akseptere en mer defensiv rolle i fremtiden.¹³⁶

Den positive holdningen til kavaleri som opererte fra bakken var også utfordret i Norge. Her kunne man argumentere med våpenteknologien. Rittmester Hans Wilhelm L'orange skrev i 1905 at tildelingen av mitraljøseavdelinger til kavaleriet i flere tilfeller kunne gjøre kavaleristenes nærvær på bakken overflødig. Dessuten var mitraljøsen mer effektiv enn karabinen, i tillegg til at mitraljøsene burde overlates til mannskaper med spesialisert trening.

---

¹³² Houge 1907: 121-122.

¹³³ Michelet, Christian Fredrik. «Bør vort kavaleris uddannelse søges lagt i en anden retning end hidtil?». 1902: 202.

¹³⁴ Michelet 1902: 202-203.

¹³⁵ Sitert etter Douglas Haig (1892) i Phillips 2007: 40.

¹³⁶ Michelet 1902: 246.

L'orange holdt fast på at kavaleristenes plass var i salen, der de kunne gjøre størst nytte under dekning av mitraljøseild. Han var derfor svært negativ til rollen som fotsoldat.

Kavaleristene, tunge og ubekvemme tilfods med sine sporer og ridestøvler, forpustede frem i stilling og her affyrede [de] sine skud med det ene øje rettet mod fienden og det andet mod håndhestene; og så tilbake igjen, i uorden tilhest og hodekuls afsted.¹³⁷

Hos enkelte rådet det en sterk forestilling om at kavalerister hverken var trent for, eller trivdes særlig godt på bakken. Derfor ble det også fryktet at kavaleristene ville være tilbøyelige til å avbryte ildgivingen for tidlig for å komme seg tilbake til hestene og gjenvinne mobiliteten.¹³⁸

Et annet viktig argument mot beredent infanteri, som rittmester Morgenstjerne fremsatte i 1887, var at kavalerihestene i Norge ikke lot seg erstatte. Mangelen på brukbare ridehester gjorde at tap av disse ville være katastrofalt.¹³⁹ Dette kom både av kavaleriets beskjedne størrelse, og av den svært begrensede tilgangen på brukbare hester med nødvendig trening som kunne oppdrives i landet. Blant annet meddelte oberst Theodor Holtfodt (anonymt) via Dagbladet at det etter planen i hærordningen av 1887 hadde vært oppført mannskap og befal for 16 eskadroner, men at det bare var anskaffet nok hester til å sette opp 10 eller 11. Hestemangelen var derfor åpenbar og alvorlig allerede i fredstid.¹⁴⁰ På toppen av det hele var kamp til fots generelt upopulært innen kavaleriet, særlig blant dem som var oppdratt i «den gamle skole». Som Morgenstjerne vittig legger til, måtte selv kavalerister, hvis taktiske studier hadde begrenset seg til ekserserreglementet, også vedgå at avstigning til tider var en innlysende nødvendighet.¹⁴¹

3.4 Oppklaring og øvelse

På oppklaringens område var Russland ansett som et foregangsland, noe deres nye ekserserreglement av 1896 hadde vist, skrev rittmester Haakon Lowzow i 1901.¹⁴² I Russland ble det lagt stor vekt på å øke kavaleriets hurtighet og fremkommelighet, noe som også i følge kaptein Meinich satte det russiske kavaleriet langt foran andre nasjoner. Det mest

---

¹³⁷ L'orange, Hans Wilhelm. «Mitraljøsens taktiske anvendelse ved kavaleriet». 1905: 253.

¹³⁸ Jensen 1995: 444.

¹³⁹ Morgenstjerne 1887: 269.

¹⁴⁰ Holtfodt, Theodor. *Hærordningen av 1909. En artikkelserie i Dagbladet april-mai 1908.*

¹⁴¹ Morgenstjerne 1887: 270-271.

¹⁴² Lowzow 1901: 507.

oppsiktsvekkende var det nærmest urimelige fokuset på kavaleriets kamp til fots.¹⁴³ Dette aspektet ble derfor behandlet med en god del skepsis fra de norske kavaleristene.

Som vi har sett, ble kavaleriets vesentlige rolle under et felttog fra 1880-årene og fremover ansett for å være den moderne feltherres øyne og ører, og omtalt som den 'strategiske avantgarde'.¹⁴⁴ Åke Jensen har hevdet at et mer realistisk syn på den strategiske anvendelsen av kavaleriet etterhvert vokste frem. Det ble innrømmet at det norske kavaleriet ikke var tallmessig sterkt nok til å utføre slike storstilte kavalerioperasjoner. Dessuten ville store kavaleriavdelinger skape sambands- og ledelsesproblemer, og være hindret av det norske terrenget.¹⁴⁵

Kavaleriets verdi lå uten tvil i dets hurtighet, mente Lowzow, men for å virkeliggjøre dette idealet trengtes det også et større fokus på fremkommeligheten i terrenget og praktisk anvendelse av rideferdighetene tilegnet på ekserserplassen.¹⁴⁶ Et viktig spørsmål, og som det skulle vise seg, en større utfordring, var derfor pionertjenesten, og kavaleriets oppklaringspatroljers evne til å ta seg over elver og vassdrag.

Rittmester Hans Wilhelm L'orange, som ved århundreskiftet hadde tjenestegjort ved 22. franske dragonregiment, kunne skrive store ord i *NMT* om hvor utmerket franskmennene så ut til å håndtere denne utfordringen.¹⁴⁷ Her hadde kavaleriet en utvalgt elite av dyktige svømmere som skulle ta seg av oppklaringen. Ingeniørkaptein Lie, som var forfatter av kavaleriets lærebok og instruks for pionertjenesten, tok seg derimot nær av det begeistrede innlegget til L'orange, og oppfattet det som en direkte kritikk av det norske treningsopplegget, og hvordan man her hadde ordnet oppgavefordelingen.¹⁴⁸

Det kunne likevel ikke legges skjul på at svømmetreningen var svært mangelfull i kavaleriets tilfelle. Rittmester Lowzow foretok en mer praktisk tilnærming til disputten ved å utsette rekruttene ved Oplandske kavalerikorps for en svømmetur over Glomma. Øvelsen ga interessante resultater, og viste hvor sårt tiltrengt slike praktiske øvelser var ved kavaleriet. Øvelser i svømming med hest og rytter hadde tidligere bare vært foretatt ved skoleeskadronen, men i dette tilfellet hadde underoffiserene vært oppsatt på halvblodshester,

---

¹⁴³ Meinich, J. C. «Lidt om den russiske hær». 1901: 167-168.

¹⁴⁴ *Bestemmelser for bevogtningstroppernes forhold og tjeneste II: Eklærings- og begogtningstjeneste for kavaleriet*. 1885: 1.

¹⁴⁵ Jensen 1995: 460.

¹⁴⁶ Lowzow, Haakon. «Elveovergange med kavaleri», 1901: 505.

¹⁴⁷ L'orange, Hans Wilhelm. «Praktiske øvelser ved kavaleri». 1901: 609.

¹⁴⁸ Lie, M. «Praktiske øvelser ved kavaleriet». 1901: 554.

og gjennomgått øvelsen i saltvann. Hvordan de norske hestene ville prestere under en elveovergang uten bro eller ferge til rådighet var derfor uklart, og forbundet med en ikke ubetydelig risiko, ettersom svømmeøvelsen det foregående året hadde ført til to drukningsulykker.¹⁴⁹ Øvelsen i 1901 gikk derimot bedre, selv om opplevelsen av den generelle svømmekompetansen var noe urovekkende. Rittmester Lowzow forteller: «Vore oplandsgutter satte frejdig ud, trods de 70 – 80% der aldeles ikke kunne svømme.»¹⁵⁰ Av hestene kom alle over, selv de som krevde mer overtalelse enn andre, og kun én trengte assistanse i form av en strikk festet til fergen som for sikkerhetsskyld tok følge med rekruttene. For de rundt 146 deltagende ekvipasjene tok elvepasseringen totalt 2 timer og 50 minutter. Øvelsen ble deretter avsluttet med et 30 kilometers ritt til Kongsvinger. Lowzows konklusjon var at svømmeundervisning absolutt var nødvendig i kavaleriet, og da særlig for rytternes vedkommende.¹⁵¹

I den nye hærordningen av 1909 var Hæren organisert i kombinerte brigader. De respektive sjefene var dermed ansvarlige for hele enhetens taktiske utdannelse.¹⁵² Den første forutsetningen for anvendelsen av disse var derfor at det fantes et tett samarbeid mellom de forskjellige våpenartene, mente rittmester Fougner, slik at de gjensidig ville utfylle hverandre. Fougner var derfor ikke fornøyd med at infanteriet og spesialvåpnene (deriblant kavaleriet) skulle fortsette å ha sine våpenøvelser på forskjellige årstider. Dette ville naturligvis gjøre at øvelser i å operere i kombinerte enheter ble umuliggjort, og at man var like langt som man hadde vært før den nye hærordningen. Han rådet derfor på det sterkeste til at våpenøvelsene skulle skje samtidig, og på samme ekserserplass.¹⁵³ I tillegg til dette måtte kavaleri- og infanteriavdelingene lære å samarbeide ved at kavaleriet fikk tildelt øvelser i den strategiske oppklaringen.¹⁵⁴

Ideen om selvstendig kavaleri – også omtalt som strategisk kavaleri – havnet som sagt i strid med ideen om fordelingskavaleri. Selvstendig kavaleri var organisert i større enheter, og drev strategisk oppklaring langt foran hærstyrken.¹⁵⁵ Fordelingskavaleriets forkjempere mente at

---

¹⁴⁹ Lowzow 1901: 508.

¹⁵⁰ Lowzow 1901: 528

¹⁵¹ Lowzow 1901: 536

¹⁵² Jensen 1995: 460.

¹⁵³ Fougner, Christopher. "Kavaleriets nuværende utdannelse". 1910: 623.

¹⁵⁴ Fougner 1910: 630.

¹⁵⁵ Opptil 2-3 dagsmarsjer, eller 100-150 km foran hæren. Se Jensen 1995: 459.

kavaleriet heller måtte fordeles i mindre enheter, og drive oppklaring foran sine korps og divisjoner. Som reglementeringen av 1885 tilsier, var man først tilbøyelig til å gå inn for førstnevnte, selv om det kanskje kunne høres en smule urealistisk ut i norsk målestokk. Det ble til slutt fastslått at dersom man slo sammen alle jegerkorpsene, ville kavaleriet fortsatt være for svakt til å oppnå avgjørelse i krig.¹⁵⁶

Ved hærordningen i 1909 var derfor kavaleriet organisert som fordelingskavaleri, der hjulryttere skulle stå for de mest strabasiøse oppklaringsoppdragene.¹⁵⁷ De viktigste begrunnelsene for å organisere kavaleri som fordelingskavaleri, var de vanskelige terrengforholdene og det fåtallige kavaleriet. Fordelingskavaleri fikk imidlertid bred oppslutning også utenfor Norges grenser. I 1883 beskrev rittmester Henrik Hagerup kavaleridivisjonen og fordelingskavaleriet som et fast integrert ledd i alle større arméer.¹⁵⁸

Rittmester L'orange viste også sin støtte til fordelingskavaleri i en artikkel fra 1913. Han begrunnet konklusjonen med å vise til det kuperte terrenget, som gjorde det vanskelig å manøvrere store kavaleristyrker. Til sin fordel var dragonene trent for kamp både til fots og til hest, og disponerte mitraljøseavdelinger. De små kavaleriavdelingene kunne settes sammen i forband, hvor de kunne tilpasse seg og utfylle andre våpenarter.¹⁵⁹ L'orange så et forbedringspotensial når det gjaldt ordonnans- og meldingstjenesten. I Tyskland var en hver infanteriavdeling organisert med egne ordonnansryttere, mens det i Norge bare var tilfellet for overordnede kommandoer, forklarte L'orange. Han var ikke begeistret, og henviste til tyskernes erfaringer med ordonnans fra krigen mot Frankrike.

Har tyskerne med deres rutine og øvelse fundet saadan ordonnansovergivelse nødvendig, kan vi sikkert regne med at der under felt vil stilles lignende krav til os.¹⁶⁰

Skulle meldingstjenesten fungere under alle forhold, måtte man også belage seg på å oppsette betydelig mer kavaleri, konkluderte L'orange. Grunnen var naturligvis at det norske terrenget var mer utfordrende enn det tyske når det gjaldt fremkommelighet.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ Jensen 1995: 460.

¹⁵⁷ Jensen 1995: 460.

¹⁵⁸ Hagerup, Henrik. «Et kavalerikorps's forhold som erklæringskavaleri». 1883: 498-499.

¹⁵⁹ L'orange, Hans Wilhelm. «Kavaleristiske spørsmål». 1913: 203.

¹⁶⁰ L'orange 1913: 205.

¹⁶¹ L'orange 1913: 205.

3.5 Oppsummering: Idealer for en ny tid

Ambisjonene var mange og store i organiseringen av det norske kavaleriet i tiårene etter 1870. Offiserene drømte om et kavaleri som kunne tjene både som strategisk kavaleri og som fordelingskavaleri, hvor førstnevnte kunne anvendes i avgjørende kavalerislag, og sistnevnte skulle sikre kommunikasjonen mellom avdelingene og det strategiske kavaleriet. Den samme diskusjonen foregikk også ellers i Europa på denne tiden.¹⁶²

Beredent infanteri var mye omtalt rundt år 1900, men ser ikke ut til å ha beholdt sin appell over tid. Sabelen var fremdeles kavaleristens hovedvåpen i 1890, selv om skytetreningen nå var mer vektlagt.¹⁶³ Før 1899 hadde den vært noe nedprioritert, ettersom kavaleriet var utrustet med en upålitelig og gammeldags karabin. Beholdningen var likevel ikke stor nok til at hver dragon hadde sin egen.¹⁶⁴

To klager som er veldig gjentakende i perioden 1880-1914, er det dårlige hestematerialet og den korte øvelsestiden. Som argument til det beredne infanteriets forsvar, ville ikke hestematerialet lenger være den største hindringen. Riktignok ville utdannelsen, enten av infanterister til kompetente ryttere, eller av kavalerister til fotsoldater, kreve øvelse. Stemningen for å utdanne kavalerister som kunne kjempe like godt til fots som til hest ser ut til å være stor i Norge - som internasjonalt. Naturligvis hadde en hver idé sine motstandere, men dersom man kunne få tid og ressurser til å gjennomføre det, så mange positivt på idealet.

Når det gjelder avgjørende kavalerislag, var stemningen noe annerledes enn ellers i Europa. Igjen kommer argumentet om det tallmessig svake kavaleriet med det dårlige hestematerialet frem. Her synes jeg rittmester Michelets synspunkt er veldig betegnende for tiden: oppnåelse av perfektion både til hest og til fots var et nobelt ideal, men var dessverre ikke realistisk.¹⁶⁵ Kavaleriet måtte derfor først lære å legge sine fordommer til side, og utforske mulighetene for mer defensive oppgaver til fots.¹⁶⁶ Med sin beskjedne størrelse, måtte det ridende våpen inntil videre gi avkall på 'det normale, det europæiske.'¹⁶⁷

---

¹⁶² Jensen 1995: 459-460.

¹⁶³ *Håndbog for den menige kavalerist*. 1890: 116.

¹⁶⁴ Jensen 1995: 456.

¹⁶⁵ Michelet 1902: 202.

¹⁶⁶ Michelet 1902: 200-201.

¹⁶⁷ Michelet 1902: 210.

Kapittel 4 Hestespørsmålet

«Er de nationale kavaleriheste, der indsættes af korpsscheferne, andet end kjøreheste?»¹⁶⁸

Misnøyen med det norske hestematerialet er som en rød tråd gjennom hele den norske kavaleridebatten. Som rittmester Michelet uttrykket i sin prisoppgave fra 1902, var kavaleriet fremdeles oppsatt på de samme hestene som de hadde vært i riktig gamledager, da kavaleriet angrep i trav. Siden den tid hadde kravet til hestens kvaliteter og egenskaper økt drastisk, slik at hestematerialet som var tilgjengelig ikke lenger samsvarte med kravene til et moderne kavaleri.¹⁶⁹ Her finner vi selve roten til problematikken i periodens kavalerispørsmål. Hestene som kavaleriet benyttet bestemte hvor tungt de kunne lastes, og hva rytterne kunne bære av våpen, utstyr og provianter. Hestens fysiske egenskaper og anatomi satte grenser for kavaleriets kapasitet. De påvirket den taktiske og strategiske tenkningen, og la føringer for hvordan kavaleriets overordnede oppgaver skulle løses. Viktigst av alt var hestematerialet bestemmende for hvor fort kavaleriet kunne ta seg frem til sine posisjoner. Offiserene understreket at mye var avhengig av hvor store bevilgninger Stortinget var villig til å gi for å forbedre hestematerialet. Stortingets velvilje var i sin tur avhengig av en annen viktig samfunnsfunksjon, nemlig jordbruket, som hadde sine egne interesser å forsvare.

Kavalerist på foredlet hest. Enkelte ønsket å krysse dølahester med varmblods- og fullblodshester for å frembringe en raskere ridehest. Foto: Sverre Bjerkan (1905) Levanger Fotomuseum.

¹⁶⁸ Sverdrup, Georg. «Remontekommisjonene». 1897: 695.

¹⁶⁹ Michelet 1902: 197.

4.1 Den perfekte kavalerihest

«Vort kavaleri svarer som bekjent ikke til sin hensikt,» skrev en frustrert anonym forsvarsvenn nordenfjells i 1901; «den norske hest er utjenelig som kavalerihest.»¹⁷⁰ Hvilke kvaliteter skulle så en god kavalerihest ha? Som beskrevet av premierløytnant Harald Houge, måtte den være utholdende, rask og av en edel type (utseendemessig). Samtidig måtte hesten også ha en kraftig kroppsbygning, slik at den var i stand til å bære den tunge børen den ble nedlesset med, uten at konformasjonen var et hinder for hurtigheten. Den måtte kunne tilbakelegge store distanser på kort tid, og komme raskt til hektene igjen, selv med lite fôr, vann og søvn, uten å kollapse.¹⁷¹

En høyreist ridehest med et vakkert utseende var naturligvis mest ettertraktet blant offiserer. I hovedsak var det imidlertid den tunge dølahesten som ble brukt i kavaleriet, og frem til rundt 1860 mente offiserene at den var en ganske brukbar jegerhest.¹⁷² Dølahesten er en av Norges fire nasjonale hesteraser. Frem til traktoren tok over jobben, var den en svært utbredt gårds- og arbeidshest. Den kjennetegnes av kraftig kropp, lang rygg, kraftig man, hale og hovskjegg, og en mankehøyde på rundt 148-155 cm.¹⁷³ I 1850 var gjennomsnittlig mankehøyde nesten den samme som den som er vanlig i dag.¹⁷⁴ Så vokste den kraftig frem til 1914, gjennom bøndenes avlsforetak for å skaffe en større og kraftigere hest. I 1914 målte den høyeste dølahingsten 177 cm i mankehøyde.¹⁷⁵ Kavaleriet, som også ønsket en høyere hest, var likevel ikke begeistret for den tunge arbeidstypen. Offisielt var kravet til utrederhestene en minste høyde på 150 cm, men i realiteten lå gjennomsnittet på 146 cm.¹⁷⁶

Dølahesten var på denne tiden også kraftigere enn den vi kjenner i dag, ettersom man fra 1870-årene ønsket seg en sterkere hest til industrien, jordbruket og det tyngre kjørearbeidet i byene.¹⁷⁷ På begynnelsen av 1800-tallet ble dølahesten foredlet med innslag av engelsk fullblods, som var et betydelig innslag i hesteavlen på hele kontinentet.¹⁷⁸ Den lette typen var

---

¹⁷⁰ Anonym. «Hvor bør tyngdepunktet i vort forsvar ligge?» 1901: 497.

¹⁷¹ Houge 1907: 122

¹⁷² Jarmann 1991: 3.

¹⁷³ Vangen, Odd. «Dølehest» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/d%C3%B8lehest>.

¹⁷⁴ Basert på beskrivelser av viktige avlshester i 1870-årene. Se Scherve, Barthol. *Hesten i fortid og nutid*. 1925: 126-141.

¹⁷⁵ Scherve 1925: 126-139. Den vanligste høyden lå på dagens nivå og litt over, rundt 152-157. Se også Petersen, Sigmund. *Stambog over heste af gudbrandsdalsk rase. Første bind: Hingster født aarene 1846-1892*. 1902.

¹⁷⁶ Statistikk for årene 1903-1905. se Jensen 1995: 446.

¹⁷⁷ Scherve 1925: 134.

¹⁷⁸ Jarmann 1991: 1.

ansett som tilfredsstillende til kavaleritjeneste på 1850-tallet. Mellom 1865 og 1950 snudde avlsledelsen, og den tunge dølahesten ble favorisert under utstillinger. Denne avgjørelsen gjorde at kløften mellom kavaleriets og jordbrukets behov ble stadig større.¹⁷⁹

Det vi vet med sikkerhet, er at ingen av de norske hesterasene var ansett som egnet for kavaleritjeneste i perioden 1880-1914. I hvert fall er det ingen av offiserene som skrev om kavaleriet i *NMT* som gir uttrykk for dette. Unntaksvis finner vi omtaler om enkelte positive kvaliteter som dølahesten hadde, men i sin helhet var misnøyen stor.

I 1902 nedsatte Stortinget en kommisjon som skulle undersøke norsk hesteavl. Kommisjonen kom frem til samme konklusjon. Dølahesten hadde en svak rygg, kort og stiv nakke, og lite energi og utholdenhet under rytteren ved store anstrengelser.¹⁸⁰ Selv om den var kraftig, var ryggen dårlig egnet til store vektbelastninger. Videre er det beskrevet at den var hardfør og nøysom, sikker på foten og hadde god utholdenhet – alle gode egenskaper for en militær hest. Dessverre ble den brukt til kjørearbeid av utrederne, som gjorde den hard i munnen og derfor vanskelig for rytteren å kontrollere.¹⁸¹ Både fjordingen og dølahesten var i mange hundre år avlet frem for tungt gårdsarbeid og kjøring, og rasene var godt egnet til arbeidet. Beklageligvis manglet de norske hestene derfor de fleste trekk som var ønskelige i en kavalerihest. Som beskrevet av premierløytnant Harald Houge, var disse trekkene så inngrodd at det også var vanskelig å prøve å forbedre rasene gjennom avl, selv ved krysning med andre raser. Krysningsavl var også et tidkrevende arbeid som kunne gi svært varierende resultater.¹⁸² I dølahestens favør kommenterte rittmester Fougner i 1910:

Den norske hest må nemlig siges at være en særdeles motstandsdyktig hest overfor savn av for og stel, likesom den også fra naturens hånd er sund og sterk.¹⁸³

Fougner mente selv at halvblodshesten kunne gjøre samme nytte under norske forhold dersom den ble gitt tilstrekkelig tid til å lære å gå i terrenget. Han fremholdt også at bøndernes dølahester hadde visse kvaliteter som passet utmerket til kavaleriets menige, som stort sett også var rekruttert fra landsbygdene. De hadde derfor en naturlig forståelse for disse hestenes

---

¹⁷⁹ Jarmann 1991: 5.

¹⁸⁰ Houge 1907: 178.

¹⁸¹ Jensen 1995: 446-7.

¹⁸² Houge 1907: 182.

¹⁸³ Fougner 1910: 499.

stell og særegenheter, påpekte Fougner. Han noterte også at selv utenlandske offiserer som hadde observert kavaleriets øvelser var svært begeistret over dette nære forholdet, og forbauset over hvor mye som var oppnådd med hestematerialet og den korte øvelsestiden.¹⁸⁴

Som en hyllest til den norske arbeidshesten, kunne rittmester Morgenstjerne tilføye at den ikke lot seg skremme når den første gang beveget seg med sabel festet til salen og hengende ned ved flanken. En slik opplevelse kan for en uerfaren hest føre til panikk og i verste fall at den løper løpsk. I følge Morgenstjerne skyltes arbeidshestens bedagelige trygghet at den med sin tykke polstrende pels til daglig gikk med seletøy og drag, og derfor var vant til dette. Utover det, mente Morgenstjerne at hestematerialet var tarvelig, og fullstendig uegnet til dressering innen ridning.¹⁸⁵

Offiserene selv foretrakk å ri sine mer kostbare varmbloeds- og fullblodshester.

Premierløytnant Smith-Kielland observerte i 1895 hvordan kontrasten mellom offisershestene og troppshestene kunne skape problemer på ekserserplassen, der dragoner på dølahester skulle ledes under øvelser:

Den præcisjon og akkuratess, som her [kreves], vil lide under disharmoni mellom troppshest og førerhest. Blodshestens vejvindende bevægelser vil dårligt stemme overens med de nationale hestes korte takter, og ekserserpladsens mangehånde øvelser og hyppige gjentagelser vil ofte bringe førerhestens hede blod i kog og dens fyrige temperament til udbrud.¹⁸⁶

I følge Smith-Kielland hadde varmblodshesten den viktige fordel at den med sitt elegante oppsyn tvang rytteren til finere ridning, og at den derfor var den ypperligste læremesteren å ha i rideskolen.¹⁸⁷ Misnøyen over hestematerialet var ikke bare forbeholdt den militære fagpressen. Frustrerte offiserer vendte seg også til de sivile avisene for å fremme sin sak, og igjen dukker veddeløpssporten opp i argumentasjonen.

[Kavalerioffiserene] har paastaaet, at hvis de ikke fik heste af udenlandsk race, som

---

¹⁸⁴ Fougner 1910: 499.

¹⁸⁵ Morgenstjerne 1887: 274-275.

¹⁸⁶ Smith-Kielland, Ingvald Mareno. «Om kavaleriløjtnantens tjenestehest». 1895: 523-524.

¹⁸⁷ Smith-Kielland 1889: 524.

er større, raskere og mere udholdende i lange løb end vore egne heste, saa vilde vort kavalleri ikke kunne klare sig mod fienden i krig.¹⁸⁸

Slik ble hestespørsmålet kommentert i avisen Øieren i 1908. Denne observasjonen samsvarer godt med den vanlige holdningen blant medlemmene av De Norske Officerers Rideklub. Igjen kan man spørre seg om kravet var rettet mot den rent militære nytten, eller om det i dette tilfellet var veddeløpssporten som stod offiserenes hjerter nærmest.

4.2 Utrederkvarterene

Å skaffe kavaleriet en lettere og raskere ridehest var en komplisert sak. Forsvaret hadde en særegen ordning for å skaffe og ivareta de militære hestene. Ordningen bestod i å pålegge private gårder å huse militære hester, mot at bonden sto fritt til å bruke hestene til gårdsarbeid eller i transportnæringen. Disse gårdene var kalt utrederkvarterer. Utrederne mottok økonomisk kompensasjon, samt leie for de dagene da hestene var i militær tjeneste.¹⁸⁹

Utrederkvarterene hadde oppstallet én eller flere hester tilknyttet Hæren, og var pliktige til å holde disse hestene friske og tjenestedyktige. Et hvert utrederkvarter måtte anskaffe og forsørge en fullt tjenestedyktig hest, som ved behov kunne innkalles av korpssjefen. Dårlig stell eller andre avvik fra ordningen ble straffet med bøter.¹⁹⁰ Etter at hestene var fremviste og godkjente fikk de tittelen utrederhester. Disse var privateide til forskjell fra stamhestene, som var i Hærens eie, men også Hærens egne hester kunne være utstasjonert hos utredere. I følge hærordningen av 1911, skulle Hæren i alt ha 4050 utrederhester. I 1913 tilhørte 2006 av disse kavaleriet, som også var medregnet mitraljøseavdelingene.¹⁹¹

For bøndene kunne ordningen være lukrativ, men ble etter hvert svært upopulær. I 1911 foretok rittmester Wiel Gedde en spørreundersøkelse på vegne av generalinspektøren og sjefen for kavaleriet, hvor utredere landet over ble spurt om hvorvidt de ønsket å bli kvitt forpliktelsen. Av Akershus dragonregiments utredere svarte 277 at de ønsket å avvikle

---

¹⁸⁸ Anonym. «Hærordningen» i Øieren, 23. september 1908.

¹⁸⁹ I 1912 mottok utrederne 125 kr årlig per tjenestehest for dens ivaretagelse, og 1,84 kr per døgn når den var i militær tjeneste. Se Stai, H. *Meddelelser om Hærens hester for aaret 1912*. 1913: 11.

¹⁹⁰ Dersom hesten ikke fikk godt stell, eller ikke ble holdt i tilstrekkelig god stand, kunne utrederne ilegges bøter fra kr. 10-100. Dersom utrederen ikke kunne fremstille en skikket hest ved krigsutbrudd eller når avdelingen skulle settes på feltfot kunne bøtene økes til hele kr. 1000. se Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a, Prp. Nr. 21, s. 29, paragraf 7 og 8.

¹⁹¹ Stai 1913: 7.

utrederordningen, mens 39 fant den tilfredsstillende. Nordenfjelds svarte bare 2 utredere at ordningen var økonomisk tilfredsstillende.¹⁹² Den var heller ikke særlig lukrativ for kavaleriet, med tanke på ambisjonen om å forbedre den militære hestebestanden. Bøndene var tilbøyelige til å anskaffe de rimeligste alternativene på markedet, og gikk helst inn for de beste arbeidshestene til den daglige gårdsdriften. Utrederhestene var derfor nesten utelukkende av norsk rase, med enkelte unntak.¹⁹³ Dette førte til at også kavaleriets offiserer kunne uttrykke misnøye over utrederordningen. Selv om utrederne var villige til å skaffe bedre ridehester, var det et annet problem at markedet for ridehester var svært lite, og mange steder fraværende.¹⁹⁴

Det var også interessekonflikt mellom utrederne og kavaleriet når det gjaldt hestenes daglige bruk. For kavaleriets del var det alt annet enn positivt at utrederhestene var kjørehester i sitt sivile dagligliv. Kavaleristene mente at denne bruken var ødeleggende for alt arbeidet som ble nedlagt i dressurridningen, ved at hestene ble harde og ufølsomme i munnen. Dermed var de vanskelige å kontrollere, og mistet mye av dressuren de hadde lært i remonteskolen. Både Michelet og Morgenstjerne uttrykket stor frustrasjon på dette punktet. Under korpssamlingene skapte dette en umulig situasjon for instruktørene, når soldatene etter den beskjedne opplæringen i rekruttskolen skulle begi seg ut med halvdresserte hester, som ikke uten videre responderte på rytternes signaler.¹⁹⁵

4.3 Hesteavl

På slutten av 1800-tallet var landet fremdeles et bondesamfunn, hvor det ble avlet små og nøysomme arbeidshester som kunne tåle bratt lende i både fjord- og fjellandskap. Landets hesteavl var sterkt dominert av bøndenes interesser, og jordbruket hadde liten nytte av ridehester. Dette førte til at også kavaleriet måtte ta til takke med tunge arbeidshester, som stort sett var bedre egnet til å dra vogner enn å bære ryttere.¹⁹⁶ Interessekonflikten mellom bøndene og de militære gikk hardt ut over kavaleriets evne til å modernisere seg, og økte faren for at kavaleriet i en eventuell krigssituasjon ville mangle sitt viktigste våpen, og stå igjen med et håpløst utdatert fremkomstmiddel. Mangelen på dugelige remonter var derfor en trussel mot kavaleriets eksistensgrunnlag, og en særlig utfordring for offiserene, noe de

---

¹⁹² Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b, s. 25. Akershus dragonregiment hadde 700 utredere, hvorav 400 avga svar. Nordenfjeldske dragonregiment hadde 476, hvorav 259 svarte.

¹⁹³ Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85 s. 11.

¹⁹⁴ Stortingsforhandlinger (1889) Vol. 38 Nr. 6, s.133.

¹⁹⁵ Morgenstjerne 1887: 274-275.

¹⁹⁶ Jensen 1995: 430

hyppig understreket i *NMT*. Som hurtighetens våpen var kavaleriet helt og holdent avhengig av hestenes kvalitet og kapasitet. Det ble høylytt sagt at dersom ordentlige stridshester ikke kunne oppdrives for det ridende våpen, kunne kavaleriet heller ikke utføre sitt arbeid, eller demonstrere den fremgangen man hadde hatt på andre områder.

Gode ridehester var en konstant mangelvare, som strakte seg langt tilbake i tid. Hester som var høyere enn 13 håndsbredder (rundt 130 cm) var objekt for svartebørshandelen på 1700-tallet, etter at det i 1704 ble forbudt å selge slike dyr til utlandet. I 1721 ble det likevel klaget sterkt fra militært hold på svenske oppkjøp og eksport av landets beste hester. Det ble derfor innført forbud mot sivilt eierskap av høye hester, og kavalerioffiserene fikk ansvaret for å drive kontroll i sine distrikter, og å bøtelegge grensehandlerne. Til tross for dette fortsatte den lukrative svartebørshandelen.¹⁹⁷

Både dølahestens eksteriør og yteevne var ansett som dårlig egnet til den raske ridningen som kavaleriet dyrket på slutten av 1800-tallet. Flere så derfor mulighetene for å foredle dølen gjennom krysningsavl. Hesteavlen lå så langt tilbake, i følge Lowzow, at ingen andre land lenger kunne drømme om å oppsette kavaleri på slike dyr. Han viste blant annet til Sverige, der kavaleriet gjennomgående var forsynt med foredlede hester, og at den målrettede avlen både i Sverige og i Danmark var i stand til å forsyne hæren med gode svensk- og danskfødte halvblodsremonter med engelske aner. Selv om det også i Norge fantes enkelte kavaleriavdelinger som utelukkende var oppsatt med fullblods- og halvblodshester viste dette seg å være for kostbart å gjennomføre for hele kavaleriet.¹⁹⁸

Fra slutten av 1860-årene var det mye klaging over dølahestenes uskikkethet til langt utgående oppklaring, hvor hester med god utholdenhet i galopp var en forutsetning. Dølahesten hadde en dårlig evne til galopp, hvilket var en utfordring i kavaleritjenesten. Den vanligvis så skarpskodde rittmester Michelet skal ha uttalt i et foredrag i 1897 at det norske kavaleri med sine dårlige hester var stilt på samme nivå som et infanteri bevæpnet med flintlåsgeværer.¹⁹⁹ Premierløytnant Houge stemte i, og konkluderte sin prisoppgave i *NMT*

---

¹⁹⁷ Jensen 1995: 265

¹⁹⁸ Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85, s. 12.

¹⁹⁹ Jarmann, 1991: 5.

med et inderlig ønske om at kavaleriet – helst om ikke så alt for mange tiår - burde få tildelt skikkelige kavalerihester.²⁰⁰

Denne perioden ble av Haakon Lowzow, generalinspektøren og sjefen for kavaleriet (1909-1915), beskrevet som en mørk periode i Forsvarets historie, der man ga dølahesten en særdeles nedlatende dom og et ufortjent dårlig rykte. Michelets sammenligning av norske hester og flintlåsgeværer ble nevnt av Lowzow under et Stortingsmøte i 1911, som en illustrasjon på hvor stor forakten for de norske hestene hadde vært.²⁰¹ Lowzow mente selv at uttalelsen var en sterk overdrivelse. Lowzow så mange gode kvaliteter i dølahesten, men det bør understrekes at han ikke nødvendigvis så den som en skikket kavalerihest for et moderne kavaleri. Han sa seg enig i at det var en militær nødvendighet å skaffe kavaleriet engelske fullblodshester. Disse kunne så krysses med norske hester for å fremskaffe en halvblodshest med den nødvendige størrelsen og utholdenheten man ønsket, og samtidig videreføre den norske hestens kraftige bygning, som gjorde den i stand til å bære en større vekt enn den spinkle fullblodshesten kunne. Særlig positiv var han til dølahesten, fordi den allerede hadde fått tilført engelsk og dansk blod. Dette gjorde den til en særdeles brukbar artillerihest, observerte han.²⁰²

Selv om Lowzow ikke var enig i flintlåsgevær-metaforen, syntes han det var mer passende å beskrive det ujevne styrkeforholdet i møtet med landets eventuelle fiender på en annen måte. Det var som infanteri i møte med en fiende bevæpnet med Krag-Jørgensengeværer, når en selv hadde Remingtongeværer. Geværene var fullt brukbare, men man ville straks føle seg dårlig bevæpnet, og derfor ønske å bytte dem ut så fort det lot seg gjøre.²⁰³ På sett og vis var det altså enighet om hestematerialet mellom Michelet og Lowzow, selv om ikke lignelsene alltid passet en hver smak.

Rittmester Ottesen var også enig i at noe måtte gjøres, men uttrykte i Morgenbladet stor bekymring over hesteimporten, hvor man så store pengesummer forsvinne ut av landet. Han mente Norge burde være i stand til å avle sine egne «letthester», og grunnlegge en nasjonal ridehestrase med de allerede ervervede hestene. En videre bekymring var at en ensidig satsing på import ville føre til at landet ville stå helt uten tilgang på remonter i en eventuell

---

²⁰⁰ Houge 1907: 215.

²⁰¹ Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85, s. 12-13.

²⁰² Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85, s. 12-13.

²⁰³ Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85, s. 14

krigssituasjon. Ottesen ønsket derfor økt støtte til den norske avlen, hvor eksempler hadde vist at landet kunne produsere førsteklasses halvblodshester uten at hverken klima eller tilgang på kvalitetsfôr la noen hindringer for en unghests utvikling. Tvert i mot, mente rittmesteren. Norsk havre var av utmerket kvalitet. Unghestens fôring, temming og mosjon måtte være nøye overveid, og for dette anbefalte Ottesen at man så til Europas store kulturland for veiledning.²⁰⁴

I 1902 sa Stortinget seg villig til å bevilge støtte til avl av en lettere type dølahest til kavaleriet. Bevilgningen var på kr. 3000, og var i dette tilfellet gitt etter henstilling fra landbruksdepartementet. Forslag fra militærkomitéen om pengepremier for å styrke avlen ble også bevilget. Videre ble det nedsatt en kongelig kommisjon bestående av 6 departementsmedlemmer, hvorav halvparten var fra landbruks- og halvparten fra forsvarsdepartementet. Disse skulle ha det overordnede ansvaret for foredlingen av de nasjonale hesterasene til kavaleriets bruk. I 1902 ble det totalt bevilget hele kr. 66 500 til forbedring av kavaleriets hestemateriale.²⁰⁵

Det var tydelig en god vilje til å forbedre kavaleriet på Stortinget ved inngangen til det nye århundret. Drømmen om å utvikle en norsk ridehestrase for militært bruk ble imidlertid erklært død under Stortingets budsjettdiskusjoner i 1914. Dølahestens moderne brukbarhet og subsidier til videre premiering av utstillingshester ble samtidig forkastet på grunnlag av at rasen ikke oppfylte kavaleriets krav. Derimot viste det seg at krysningsavlen hadde ført til gode resultater, som ble rost av generalinspektør Lowzow. Lowzow syntes hestene av blandingsrase stod over de norske hestene i både prestasjonsevne og alminnelig ridbarhet.²⁰⁶

Også tjenestehestenes kjønn og farge ble nøye diskutert i Stortinget. I 1891 ble det bestemt at hingstene skulle utfases ved avdelingene. Nye hingster skulle kun skaffes til avlsbruk. Bestemmelsen kom etter en rekke klager fra de trondheimske avdelingene, hvor det var vanlig å innsette hingster. Flere farer og ulemper var rapportert av befalingsmennene i de innsendte dokumentene. Blant annet skapte de bråk og uorden i avdelingene, hvilket ofte førte til ulykker og skader på folk og dyr. Hingstene kunne heller ikke anvendes i tjenesten sammen med hopper eller bindes sammen med andre hester. Et vesentlig argument var at hingstene

---

²⁰⁴ Ottesen, J. Egeberg. «Norges lethestavl» i Morgenbladet, 19. mai 1904.

²⁰⁵ Stortingsforhandlinger (1902/1903) St. Prp. Nr. I. Hovedpost X A, s. 88-89.

²⁰⁶ Stortingsforhandlinger (1914) Vol. 63 Nr. 1d. St. prp nr.1. Hovedpost XI A. s. 109.

hyppigere røpet sin posisjon med vrinsking enn vallaker og hopper. I tillegg var de lite terrengvandte og hadde dårligere høver, fordi de ikke fra ungdommen av hadde kunnet slippes på fjellbeite som andre hester. Den trondheimske praksisen med å ikke kastre unghestene ble også bedømt som uheldig for den lokale hesteavl, ettersom man var mer tilbøyelig til å bruke hingster av dårligere kvalitet. Til hingstenes fordel ble det nevnt at «disse ere modige og stadig i Vigør». Videre hadde hingstene god matlyst selv under tøffe forhold, uten at dette av den grunn gjorde dem til skikkede stridshester. Komiteen foreslo videre at utestengelsen av hingstene ville føre til en betydelig fordel for å kunne anskaffe gode hopper til avdelingene, men ikke alle var enige i denne løsningen. Flere av sjefene satte seg imot forslaget. Både komiteen og departementet var derimot kommet til enighet om forbudet, men ønsket å gi utrederne en utsettelse på iverksettelsen av denne bestemmelsen i de gjeldende distriktene. Fastsettelsen av fristen for de forskjellige avdelingene ble overlatt til kongen.²⁰⁷

Spørsmålet om hestenes farge ble også tatt opp på Stortinget. Av hensyn til kamuflasje ønsket oberst Berg en endring av reglene slik at tjenestehester med lyse farger ikke ble innsatt. Også hester som med årene fikk en lys farge burde i følge Berg kasseres som ikke tjenestedyktige. Militærkomiteen motsatte seg forslaget, og holdt fast på at man ikke kunne kassere gode hester, som allerede var en mangelvare, på grunn av hvit eller lys farge.²⁰⁸ Det ble derimot tillatt at tjenestehester, ettersom tilgangen på høyere dyr kunne være dårlig, kunne måle ned til 149 cm i mankehøyde.²⁰⁹

Hestens høyde og bygning hadde mye å si for hvor mye den tålte å bære. Det var derfor også av viktighet hvor høy og tung dens rytter var. Minimum godtatt høyde var 160 cm, og øvre grense var 172 cm. Tallene fra 1904 viser at gjennomsnittet for en menig kavalerist lå på 169,6 cm, som var langt høyere enn øvrige land i Europa. Man hadde dermed målt hesten og funnet den for lav, og målt rytteren og funnet ham for høy.²¹⁰ Den gjennomsnittlige vekten lå mellom 66 og 76 kg. I tillegg kom sal, bekledning og bepakning. For å trekke en konklusjon fra disse tallene, kan vi slå fast at ønsket om en større kavalerihest var velbegrunnet. Innen 1912 hadde hestenes gjennomsnittlige høyde steget betraktelig. Akershus dragonregiments

---

²⁰⁷ Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a, Prp. Nr. 21, s. 12.

²⁰⁸ Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a, Prp. Nr. 21, s. 12-13.

²⁰⁹ Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a, Prp. Nr. 21, s. 10.

²¹⁰ Jensen 1995: 447.

hester toppet statistikken med et gjennomsnitt på 159, 5 cm, tett etterfulgt av Oplandenes dragonregiment.²¹¹

Ettersom utrederne satte seg på bakbeina for innføringen av lette ridehester i kavaleriet, kunne krysningsavlens virke som en gyllen middelvei. Premierløytnant Houge mente derimot at denne løsningen ville være utilfredsstillende for både bønder og kavalerister. Houge antydte at det også i denne utviklingen kom motargumenter fra bøndene, som selv mente at de norske hestene var gode nok for kavaleriet, slik de alltid hadde vært i tidligere tider.²¹² Igjen kommer det frem hvor tungvint utrederordningen kunne være for begge parter. Med kavaleriets og bøndenes respektive ideer om hvordan en god hest skulle se ut, virket partenes interesser stadig mer uforenelige.

I 1914 omtalte rittmester Smith-Kielland den norske hesteavlens som en famling i blinde, som utelukkende ble bedømt ut fra hestens eksteriør. Dette var en motarbeidelse av kavaleriets mål om forbedring av hestematerialet mente han, og tok ikke høyde for de viktigste forutsetningene, nemlig galoppevne, sprangevne og marsjevne. Smith-Kielland mente derfor at det var på høy tid med en mer systematisk bedømmelse av hestens militære brukbarhet. Dette kunne testes ved høydesprang over faste hinder og tid over en distanse på 5 km i galopp. Smith-Kielland viste til et forslag innsendt til autoritetene angående et kvalitetsbedømmelsesskjema for remonter, der alle hester tilknyttet militærvesenet skulle få bedømmelsen a) god hest, b) brukbar eller c) mindre brukbar. Dette for å øke bevisstheten om hestematerialet, og finne ut hvilke raser og individer som var best egnet til kavaleriets oppgaver.²¹³

4.4 Hesteimporten

Et annet land som tidligere hadde hatt de samme utfordringene med dårlig hestemateriale og lite interesse for ridning, var Italia. Dette rapporterte oberst Morgenstjerne i 1902 etter et besøk til et prestisjetungt ridestevne i Torino. Bare 20 til 30 år tidligere hadde kavaleriet slitt med dårlige vilkår, som minnet oberst Morgenstjerne om hjemlige forhold. På denne tiden hadde italienerne lyktes i å snu motgangen med hjelp av store investeringer til hesteimport,

---

²¹¹ Stai 1913: 9

²¹² Houge: 1907: 195-196

²¹³ Smith-Kielland, Ingvald Mareno. «Hestens militære brukbarhet». 1914: 51-53.

som hovedsakelig kom fra Irland.²¹⁴ Med sin nyervervede hestebestand, leverte Italia imponerende bilder fra sine feltrittsøvelser, som ble publisert i den internasjonale militære fagpressen.²¹⁵ Som Smith-Kielland, fremholdt obersten at bedre hester førte til bedre ridning – i denne sammenheng også til modigere ridning over hinder, og en videre bortgang fra den kjedsommelige skoleridningen.²¹⁶ Morgenstjerne slo fast at det her var eksempel til etterfølgelse for det norske kavaleri.

I løpet av 1890-årenes forsøk på egen avl, ble det klart at den på langt nær kunne dekke etterspørselen. Den enkleste løsningen for kavaleriets og de øvrige beredne offiserenes vedkommende, var å importere ridehester fra utlandet. I begynnelsen kom disse hovedsakelig fra de store hestenasjonene Irland og Ungarn.²¹⁷ Importløsningen hadde også den fordel at den ikke involverte å sette de norske rasene i fare gjennom krysningsavl. I 1890-årene hadde Skoleeskadronens hester hovedsakelig vært dølahester, mens den i 1911 bare hadde 3 døler av totalt 78 hester. Resten av skolehestene var importert fra Sverige og Irland.²¹⁸ DNORs festskrift fra 1905, i anledning klubbens 25-års jubileum inneholder en detaljert oversikt over klubbens beste hester. De består utelukkende av varmblodshester (engelsk halvblods eller ukjent herkomst), hvorav nesten alle var født i England eller Sverige.²¹⁹

Vanskelighetene knyttet til anskaffelsen av tjenestehester til Hærens offiserer er godt illustrert i de stenografiske referatene fra Stortinget i denne perioden. I forhandlingene fra 1889 dukker det opp flere saker angående de økonomiske utfordringene som stilte seg for anskaffelsen av halvblods ridehester. Vanlig praksis på 1880-tallet var at remontekommisjonen anskaffet hestene fra stutтерier i Skåne, og at taksten på disse hestene ble tilpasset etter alder og generelle omkostninger ved videre salg til offiserene. Etter fylte 16 år ble de så utrangert som tjenestehester ved den gevorbne eskadron.²²⁰ Summen for salget kunne deretter brukes til anskaffelse av nye remonter. Slike hester var øremerket for den gevorbne eskadron. Det ble ikke lenger lov å drive salg av fullt brukbare tjenestehester til øvrige offiserer. Dette var regnet som beklagelig fordi det ville stille de mindre bemidlede offiserene i en uheldig

---

²¹⁴ Morgenstjerne, Alexis von Munthe af. «1°Concorso ippico internazionale i Turin 1902». 1902: 573.

²¹⁵ Se også Michelet 1902 for illustrasjoner.

²¹⁶ Morgenstjerne, 1902: 573-574.

²¹⁷ Jensen 1995: 449

²¹⁸ Jensen 1995: 449, 463

²¹⁹ Houge, Harald. *Festskrift udgivet i anledning «De norske officerers rideklubs» 25-aars jubilæum*. 1905.

²²⁰ Stortingsforhandlinger (1889) Vol. 38 Nr. 6, s.131-132.

stilling, og gjøre det vanskeligere for dem å anskaffe brukbare ridehester. Viktigheten av edle remonter for armeens offiserer ble understreket. Hesteimporten beskrives som den eneste tjenlige utvei til oppnåelsen av bedre remonter, «idet det almindelige Marked kun frembyder faa til Officersheste skikkede Remonter.»²²¹ Omkostningene for import av hester var dessverre store, men ettersom det norske markedet ikke kunne tilfredsstille kravene hverken til hestemateriale eller nødvendig dressering måtte det søkes en løsning annensteds.

4.5 Oppsummering: enighet om hestespørsmålet

«Man drømte om opsætning av vort kavaleri udelukkende på indkjøbte ædle hester og mange andre skjønne drømmer,» mimret rittmester Fougner i 1910.²²² Det skulle vise seg å ligge for mange hindringer til grunn for en slik utvikling, som særlig de sportsinteresserte offiserene hadde arbeidet for. Med den forsvant også forhåpningene om at kavaleriet ville kunne anvendes i avgjørende kamp mot en fiende. Innrømmelsen om hestematerialets realitet, gjorde i følge Fougner at også nødvendige endringer i de taktiske direktivene måtte komme på plass. Innen 1910 hadde den kavaleristiske feltutdannelsen utviklet to mål: utdanning i oppklaring til hest, og kamp til fots.²²³ I likhet med Michelet, var Fougner enig i at de tunge norske hesterasene svekket kavaleriets evne til mobilitet og oppsittet kamp, og var utdatert i større grad enn hestene i nabolandene. Likevel lå store muligheter i en delvis infanteriskolering av kavaleristene. Fougner understreket at alt tatt i betraktning, var direktivenes nye retning likevel positiv for våpenet. Selv om kampen om hestespørsmålet ikke var vunnet, var kavaleriet stadig på høyde med sin tid, mente Fougner. Desto bedre kunne man derimot ha gjort det om de økonomiske forutsetningene hadde vært annerledes. Fremgangen tilskrev han først og fremst offiserenes og underoffiserenes store personlige ofre og engasjement i et yrke med stadig økende byrder. Han observerte likevel en økt interesse for tjenesten, til tross for at hestespørsmålet ikke hadde gått offiserenes vei.²²⁴

---

²²¹ Stortingsforhandlinger (ib. utg.). 1889 Vol. 38 Nr. 6, s.133.

²²² Fougner, Christopher. "Kavaleriets nuværende utdanning". 1910: 620.

²²³ Fougner 1910: 620.

²²⁴ Fougner 1910: 619.

Kapittel 5 Rytterdebatten

Kavaleriets rideskole, 1896-97. Foto: Forsvarsmuseets Billedarkiv

5.1 Fremveksten av den moderne militære ridningen

Dressurridning er en disiplin som bærer tydelige preg av sin militære fortid. Dressur baserer seg på øvelsene som i tidligere tider fant sted på kavaleriets parade- og ekserserplasser. I tillegg til å være en sport, er dressur en grunnleggende trening av hestens lydighet, smidighet og styrke, og rytterens evne til å kommunisere tydelig og harmonisk med sin hest. Dressur har en historie som strekker seg tilbake til den militære ridekunsten i antikkens Hellas, og har beholdt sine grunnprinsipper frem til vår tid.²²⁵ Derimot skjedde det store endringer i den militære ridestilen i løpet av 1800-tallet. På denne tiden var det fremdeles barokkens ridestil de norske offiserene praktiserte, med fokus på å trene ekvipasjene for nærkamp med blankvåpen.

---

²²⁵ Woolf, Christopher. «The ancient military origins of Olympic dressage». *The World*, 10. August 2016. Hentet 1. oktober 2020 fra <https://www.pri.org/stories/2016-08-10/ancient-military-origins-olympic-dressage>.

På 1800-tallet ønsket derfor de militære å modernisere dressurkunsten. Dermed oppstod det et skille mellom den 'gamle' ridestilen og den 'nye'. Ikke alle var like begeistret for de nye prinsippene. Dette var en feide som lenge hadde foregått på kontinentet og i England, hvor sportsinteresserte adelsmenn vendte seg bort fra den høye dressuren til fordel for jakt og veddeløp, og utviklet en forenklet, fremadlent ridestil, som ikke krevde tungvinte studier og år med øvelse for å mestre.²²⁶

Utviklingen henger sammen med at man i England fra begynnelsen av 1700-tallet importerte arabiske og tyrkiske hester, og krysset frem den engelske fullblodshesten. Den var en større, edlere og raskere ridehest enn de opprinnelige engelske hestene. Rasen ble raskt populær på kontinentet, og la grunnlag for en rekke andre ridehestraser som vi i dag kjenner som varmblodshester. Disse hestene utmerket seg særlig innen jakt, sprang og veddeløp.²²⁷

På samme tid vokste det frem et ønske om en letter og raskere kavalerihest. Duellering med sverd fra hesteryggen ble mindre aktuelt med inntoget av bedre rifler og mitraljøser. Det kavaleriet trengte nå, var en større og raskere hest. Med den kom kravet om en ridestil som svarte til krigens krav. Full beherskelse av nærkamp fra hesteryggen og rytterens evne til å kontrollere hestens minste bevegelser var tilsynelatende ferdigheter som ikke lenger var nødvendige for en kavalerist på slutten av 1800-tallet. De raske hestene ga kavaleriet smaken på den raske ridningen.

I perioden 1880-1914 var de aller fleste av offiserene som skrev i *NMT* enige om at den raske ridningen var en militær nødvendighet, og at direktivene for ridning måtte moderniseres. Først og fremst bestod moderniseringen av å forenkle direktivene for å effektivisere opplæringen, og tilrettelegge for en mer sportslig ridestil. Dressuren skulle ikke være målet i seg selv, men utdanne ekvipasjene til felttjeneste. Dressurkunsten som skriver seg fra middelalderens og renessansen krigføring kalles i dag klassisk dressur, men omtales som skoleridning i *NMT*. Den moderniserte militære dressuren, som er forløperen til dressurkunsten man i dag ser på konkurransebanen, kalte skribentene i *NMT* den moderne ridning eller sportslig dressur.

For kavaleriet var ridningen mer enn en opphøyet kunstform. Den var av avgjørende betydning for våpenartens effektivitet og brukbarhet. Det var derfor viktig at

---

²²⁶ Loch, Sylvia. *Dressage: The Art of Classical Riding*. 1990: 90-91.

²²⁷ Loch 1990: 88.

rideundervisningen var forståelig, realistisk og dagsaktuell. Om det var alle enige. Det var derimot ikke enighet blant offiserene om hvordan rideundervisningen skulle se ut i praksis.

5.2 Kavaleriets rideskole: «kort samlet Trav – Marsch!»

Kavaleriets mannskaper fikk i hovedsak sin rideundervisning i forbindelse med tropps- og eskadronssamlingene i sin lokale utmark, eller på ekserserplassene i bygdene.²²⁸ I 1856 fikk kavaleriet også sin egen rideskole, som til daglig ble kalt Manegen. Manegen ble opprettet som en høyskole i ridning for Hæren; en videregående læreanstalt med spesialopplæring innen ridekunst. Dens hensikt var å utdanne befalingsmenn til kompetente instruktører og beridere.²²⁹ Ved Manegen fikk elevene undervisning i prinsipper fra den høye dressurskolen, kjent som skoleridningen. Ridning var en disiplin viet stor oppmerksomhet av offiserskorpset. Først og fremst var den viktig fordi hesten var kavaleriets transportmiddel, uansett hvilket syn man hadde på dens videre rolle i moderne krig. Dessuten var ridningen viktig for at kavaleristene skulle kunne nyttiggjøre sin mobilitet og sine våpen. Et annet mål med opplæringen, både ved rideskolen og all annen rideundervisning i kavaleriet, var å skåne hestene for unødig slitasje og skadelig bruk som kunne forkorte tjenestetiden. For offiserenes vedkommende var det et mål i seg selv å gjøre en fin figur til hest, i tillegg til den praktiske nytten god ridning hadde.

Som beskrevet av premierløytnant Gunnar Baumann i 1897, var Manegens elever for det meste befalingsmenn fra kavaleriet, samt enkelte generalstabsaspiranter. Det var derfor rimelig å anse det som en egen undervisningsanstalt for kavaleriet.²³⁰ Underoffiserene hadde sin egen skole, som til daglig gikk under navnet Skoleeskadronen. Ridenivået i Skoleeskadronens undervisning var viderekommende, men ikke like avansert som Manegens dressur. Det hendte også at underoffiserer ble kommandert til Manegen for å utvikle sine dressurkunster videre. Baumann argumenterte for at denne ordningen kunne økonomiseres og effektiviseres med å bare kommandere offiserer til Manegen, ettersom disse var ansvarlige for instruksjonen av underoffiserene i egen rideundervisning. Baumann mente at denne undervisningen burde være tilstrekkelig for underoffiserenes behov, etter at deres rideskole var blitt 3-årig ved stortingsvedtak av 1892.²³¹ I tillegg mente han at generalstabsaspirantene,

---

²²⁸ Jensen 1995: 450-451.

²²⁹ Jensen 1995: 429.

²³⁰ Baumann, Gunnar. «Kavaleriets rideskole». 1897: 616-617.

²³¹ Baumann 1897: 615.

samt også en del av kavaleriets egne offiserer, med fordel kunne delta i Skoleeskadronens undervisning før de gikk videre til Manegen.²³²

På denne tiden hadde Rideskolen normalt 24 hester, i tillegg til 2 eller 3 årlige remonter.²³³ Skoleeskadronen, hadde til sammenligning 71 hester og 7 remonter. Rideskolen kunne derfor bare tillate et begrenset antall elever, normal 10 i hvert kull.²³⁴ Hestemangel var derfor noe Baumann framsatte som en hindring for å øke rideferdighetene. Det var ønske om at offiserer fra andre våpenarter også skulle kunne kommanderes til Manegen, men det var det derimot ikke hester og ressurser nok til å gjennomføre.²³⁵

Et større problem tidlig på 1800-tallet var at flere av offiserene ikke selv eide hester, men måtte øve med troppens. Den offentlige pressen hadde siden 1820 kritisert kavaleriet for å være det eneste i verden som ikke hadde beredne offiserer. Endelig, den 24. mars 1877, bevilget Stortinget hestegodtgjørelse for offiserer.²³⁶ Det betydde samtidig at offiserene også var hesteholdspliktige.²³⁷ Dette var en viktig avgjørelse for kavaleriets videre utvikling.²³⁸

Problematikken rundt Manegens størrelse ble ytterligere fremhevet ved at det nærmest ble ansett som dyreplageri å la hestene gå mer enn én økt daglig i undervisningen.²³⁹ Det ble likevel gjort forsøk i 1896 med å la noen av skolens eldre hester gå to ganger daglig, medregnet den støtten rideskolen fikk ved at enkelte offiserer villig stilte sine private hester til disposisjon for remonteskolen, slik at regnestykket skulle gå opp. Løsningen var ansett som noe problematisk, ettersom remontekursets formål var å forberede elevene på tilridning av krevende og urutinerte unghester. De utlånte hestene fikk derimot et nyttig dresseringsopphold som eierne var godt tjent med. Disse hadde nemlig ikke rykte på seg for å være like medgjørlige som skolens egne hester.²⁴⁰

Grunnen til Manegens beskjedne antall hester var i all hovedsak at Forsvarsdepartementet forventet at offiserene selv skulle holde tjenestehester. Dette var

---

²³² Baumann 1897: 619

²³³ Baumann 1897: 623.

²³⁴ Baumann 1897: 621.

²³⁵ Baumann 1887: 620.

²³⁶ Henriksen 1930: 12.

²³⁷ Jarmann 1991: 10.

²³⁸ Borgen 1979: 51.

²³⁹ Jensen 1995: 360. Fra ca. 1890 og frem til 1914 fantes det ikke lenger norskfødte hester ved Skoleeskadronen. Det er derfor liten grunn til å tro at tilfellet var annerledes ved Manegen. Se Broch, Harald. *Kavaleriets skole- og garnisonsavdeling 1796-1940*. 1956: 73.

²⁴⁰ Baumann 1897: 624.

imidlertid sjelden tilfellet, skrev Baumann, ettersom offiserene etter tre år ved Skoleeskadronen vanligvis ikke kunne foreta en slik investering før de hadde vært minst et år på nasjonal avlønning, og dermed i tillegg hatt et års avbrudd før de kom opp i rideskolen.²⁴¹ Når offiserene så hadde opptjent midler til å skaffe egne hester, meldte det neste problemet seg raskt. De fleste hestene som nylig var innkjøpt av offiserene, hadde naturligvis ikke like mye skolering som deres ryttere. Det gjorde det vanskelig å ha disse udresserte hestene med i undervisningen, og var mer bortkastet enn fornuftig, mente Baumann.²⁴²

5.3 Forenkling av undervisningen

Også hestene fikk sin militære utdanning, og den startet i remonteskolen. I forskriftene fra 1870 for hvilke ferdigheter en remonte skulle mestre i løpet av sitt treningsløp er det satt opp følgende punkter:

- a) Stå rolig ved på- og avstigning, gå i et fritt, jevnt og rent skritt og trav, samt utføre et korrekt holdt og tre bakover.
- b) Med letthet lystre rytterens hånd og sjenkel (rytterens hæl) i både sidebevegelser og alle bøyd stillinger og vendinger.
- c) Gå i riktig og stabil galopp, og hvis mulig også galoppbytte.²⁴³
- d) Sette i firsprang (rask galopp).
- e) Fatte trav og galopp fra holdt.
- f) Stå rolig for skudd.
- g) Sprang over lave hinder.²⁴⁴

Selv om de fleste punktene på listen kan sies å være et minimumskrav til utdannelsen av en brukbar militær ridehest, har forfatteren notert under at man ikke må holde seg for strengt til disse forskriftene på grunn av den korte treningstiden. Her understrekes det at en hest skal være kampanjemessig tilridd, som vil si at den var skikket til tjeneste i felt.²⁴⁵ Mangel på øvelsestid synes å være et problem hos både hester og mannskaper på denne tiden, og i tiårene som fulgte.

---

²⁴¹ Baumann 1895: 627.

²⁴² Baumann 1897: 627-828.

²⁴³ Når hesten galopperer og leder med sitt høyre frambein, sier vi at hesten går i høyre galopp. Dersom man bytter til venstre galopp uten å gjøre overgang til trav, kalles dette galoppbytte. Dette gjøres med tanke på hestens balanse i krappe svinger.

²⁴⁴ *Instruktion for kavaleriets rekruttskoler*. 1870: 308.

²⁴⁵ *Instruktion for kavaleriets rekruttskoler*. 1870: 308.

Mangel på øvelse var et stort irritasjonsmoment for en rekke av kavaleriets offiserer, som man kan finne mangfoldige eksempler på i *NMT*. Offiserene og underoffiserene var som sagt ansvarlige for den detaljerte instruksjonen og oppfølgingen av sine folk og hester etter fullført remontekurs og rekruttskole, og fungerte som lærere ved sine respektive tropper. Men til stadighet opplevde de at forkunnskapene kom til kort for begge parter. En av klagene, publisert i *NMT* av rittmester Christian Fredrik Michelet i 1895, var at det fantes de instruktørene ved rideskolen som nødvendig selv satte seg på en hest, og som kun var å se i salen under sommerøvelsene når det ikke kunne unngås.²⁴⁶ I følge Michelet var det på denne tiden et brennende behov for å øke interessen for ridning, for dermed å kunne styrke den almene kompetansen på feltet. Uttalelsen fra Michelet må trolig anses som satt på spissen, men også som en tydelig indikator på hva enkelte mente om det allmenne nivået av rideferdigheter i offiserskorpset, som igjen kunne virke inn på bevilget øvelsestid.

En annen populær mening ført i pennen av Michelet, var at problemet for ridningen i kavaleriet skyltes det manglende fokuset på feltmessig øvelse. Det var ikke nok med volteridningen på ekserserplassen, for kavaleristene måtte fremfor alt lære seg å håndtere fart og fare. Michelet hadde her funnet et sår punkt som langt flere kunne anerkjenne som en særlig utfordring i beredskapen. Ettersom ridning i terreng ville bli en absolutt nødvendig ferdighet for kavalerister i felt, ble tilrettelegging for flere timer i terrenget med relevant opplæring, ansett som en progressiv holdning.²⁴⁷ Michelet og andre kritiske røster fremholdt at det fantes liten grad av realisme i rideutdannelsen. Selv under feltøvelsene ridde de under paradeforhold, hvor det ble fremvist skolemessig, «afmaalt» ridning.²⁴⁸ Det var helst innenfor ridehusets trygge vegger og gjerder de fleste timene i salen ble tilbrakt i siste halvdel av 1800-tallet. Mange hadde derimot øye for hva som skjedde ute i Europa, både når det gjaldt moderniseringen av dressuren, og å gjøre rideundervisningen mer feltbasert. Både Michelet og de andre offiserene refererte stadig til uttalelser fra utenlandske kavalerister, og viste gjerne til eksempler fra nabolandene i sin argumentasjon.

Rideopplæringen for kavaleriets menige var også under press. Igjen ble tiden man hadde til rådighet funnet for knapp. Etter hærordningen av 1887 ble rekruttutdannelsen i ridning

---

²⁴⁶ Michelet, Christian Fredrik. «Rideundervisningen ved kavaleriet».1895:304.

²⁴⁷ Michelet 1895:303-4.

²⁴⁸ Jensen 1995:433.

reduisert fra 90 til bare 70 dager.²⁴⁹ På denne knappe tiden skulle amatører omskapes til dugelige og hestevante ryttersoldater. Med tanke på at god ridning tar flere år å mestre, var dette forståelig nok en svært upopulær nyordning.

I 1887 publiserte rittmester Morgenstjerne en grundig gjennomgang av forholdene under korpssamlingene, hvor han fant øvelsene i ridning lite tilfredsstillende. Under korpssamlingene skulle soldatene ideelt kunne beherske ridning på stangbitt²⁵⁰ med fire tøylar samlet i én hånd. Slik skulle de kunne ri volter, vendinger, taktskifter og sprang over hinder. Rytterne hadde da hatt et stort mellomrom siden forrige samling, og hadde derfor dårlig sits og var harde i hånden, observerte Morgenstjerne. Undervisningen måtte derfor foretas fra bunnen av, der man den første tiden måtte ri med et vanlig trinsebitt²⁵¹ med tøylene i begge hender, velge lettridning²⁵² fremfor nedsittende trav, og være fornøyd med ujevne volter og feil galopp. Slike ting måtte man kunne overse under mønstringen, mente Morgenstjerne, da den knappe øvelsestiden ikke la til rette for at man kunne oppnå stort mer.²⁵³ Også premierløytnant Sending påpekte at lettridning var det beste alternativet under marsj for de små hestene med sine tunge ryttere, og pekte på at man også i Sverige foretrakk lettridning.²⁵⁴ Både rekruttskolen og remonteskolen ble med andre ord funnet alt for knapp til å dekke alt hest og rytter skulle mestre på kort tid. Derfor var forenkling og effektivisering den eneste løsningen, sammen med mer fokus på en type ridning som kunne inspirere offiserene til å engasjere seg mer for forbedringen av ridningen.

5.4 Skoleryttere og feltryttere i *Norsk Militært Tidsskrift*

Sentralt i uenigheten over hvilken retning kavaleriet skulle føres i, lå i debatten om den sportslige ridestilens ypperlighet, i motsetning til den mer konservative og velprøvde skoleridningen. Skoleridningen var en militær og høyst adelig ridestil, som balanserte mellom kunst og vitenskap.²⁵⁵ Den var utviklet ved de store hoffakademiene ute i Europa, som utdannet adelsmenn til kavaleribefal. Som følge av Napoleonskrigene hadde de fleste hoffakademiene gått til grunne i Europa. Mens ridekunsten som undervisningsapparat

---

²⁴⁹ Jensen 1995: 439

²⁵⁰ I denne sammenhengen et mer avansert dressurbitt, hvor man hadde to tøylar festet på hver side.

²⁵¹ Et enkelt to- eller tredelt bitt.

²⁵² Rytteren reiser seg i salen i takt med hestens utvendige skulder i trav.

²⁵³ Morgenstjerne 1887: 275

²⁵⁴ Sending, Wilhjalm. *Om Anordningen af Kavaleriets årlige våbenøvelser*. 1881: 28.

²⁵⁵ Loch 1990: 17.

overlevde, ble dens prinsipper og treningssystem utsatt for et stadig større press fra nye tankestrømninger innen dressuren. Den fundamentale årsaken var at kavaleriets taktiske betydning på slagfeltet var avtagende, noe som ikke oppmuntret til en videreføring av et komplisert og tidkrevende treningssystem.²⁵⁶

Den mest aktuelle rollen var som sagt innen oppklarings- og sikringstjenesten, som krevde helt andre ferdigheter hos hest og rytter enn i tidligere tider. Her virket den fremadlente sportsridningen mest passende, mente mange kavalerister. Skoleridningen var likevel den mest etablerte og stuerene modellen gjennom hele 1800-tallet. Det meste av rekruttenes rideopplæring var derfor basert på skoleridningens prinsipper. Man forventet helt grunnleggende mestring innen ridning av de menige, men for offiserene var og forble denne estetisk vakre og avanserte ridningen en del av kulturen.²⁵⁷

For kavaleriets mer nytenkende offiserer var dette nok et tegn på hvor lite tidsmessig kavaleriet var blitt, og hvor mye unødvendig oppmerksomhet som ble viet til å lære avanserte kunster som ikke lenger var praktisk anvendelige for et moderne rytteri. Deres store forkjemper var den tyske instruktøren Paul Plinzner, som fra 1874 var ansatt ved de kongelige staller i Berlin.²⁵⁸

Reglementet ved det norske kavaleriet fastsatte at korrekt dressur var å ri hesten med en høy, S-formet nakkestilling, der bittet skulle komme i høyde med hofteknoken.²⁵⁹ Ridningen skulle deretter være kontrollert og avmålt, og alltid sikte mot skoleridningens estetiske idealer. Plinzners tilhengere mente derimot at denne treningen var til mer bry enn nytte både for de norske hestene og for et moderne kavaleri.

Oberst Berg, sjef for Oplandske kavalerikorps, var imidlertid ikke av den oppfatningen at den moderne dressuren hadde noe for seg. Han bestemte seg for å hamle opp med det han anså som en vranglære, og rettet derfor en rekke spørsmål direkte til Tysklands rytterautoriteter for å finne ut hva man egentlig underviste ved kavaleriets skole der, og hvilke standpunkt man hadde dannet seg angående Plinzners lære. Svaret han fikk var at man i Tyskland fortsatt anså skoleridningen med korrekt samling av hesten, der hesten skulle føre mesteparten av sin vekt over på bakparten, for å være korrekt dressur. Ved rideskolene i Tyskland anså de heller ikke skoleridningen for å ha noen negative følger for en parallell kultivering av hurtighet og effektivitet i felt. Det ble derfor fremdeles undervist i de gamle

---

²⁵⁶ Spørch 1887: 25.

²⁵⁷ Michelet 1895:291.

²⁵⁸ Plinzner, Paul. *Ein Beitrag zur praktischen Pferde-Dressur*. 2007: 2.

²⁵⁹ Jensen 1995: 430.

dressurprinsippene.²⁶⁰ Overbøying av hestens nakke slik at hodet kom bak loddplan var ikke tillatt, slik noen av Plinzners disipler i Norge hadde hevdet, eller i det minste hvordan de selv hadde tolket og praktisert teoriene.²⁶¹ Et avgjørende argument som ble trukket frem var punktet om at slike påstander kun kom fra personer som ikke selv var i stand til å ri hesten gjennom, slik det ble hevdet fra Tyskland.²⁶² Oberst Berg avsluttet artikkelen med en ironisk tone, og påpeke at kavaleriets foreldede ryttere, som ennå ikke var med på den moderne ridningen, nok bare var blinde for dens fortrefelighet.²⁶³

Et viktig prinsipp innen skoleridningen var at hesten skulle ris på en slik måte at den bar en større del av sin vekt på bakbena. Dressuren skulle være en allsidig gymnastikk for hestens styrking og ivaretagelse, i likhet med den rytterne gjennomgikk. Dette var et punkt som særlig skolerytterne satte høyt. Skolerytterne mente at den moderne dressuren ikke tok de samme hensynene til styrking av hesten, og at de nye metodene var dårlig dokumentert.

Oberst Berg viste til en nylig utkommen brosjyre som inneholdt kritikk av den sportslige dressuren.²⁶⁴ Brosjyren viste at den moderne dressuren også i Tyskland var omstridt. Her omtalte forfatteren en obduksjon av en nyslaktet hest ved rideinstituttet i Hannover, der konklusjonen var at den moderne ridning med lav halsstilling slett ikke hevet ryggen, slik Plinzners lære var blitt tolket. Det gjorde derimot bøyning av hestens haser og bakpart, slik at den kunne bære mer av sin egen og rytterens vekt på bakbena. Som oberst Berg siterte, var både sjefen, direktørene, lærerne og overdyrlegen ved rideinstituttet i Hannover enige om at skoleridning fortsatt var best for hestens helse og holdbarhet, og selvfølgelig også hesteryggens evne til å bære vekt.²⁶⁵

Hva var det egentlig som var nytt innen den militære ridningen? Naturligvis var det mer enn en uenighet om hestens halsstilling. Kort sagt kan man si at perioden kjennetegnes av en splittelse mellom skoleryttere og feltryttere. Feltrytterne ønsket et sportslig rettet og mer

---

²⁶⁰ Berg, Patroclus Fredrik Grundt. «Lidt i anledning af den 'moderne' ridnings anvendelse her.» 1895: 390-391.

²⁶¹ Når hestens nakke er krummet så mye at mulen peker mot brystet, og neseryggen ikke peker loddrett mot bakken, sier vi at hesten er bak loddplan.

²⁶² Hanne Prøis-Røhjell ved Trollspeilet rytterskole definerer det på følgende måte: å ri hesten gjennom vil si å ri hesten på en slik måte at den er løsgjort i kroppen, slik at energien fra bakbeina kan slippe igjennom uten motspenninger. Hesten kan dermed løfte forparten og bære rytteren på en sunn og atletisk måte.

²⁶³ Berg 1895: 392.

²⁶⁴ *Kritik der neueren hippologischen Litteratur Deutschlands* av von O. Lindermann Wernigerode, Harz.

²⁶⁵ Berg 1895: 391.

feltbasert rideundervisning, med en forenklet dressurundervisning som tok for seg de grunnleggende ferdighetene soldatene ville trenge i felt. Som skolerytterne, var de opptatt av hesteryggens evne til å bære vekt på en sunn måte, men hovedsakelig vektla de ekvipasjenes evne til å bevege seg hurtig i terrenget. Denne gruppen bestod for det meste av unge offiserer med en personlig interesse i veddeløp og konkurranseridning. Skolerytterne stilte seg skeptiske til de nye kontroversielle metodene, som ennå ikke hadde noen lang militær tradisjon med veldokumenterte resultater å vise til.

Først rundt århundreskiftet kom den raske ridningen inn i den offisielle rideinstruksen. I 1902 het det at hestens hode skulle bringes i loddrett stilling, og slik oppnå en løftet rygg med elastiske bevegelser. Ridelærerne ble frarådet å tvinge hestene inn i en standardisert form, men skulle dyrke frem individets naturlige bevegelser.²⁶⁶ Feltrytterne hadde altså vunnet frem, etter mange års kamp mot konservative krefter. Det betydde ikke at det ene systemet var overlegent det andre, men at det nye systemet ble ansett som bedre egnet til å dekke kavaleriets behov, særlig ved å forenkle en tungvint rideundervisning, som ville redusere presset fra den korte opplæringstiden. En forenkling av dressuren innenfor ridehallens vegger ble sett på som første steg i å gjøre hele rideundervisningen mer feltbasert, slik at kavaleristene ville lære å utnytte det norske terrenget til sin fordel.

Kavaleriets offiserer var som kjent ingen isolert gruppe. Som vi har sett, valgte de ofte å diskutere hva som ble gjort i nabolandene og på kontinentet. I 1897 tok premierløytnant Johan Egeberg Ottesen opp spørsmålet om dressurridningen i sitt sammendrag av den nye svenske rideinstruksen. Rideinstruksen beskrives som et mesterverk verdig en rytternasjon som Sverige, med en oppsiktsvekkende fokus på den sportslige ridningen.²⁶⁷ I følge Ottesen fulgtes de Plinznerske prinsippene så og si punktlig, slik som i den tilsvarende danske instruksen. Hestens hals skulle ikke lenger ha en oppadvendt S-form, men en krummet hals i en lavere stilling enn tidligere, med loddrett stilt hode, ryggen løftet, og med elastiske bevegelser. Steglengden ville dermed økes og gjøre hestens bevegelser hurtigere. Også rytteren skulle ha en mindre rigid sits, og reglementet åpnet for å bruke tyngdepunktet som en

---

²⁶⁶ Rideinstruks for Den Norske Arme. 1902: 51-53

²⁶⁷ Ottesen, Johan Egeberg. «Den nye svenske rideinstruks af 1897». 1897: 361.

fremadgående hjelper.²⁶⁸ Svømmeøvelser og feltmessig ridning var inkludert, og sprangridning var viet hele 16 sider, noe Ottesen var særlig positiv til.²⁶⁹

Den høye halsstillingen som i tidligere tider var standard innen dressuren var fremdeles et omstridt tema, men tilsynelatende ikke lenger forsvart av de yngre offiserene, som synes å være mer begeistret for sportsridning enn for skoledressur. Ottesen var en av disse, og havnet derfor i en større feide med instruktør og hoffstallmester Georg Sverdrup, som ved sin stilling hadde stor faglig tyngde. Ottesen på sin side mente at det var på høy tid at direktivene for ridning ble ført inn i et mer militært spor, noe han ikke var alene om. «Man følger med i alle andre fremskritt på militærvæsenets område – hvorfor skal militærridningen være undtaget?» spurte han *NMTs* lesere i 1895.²⁷⁰

Premierløytnant Ottesen uttalte seg i flere innlegg i 1890-årene om skoleridningen og dens utdaterte karakter. Ved et opphold utenlands vinteren 1894 fikk han overvære mønstringen av kavaleriregimenter i Frankrike og Tyskland, hvor han noterte at den mest slående forskjellen fra den norske Manegen var hvor konsekvent feltmessig orientert treningene var. Undervisningen var uendelig mye enklere tross den mye lengre tjenestetiden, og stilte mindre krav til rytteren, bemerket Ottesen.²⁷¹ Brytningspunktet mellom skoleridningen og den sportslige ridningen, som var basert på jaktridningens og terrengridningens prinsipper, skulle etter Ottesens oppfatning ha skjedd under krigen mellom Frankrike og Tyskland i 1870-71, noe som også stemmer godt med den allmenne kavaleristiske tankegangen på denne tiden. Dessverre, skriver Ottesen, hadde ikke disse prinsippene nådd det norske kavaleriet slik det hadde i våre naboland. Her var den gammeldagse skoleridningen stadig for dominerende. Han viste til våre nære naboers engasjement i å forenkle den militære ridningen gjennom den Plinznerske læren, som hadde kommet til uttrykk både i den danske (1895) og den svenske (1894) rideinstruksen, og at den norsk-svenske militærattasjéen i Wien også hadde observert den som fremtredende i den østerriksk-ungarske armé.²⁷²

Georg Sverdrup stilte seg sterkt tvilende til premierløytnant Ottesens påstander. Han henviste til løytnant Wiel Gedde, som nylig hadde oppholdt seg ved en kavaleriavdeling i Wien. Gedde

---

²⁶⁸ Ottesen 1897: 362- 362.

²⁶⁹ Ottesen 1897: 366-367.

²⁷⁰ Ottesen 1895: 114.

²⁷¹ Ottesen 1895: 99.

²⁷² Ottesen 1895: 99-100.

kunne opplyse at han ikke hadde sett slike tendensen hverken ved ridelærerskolen eller ved regimentene. I Wien skulle man også ha ansett Plinzners lære som et skadelig system som ødela hestene, og som man der derfor hadde forkastet.²⁷³ Også ved kavaleriet i Tyskland, eller i det minste i Hannover, skulle man ha vært av samme oppfatning som i Østerrike. Som svar på oberst Bergs overnevnte artikkel, hvor Berg fremholder at Plinzners teorier var ansett som kontroversielle også i hans hjemland, forklarte Ottesen at forkastelsen av Plinzners ridelære i Tyskland var en ren misforståelse. På diplomatisk vis konkluderte han med at alle ryttere egentlig jobbet mot samme mål, men at deres veier dit kunne variere.²⁷⁴

Ottesens konklusjon pådro seg rikelig med kritikk fra hoffstallmester Sverdrup, som ikke var enig i at man ved helt forskjellige arbeidsmetoder hverken kunne eller ville jobbe mot samme resultater.²⁷⁵ Også Ottesens omtale av den svenske rideinstruksen fikk krass kritikk av Sverdrup. Sverdrups trakk frem sine egne erfaringer fra et opphold i Hannover, og opplyste leserne om at Ottesens innlegg inneholdt flere momenter med vesentlig feilinformasjon. Etter hoffstallmesterens erfaringer, var slike teorier fordømt av lærerne i Hannover, slik også Berg hadde hevdet. Sverdrup betvilte derimot ikke at Plinzners prinsipper var en hovedingrediens i den svenske rideinstruksens komposisjon, men at sitatene fra innlegget hvilte mer på Ottesens egne overbevisninger enn på noe annet.²⁷⁶ Med hensyn til Ottesens påstand om hestehodets lodrette stilling gikk Sverdrup til et mer personlig angrep:

Jeg forstår ikke, at den svenske forskrift «bør hovedets stilling nærme sig den lodrette med eftergivenhed i nakken» er forskjellig fra den norske: «Hovedet så nær den lodrette stilling, som hestens bygning tillader»; derimod er den vidt forskjellig fra den af ritmesteren praktiserede maner med næsen under den lodrette linje uden korrekt bøjning ved nakkeleddet.²⁷⁷

Skal vi tro Sverdrups ord, var det den gang som i våre dager ofte stor forskjell på teori og praksis. Også ved observasjon av Ottesens avdeling under galopp i linje kunne Sverdrup

---

²⁷³ Sverdrup, Georg. «I anledning rittmester Ottesens anmeldelse af den nye svenske rideinstruks af 1897». 1897: 419.

²⁷⁴ Ottesen, Johan Egeberg. «Den nye danske rideinstruks». 1895: 660-661 .

²⁷⁵ Sverdrup, Georg. «I anledning kavaleriløjtnant J. Egeberg Ottesens anmeldelse af den nye danske rideinstruks». 1896: 375.

²⁷⁶ Sverdrup 1897: 411.

²⁷⁷ Sverdrup 1897: 412.

påpeke at kavaleristene under Ottesens instruksjon, heller ikke behersket den så mye omtalte korrekte Plinznerske formen.²⁷⁸

Hoffstallmester Sverdrup publiserte også noen ord om et militært ridestevne i Berlin i 1895, hvor han bemerket at dommerne særlig vektla hestens høye halsstilling, som var i tråd med den militære rideinstruksen. Sverdrup la til slutt til en kommentar til tidsskriftets lesere som ikke var kjent med dette, at de skulle merke seg at den norske rideinstruksen var direkte inspirert av den tyske.²⁷⁹

Premierløytnant Sending skrev om *Rekrutskoleinstruksjonen* fra 1870, hvor den første delen av rideinstruksene i høy grad var bygget på den prøyssiske modellen. Teksten var en prisoppgave i *NMT* for 1881 som tok sølvmedalje, men den ble publisert som et eget hefte. Ikke så overraskende, var rideinstruksen utsatt for en god del kritikk, påpekte Sending. Hundre sider med innviklede rideinstruksjoner hadde vist seg å være alt for mye for rekruttene. Også håndboken for den menige kavalerist, 'rekrutternes plage om søndager,' mente han hadde liten praktisk utbytte, slik erfaringene også hadde vært i Danmark.²⁸⁰ Sending hevdet at instruktørene ved rekruttskolen ikke fulgte instruksene til punkt og prikke, ettersom de norske hestene gjerne var harde i munnen og mer uregjerlige enn offiserenes varmblodshester. Gjennom en forenklet tilnærming av instruksene, lærte rekruttene seg enkelte 'triks' som falt utenfor de offisielle retningslinjene, slik at de likevel fikk skikk på hestene. Sending mente derfor at man allerede hadde sett gode resultater av å tillate forenklinger av instruksene. Det var særlig to paragrafer han ønsket å forenkle, og det var punktene som gikk på bitt og rytterens tøyleføring.²⁸¹

Et videre problem ser ut til å ligge i spørsmålet om Plinzners originalitet, og om vedkommende virkelig kunne kalles opphavsmann til disse teoriene. Sverdrup mente ordleggingen i den svenske instruksjonen var allmenn, og ikke så veldig ulik den norske instruksjonen fra 1870, med unntak av at ordet gymnastikk var benyttet i versjonen fra 1897.

Og hvor mange ganger har ikke teorien «dressuren i ridehuset med sine forskjellige lektioner i en bestemt rekkefølge skal være gymnastikk for hesten» vært uttalt i

---

²⁷⁸ Sverdrup 1897: 419.

²⁷⁹ Sverdrup, Georg. «En prisridning i Berlin». 1995: 526.

²⁸⁰ Sending 1881: 10.

²⁸¹ Sending 1881: 6-7.

manegen såvel av oberst Berg som af mig, uden at jeg og visselig heller ikke obersten pretenderer, at det skal kaldes: teori: Berg eller teori: Sverdrup?²⁸²

Til tross for likhetstrekkene, var noe definitivt nytt i den militære ridningens verden. Plinzners teorier, enten de var originale eller bygget på andres verk, dannet etter hvert basisen for de fleste militære rideinstrukser i Europa. Fokuset var ført bort fra den «afmaalte» ridningen til den mer sportslige og fremadlente, med veddeløp og terrengritt som høyeste idealer. Dressuren og den nærmest utelukkende ridehusmessige treningen var ikke lenger å regne som tidsmessig, slik stadig flere mente.

Skoleridningen som førtes i Manegen syntes å være stikk i strid med den raske ridningens idealer, i følge en av den raske ridningens fremste venner. «Betegnende for skoleridningen er det, at der har været gjort væddemål om, hvem der kunde bruge længst tid i galop på en bestemt afstand.»²⁸³ Premierløytnant Michelets, som var dette sitatets opphavsmann, fremholdt at den mest vesentlige verdien av Plinzners lære hovedsakelig lå i det faktum at den hadde styrket interessen for ridningen også i Norge.²⁸⁴ Michelet var en nøkkelperson blant feltrytterne, som ved århundreskiftet involverte seg i alt som kunne tjene til en modernisering av kavaleriet. Michelet var også sjef for kavaleriets rideskole fra 1903 til 1909.²⁸⁵ Han var i likhet med Ottesen en aktiv forkjemper for de nye rideteoriene. Michelet påstod at norske kavalerister nok hadde fulgt med teoretisk, i det minste i ungdommens tilfelle, men at man likevel lå langt bak andre lands utvikling i ridningens praktiske henseende. Til tross for dette hadde kavaleriet gjort fremskritt på flere felt, men etter hans mening var utviklingen mer tilfeldig enn systematisk, og heller ikke organisert ovenfra.

Rytterfærdigheten er nemlig den første betingelse for kavaleristisk forstaaelse og den er som bekjendt av forholdsvis ny datum hos os. Ikke overlevert os op gjennem tiderne, men importert og uheldigvis importert nedenfra og ikke ovenfra, saaledes at de rent kavaleristiske fremskridt, vi har gjort, de skyldes i virkeligheten mer rytteraandens impulser fra ungdommen, end den erfaringmæssige og systematiske utvikling, der

---

²⁸² Sverdrup 1897: 415-416.

²⁸³ Michelet 1895: 292.

²⁸⁴ Michelet 1895: 291.

²⁸⁵ Hoffstad, Einar (red.) *Merkantilt biografisk leksikon*. 1935: 519-520.

præger kavaleriet andensteds og som i saa høi grad karakteriserer vort nabolands kavaleri.²⁸⁶

Her understreket Michelet at han slett ikke ønsket færre timer med dressur og volteridning. Tvert i mot, dressur var nødvendig for å oppnå den grad av dyktighet som man trengte for hurtig fremkommelighet i felt. Dressuren måtte derimot være midlet, og ikke målet i seg selv. Skulle kavaleriet forbedres måtte den feltmessige ridningen komme i tillegg til treningen på ekserserplassene.²⁸⁷ Michelet observerte to polariserte ytterpunkter forme seg i rytterdebatten, hvor han selv plasserte seg i midten. På den ene siden hadde man feltrytterne, de unge og overbegeistrede, som i sin iver skjøt over blinken og syntes en hver skolemessig dressur av hesten var bortkastet. På den andre siden hadde man ridehusrytterne, som så ned på feltrytterne med forakt for ikke å sette pris på bakpartsvendinger og økt trav.²⁸⁸

Michelet belyste i den anledningen et interessant perspektiv. Han mente at oppfatningen fra enkelte av feltrytterne om at en kavalerihest slett ikke trengte annen trening enn ridning i terreng kunne stamme fra England. Ingen andre steder ble det ridd rå raskt, og hoppet så høye hinder, skrev han. Dette til tross for at man i England ikke skolerte kavalerihestene i de formelle dressurøvelsene hvor man skulle oppnå samling. I England hadde man derimot langt bedre hester enn noe annet sted i verden, mente Michelet. Den engelske praksisen var derfor ikke realistisk å kopiere med det norske hestematerialet.²⁸⁹ Det vesentlige argumentet mot feltrytterne forble at det manglet system i treningen, noe som ble et viktig angrepspunkt for skolerytterne. Øvelsestiden var naturligvis også et viktig moment. I det norske kavaleriet varte remonteskolen i 90 dager, mens man i Tyskland brukte 2 år på grunnutdanningen av en tjenestehest. De norske hestenes lange og svake rygger talte også sterkt i disfavør av den raske og feltmessige ridningen.²⁹⁰

Premierløytnant Sending hadde i 1881 ment at det var urealistisk å klemme inn den feltmessige ridningen i rekruttskolen, ettersom den grunnleggende ridningen på ekserserplassen allerede opptok alle syv ukene. Som en liten snarvei hadde Sending derfor eksperimentert med å fremskynde undervisningen. Han lot derfor elevene gå over fra

---

²⁸⁶ Michelet 1911: 121-122.

²⁸⁷ Michelet, Christian Fredrik. «Væddeløbene på Etterstad og deres betydning for kavaleriet.» 1892: 517.

²⁸⁸ Michelet 1895: 294.

²⁸⁹ Michelet 1895: 294.

²⁹⁰ Michelet 1895: 300.

trinsebitt til stangbitt en uke før planen, slik at det ble frigjort en uke til ridning i fritt felt. Sending hentet her inspirasjon fra Frankrike, ved å sitere general Bonie:

Vi må ikke glemme, at det er ridning på frit felt, vi har brug for, og ikke føringen i «de højere skoler», hvis studium er ubegrænset, da det søger den fuldstændigste harmoni og fuldkommengjørelse. Vore almindelige ryttere er ikke skabte for denne høje kunstudvikling; de vil derunder desuden tabe dette «dristig fremad,» som er deres første og værdifuldste egenskab.²⁹¹

Sending mente derfor at kavaleriet hadde alt å vinne på en forenkling og effektivisering av rideinstruksene, slik at 'det dristige fremad' kunne dyrkes fra begynnelse av. Som det også ble sagt om hestene i remonteskolen, måtte man akseptere at rekruttene heller ikke behersket alle øvelsene som stod i instruksjonene.²⁹² Instruktørene lærte raskt hvilke av øvelsene som var mest verdifulle.²⁹³

På særlig et punkt var Michelet fornøyd med den fremgangen han hadde sett i rideutdannelsen, og det var at utdannelsen av den enkelte rytter var kommet mer i fokus, i tydelig kontrast til den mer gruppemessige treningen man hadde hatt tidligere. Det samme kunne sies om hestens form, som nå skulle tilpasses dens egen kroppsbygning og evne. Hesten skulle altså ikke lenger tvinges inn i en standardisert form, men rytteren skulle søke å styrke hestens holdbarhet og utholdenhet i andre retninger. For Michelet var dette synonymt med det naturlige og frie bevegelsesmønsteret. Det så med andre ord ut til at den viktigste utdannelsen av hest og rytter ikke lenger lå i ridehusmessige øvelser, og hva som var rett og galt med disse, men hvordan kavaleriet kunne rustes for tjeneste i felt med vanskelige terrengforhold, der utholdenhet, hurtighet og fremkommelighet var de viktigste ferdighetene.²⁹⁴ Slik gikk kavaleriet inn i den raske ridningens tidsalder, anført av en gruppe virkelystne og sportsinteresserte offiserer.

---

²⁹¹ Sending 1881: 28.

²⁹² *Instruktion for kavaleriets rekruttskoler*. 1870: 308.

²⁹³ Sending 1881: 7.

²⁹⁴ Michelet 1911: 127

Kapittel 6 Dressur og feltgalopp i uskjønn disharmoni

«Den raskeste rytter er den bedste rytter, den raskeste hest er den bedste hest.»²⁹⁵

6.1 Den raske ridningen

«Kavaleriet var fra middelalderen og frem til trettiårskrigen de europeiske armeers hovedstyrke, men er i dag blitt ganske så annenrangs». Dette skrev den nederlandske infanterimajoren J. J. van Mulken i 1845 i sin lærebok i krigskunst for kadetter. «Kavaleriets styrke ligger nå i dets hurtighet og dristighet,» konkluderte han.²⁹⁶ Den samme konklusjonen kom premierløytnant Spørch frem til i 1887.²⁹⁷ Kavaleriets hurtighet og mobilitet viste seg å være minst like viktig nå som før. Våpenarten oppdaget et viktig moment av stabilitet i en ellers turbulent eksperimenteringsperiode.

Premierløytnant Houge så for seg at fremtiden ville by på avgjørende veddeløp mellom motstående hærstyrkers rytterpatruljer, der hestens fysikk sammen med rytterens ferdigheter og tillit til sin hest ville utgjøre forskjellen på suksess og nederlag. Sportsridningen som øvelse av militær betydning, og utviklingen av en bedre hestebestand tilla han derfor en særlig stor betydning for våpenartens evne til modernisering.²⁹⁸ Den raske ridningen gjennom kappestrid kunne derfor fremstå som redningen for kavaleriet, selv om den var av uviss militær betydning.

«Ligesom en Infanterist maa kunne gaa, saaledes ogsaa: en Kavalerist maa – i feltmæssig Forstand – kunne ride,» skrev rittmester Baumann i 1899.²⁹⁹ Flere av de norske offiserene understreket det samme.³⁰⁰ Hovedformålet var å tilpasse kavaleriet til nye oppgaver ved å modernisere taktikkene, ettersom forholdene mot slutten av 1800-tallet sjelden lå til rette for masseattaker med hest og sabel. Dette uten at kavaleriet helt mistet sin dristighet; sin offensive kavaleriånd. 'The cavalry spirit', eller kavaleriånden, var nærmest en filosofisk retning innen kavaleriet, som påstod at man kunne seire over et hvert ildvåpen, bare

---

²⁹⁵ Michelet 1892: 517.

²⁹⁶ Mulken, J. J. van. *Krijgskunst voor de kadetten van alle wapenen, eerste deel: taktiek der drie wapens*. 1845: 106.

²⁹⁷ Spørch 1887: 24.

²⁹⁸ Houge 1907: 123

²⁹⁹ Baumann, Gunnar. «Jagtridning ved det preussiske Militær-Rideinstitut i Hannover» i *Morgenbladet*, 7 desember 1899.

³⁰⁰ De mest fremtredende skikkelsene som talte den raske ridningens sak etter 1890 var Christian Michelet, Gunnar Baumann, Christopher Fougner, Johan Ottesen, Harald Houge og Edmund Feiring.

kavaleristene var modige nok til å angripe.³⁰¹ Skjerming, oppklaring og kamp til fots ble etterhvert hovedoppgaver, men kavaleristene måtte være forberedt på å sette inn et støt i strak galopp dersom omstendighetene lå til rette for det, slik regelen var også i andre hærer frem til første verdenskrig.³⁰² Hurtighet og dristighet var derfor slagord for kavaleriet i hele perioden, da attacken samtidig var på vei ut av doktrinen. Europas kavalerier utforsket tiltak for å øke dets hurtighet og mobilitet.

I 1897 skrev rittmester Albert Maurer om Russlands nye reglement fra det foregående året, og beskrev et standardisert marsjtempo som han kalte feltgalopp. Den tillot kavaleriet å bevege seg over betydelige distanser i en gjennomsnittlig hastighet på hele 25,6 km/t. Denne «nye gangarten» gjorde inntrykk, og beskrives som en nødvendighet for fremtidens krav til hurtighet under manøvrer foran fienden, og under fremrykning til attack over terreng beskyttet av infanteri og artilleri.³⁰³ Feltgaloppen var ingen ny gangart, men en nøye balansert veksling mellom galopp og hurtig gange som sparte hestenes krefter betraktelig. Fokuset på å øke kavaleriets hurtighet var i følge kavalerioffiserene et av de største militære spørsmålene i tiden. Første bud på listen var å endre den grunnleggende tankegangen rundt kavaleriets opplæring. Man trengte en tidsmessig opplæring som svarte til krigens dagsaktuelle oppgaver. Ideelt skulle den feltmessige opplæring komme i tillegg til det etablerte programmet, men de fleste så etterhvert dette som en umulighet, gitt den korte øvelsestiden og de tilgjengelige ressursene. Derfor ble fokuset rettet mot å erstatte timer i Manegen til fordel for feltritt.

I siste halvdel av 1800-tallet kom det tydelig frem at den gamle militære skoleridningen var gått ut på dato, og at den eldre etablerte skole måtte vike for nye ideer som kunne gjøre kavaleriet mer tidsmessig. Det rådet liten tvil om at kavaleriet hadde bruk for mer feltmessig trening. De viktigste moderniseringsprinsippene var forenkling og ridning i fritt felt.

Likhetstrekk med Spørch og Morgenstjerne sine argumenter fra kapittel 2 angående enkeltsoldatens opplæring og ønsket om en mindre mekanisk etterligning av instruksene på 1880-tallet, kommer også tydelig frem i rittmester Mollat-Smiths omtale av

---

³⁰¹ Anglesey 1986: 408-409.

³⁰² Før og under første verdenskrig omtalte det britiske kavaleriet sin oppgave som å ri gjennom «the G in GAP». Tankegangen var at kavaleriet først skulle attackere etter at infanteri og artilleri hadde brutt fiendens linjer, slik at kavaleriet kunne avgjøre slaget. Dette var et helt grunnleggende ideal for kavaleriet på denne tiden. Se Badsey, Stephen. *Doctrine and Reform in the British Cavalry 1880-1918*. 2008: 251.

³⁰³ Maurer, Albert. «Feltgalop». 1897: 167.

ekserserreglementet av 1898. Mye hadde hendt i løpet av denne tiden, og trenden så ut til å ha gått i favør av den moderne og feltmessige ridningen, hvor en forenkling av rideundervisningen sto høyt i kurs. I 1910 skrev han om den langsiktige virkningen av dette reglementet, som endelig hadde lagt rideutdannelsen inn i et mer feltmessig spor. Målet for disse øvelsene var ikke lenger mønstringen på ekserserplassen, fremholdt han. Nå var fokuset rettet på den enkelte manns rytterferdigheter og avdelingens feltmessige brukbarhet. Dette var en fremgang han hevdet hadde sammenfalt med aksepten av den moderne dressuren i Hæren. Treningsopplegget var nå friere og mer individuelt, i motsetning til 80-årenes øvelser som hadde fokusert på nøyaktighet og samtidighet i volter og vendinger i ridehuset. Dette gjorde at hest og rytter ikke lenger ble behandlet som maskiner, men at ridningen var blitt en kunst underlagt rytterens hjerne, karakterisert av smidighet, både åndelig og legemlig.³⁰⁴

Rittmester Mollat-Smiths artikkel fokuserer på forenklingene som var blitt gjort i sammenligning med det eldre reglementet. Reglementet av 1898 hadde absolutt svart til forventningene. Han håpet at kavaleriet kunne forbedres ytterligere, med tanke på den nye hærordningen som skulle komme. Målet var å utforme avdelingens utdanning på en slik måte at øvelsene i fredstid ikke var forskjellige fra krigens krav. Utviklingen i retning av den feltmessige ridningen hadde gått så raskt at rideferdighetene likevel ble hengende etter. Mollat-Smith mente derfor at en ytterligere modernisering av reglementet var nødvendig.³⁰⁵

Det mer individuelle fokuset på utdannelsen av hver enkelt soldats moralske bevissthet og forståelse for sin våpenart, sammen med bortgangen fra gruppemessig trening, var betegnende for alle våpenarter, og tydelig i hele den vestlige verden. På slutten av 1800-tallet anså de militære at man i Napoleons og Fredrik den Stores tid hadde soldater som var drillet men ikke trent, der utdannelsen var kjennetegnet av brutal disiplin og gjentakende øvelser som skulle utvikle automatiserte handlinger.³⁰⁶ Også dette paradigmeskiftet var en følge av endringer i våpenteknologien, som gjorde seg gjeldende i de norske yrkesmilitæres syn på rideopplæringen i kavaleriet. I *NMT* uttrykket artikkelforfatterne en samstemt begeistring for denne nye tenkemåten, uavhengig av deres tilhørighet til feltrytterne eller skolerytterne. Historikeren Gervase Phillips belyser i «Military Morality Transformed» (2011) at veteraner og ledere fra 1800-tallets kriger anså den økende individualiteten som en like viktig utvikling

---

³⁰⁴ Mollat-Smith, Ralph. «Kavaleriets ekserserreglement». 1910: 152-153.

³⁰⁵ Mollat-Smith 1910: 153.

³⁰⁶ Phillips, Gervase. «Military Morality Transformed: Weapons and Soldiers on the Nineteenth-Century Battlefield». 2011: 566.

som perfektjoneringen av stadig mer dødbringende våpenteknologier. Individfokuset i seg selv var en forutsetning for at soldatene ville kunne handle selvstendig og etter egen bedømmelse.³⁰⁷

Videre måtte kavaleriet ha en ytterligere forenkling av direktivene, og et enda sterkere fokus på avdelingens feltmessige brukbarhet. Rittmester Mollat-Smith beskrev ekserserreglementet av 1898 som det første som la både den avdelingsmessige og den individuelle (og troppsmessige) utdannelsen inn i et tilfredsstillende feltmessig spor.³⁰⁸ Slik ser vi også fremveksten av et ridesystem med evnen til å tilpasse seg hver enkelt hests anatomi og evne, kombinert med en forståelse for utviklingen av rytterens intellekt, og da særlig utenfor ridehusets fire vegger.

Terrengritt ble derfor en viktig post i treningsløpet. For garnisonsbyen Kristiania hadde det feltmessige fokuset bydd på en urban utfordring, nemlig at det var svært lite tilgjengelig utmark i området rundt byen som egnet seg for militære øvelser og terrengritt. Muligheten for feltmessig trening lå derfor i bruk av privat eiendom fra distriktets bønder. Dette krevde økonomisk kompensasjon i form av grunnerstatning, hvilket kavaleriet ikke disponerte. Dessuten var det ikke bare militæret som hadde interesse av å benytte bøndenes jorder. Av lokale rytterlag var det i alt fire konkurrerende partier som ønsket å leie bøndenes eiendommer rundt hovedstaden. I tillegg til kavaleriets rideskole, ingeniør- og artillerioffiserene, fantes det en privat jaktklubb (som naturlig nok hadde mange kavalerister på sin medlemsliste) som var aktiv i Kristianias omegn. Presset på bøndene var merkbart, og det var fryktet at de før eller siden ville sette ned foten og nekte all ferdsel over jordene.³⁰⁹ Man måtte derfor trø ytterst varsomt i denne saken, konkluderte premierløytnant Gunnar Baumann i 1897. Han la til at dersom Hæren kunne finansiere grunnerstatningen, ville også ridedyktigheten blant offiserene øke betraktelig. Det ville være valuta for de skadene hestene kunne komme til å pådra seg av slike uvante utfordringer. Som Baumann påpekte, var det mange av de hesteholdspliktige offiserene som av økonomiske grunner kviet seg for å risikere at tjenestehestene ble skadet. Baumann regnet det som svært uheldig at noen skulle unnvike terrengridingen av den grunn.³¹⁰

---

³⁰⁷ Phillips 2011: 567.

³⁰⁸ Mollat-Smith 1910: 152.

³⁰⁹ Baumann, Gunnar. «Kavaleriets rideskole» 1897: 635.

³¹⁰ Baumann 1897: 635-636.

Også rittmester Michelet var en stor tilhenger av å leie privat jord nær ekserserplassene, slik at kavaleriet fikk tilstrekkelig feltmessig utdanning i tillegg til dressuren. Michelet mente at eskadronssjefenes kjennskap til sine folk og hester i 1902 var på et middelmådig nivå, men at slike feltmessige øvelser ville gagne både dragoner og offiserer.³¹¹

Krig er noe annet en sport, skrev Lowzow i Dagbladet 17. juni 1898. Sport var riktignok en essensiell del av utdannelsen. En dyktig kar på en dårlig hest ville være til betraktelig større nytte enn en dårlig kavalerist på den beste hest i verden, mente Lowzow. Lowzow husket tilbake til storhetstiden, da rekruttskolens rideundervisning varte i 90 dager. «Hvilke ganske andre Karer disse gamle Kavalerister var til at føre sin Hest og sin Sabel.» Lowzow mente at kavaleristene med den forkortede øvelsestiden ikke lenger mestret de helt elementære tingene like godt som før. Han minnet også leserne på at kavaleristene først i etterkant av krigen i 1870-71 for alvor hadde fått øynene opp for at kavaleriets egentlige oppgaver lå utenfor ekserserplassen. Lowzow mente rekruttskolen burde vare i minst 180 dager, og påpekte at man i Sverige og andre store militærstater først var regnet som fullt utdannet kavalerist etter et helt år eller mer. En utvidelse av rekruttskolen ville sikre at rekruttene fikk en grundig utdanning i felttjeneste, i tillegg til at det ville bli mer tid til ridning i felt.³¹²

Hensynet til bøndene, økonomien og den sivile ridesportens interesser førte til noe så uheldig som at feltridningen ofte ble foretatt langs landeveier, ettersom grunnerstatningen ikke ble dekket.³¹³ Som Baumann forklarte, ble rideskolens kurs avsluttet i mai med et 8-dagers ritt. Rittet skulle gi elevene en forståelse for feltridning, men bestod i en daglig 70-80 km marsj langs landeveien med skolens varmbloodshester. Baumann foreslo derfor en mer virkelighetstro feltridning som kunne gjennomføres ved å innkommandere norske hester, foreta rittet på mindre gode veier, og i grøftkantene der det lot seg gjøre.³¹⁴

I følge rideskolens plan skulle det også i forbindelse med avslutningen av høstsemesteret avvikles et veddeløp. Dette ble ikke sjeldent avlyst på grunn av dårlig hestemateriale.³¹⁵ Drømmen om å oppsette et kavaleri som kunne utnytte Norges vanskelige terreng og lite utbygde infrastruktur til sin fordel så med andre ord ikke så lys ut ved

---

³¹¹ Michelet 1902: 245.

³¹² Lowzow, Haakon Ditlef. «Vort Kavaleri» i Dagbladet, 17. juni 1898.

³¹³ Morgenstjerne 1887: 316.

³¹⁴ Baumann 1897: 634.

³¹⁵ Jensen 1995: 452.

århundreskiftet. Følelsen av å henge etter i utviklingen ble forsterket av bevisstheten om at kavaleriene i utlandet så ut til å ha forstått viktigheten av feltmessig ridning og øvelse.

I Sverige utkom en tidligere omtalt rideinstruks ved århundreskiftet, som var betegnende for den nye tidsepoken. Den rettet fokuset bort fra de gamle dressurøvelsene, og hadde mer åpenhet for nye innfallsvinkler, mente Michelet.³¹⁶ Samtidig drømte de norske kavaleristene om å dra på revejakt med hest og hundekobbel, slik skikken var ved andre europeiske landskavalerier. Slik ekstravagant «feltridning etter jagende hunde» så først ut til å måtte bli med drømmen i garnisonen i Kristiania.³¹⁷ Ambisjonen var likevel ikke død, selv om anslaget for anskaffelse av hunder til Manegen var på kr. 2500 i 1899. Både armékommandoen og rideskolens sjef så anskaffelsen som svært nyttig for å fremme den dristige feltridning, og la samtidig frem forslag om at alle de hesteholdspliktige offiserene i Kristiania skulle beordres til å delta på jaktrittene.³¹⁸ Under Stortingsforhandlingene ble det hevdet at disse utgiftene var helt nødvendige for å opprettholde et brukbart kavaleri.³¹⁹ Selv om armébudsjettets kavaleriposter ble innrømmet å være mange og store dette året, ble forslaget om innvilgelse av midler til anskaffelse av revehunder vedtatt, med bare én stemme imot.³²⁰

Den sivile jaktklubben hadde dermed utspilt sin misjon. Etter at Stortinget hadde bevilget jakthunder til kavaleriets rideskole, overtok kavaleriet jaktrittene, og det sivile elementet forsvant, til de sivile medlemmenes store skuffelse. Jaktrittklubben hadde likevel vært til stor hjelp for å popularisere jakt- og feltritt i militær sammenheng.³²¹

Fire år etter at Baumanns innlegg ble publisert, utlyste *NMT* en prisoppgave med spørsmålet: «Bør vort kavaleris uddannelse søges lagt i en anden retning end hidtil?». Prisoppgavens søvmedaljevinner var rittmester Michelet, som i en besvarelse på hele 50 sider gikk kavaleriets utdanning etter i sømmene. Den feltmessige ridningen var et sentralt punkt i besvarelse. Det er derfor liten tvil om at dette var et viktig og prioritert spørsmål i tiden. Michelet var ikke av den tro at kavaleriet levde opp til moderniseringsambisjonene som han selv og flere av hans kolleger kjempet for, med terrengritt i særlig fokus. Michelet ergret seg

---

³¹⁶ Michelet 1902: 204.

³¹⁷ Baumann 1897: 636.

³¹⁸ Stortingsforhandling (1899) St. Prp nr. 1. Hodepost IX A, s. 57.

³¹⁹ Stortingsforhandling (1899) Sth. Prp nr. 1. Hodepost IX A, s 17-18.

³²⁰ Stortingsforhandling (1899) Indst. S. X A, kap. 2, s. 11-12.

³²¹ Borgen 1979: 78.

kraftig over at opprustningen på 1890-tallet, og de millionene som var bevilget til dette, aldri hadde kommet kavaleriet til gode. Han sparte heller ikke på kruttet i sine uttalelser:

I hvert fald er fremdeles vort kavaleristiske system så antikveret, at man må gå meget langt tilbake i tiden for at kunne finde noget tilsvarende i de øvrige europæiske armeer.³²²

Det var ikke bare utdannelsen og oppfølgingen av soldatene som var dårlig. Michelet trodde også at fremtidens kriger for kavaleriets del ville bli utkjempet til fots med karabiner, ikke nødvendigvis fordi hestens dager var talte, men fordi kavaleriets hester var dårlige, og karabinene gode.³²³ En uttalelse av særlig interesse fra Michelets oppgaven er at Norge skilte seg ut fra andre land i Europa, og derfor måtte ha andre taktikker. Siden terrenget kunne gjøre offensive operasjoner svært vanskelige, ville det samme terrenget være ypperlig for forsvarskrig. Derfor måtte kavaleriet også legge sine fordommer til side og utdannes mer i denne retningen.³²⁴

Som vi har sett, var Tyskland en av de store inspirasjonskildene i tidens kavaleristiske tenkning. Slik de militære representantene på Eidsvoll i 1814 tok inspirasjon fra Preussen da de tilføyde allmenn verneplikt i Grunnloven, fortsatte den tyske føderasjonen å inspirere de norske militære.³²⁵ I *NMT* finner vi imidlertid også mange omtaler av Frankrike, Russland og Østerrike-Ungarn som gode rollemodeller i militære spørsmål. For kavaleristene var det særlig fordi ryttersporten for offiserer i disse landene mottok statsstøtter og pengepremier av betydelige størrelser.³²⁶ Kavalerioffiserene fremviste til tider en viss misunnelse for at det i Sverige og diverse andre land jevnlig ble organisert offisielle regimentsjakter. De skildret obligatoriske veddeløp og ridestevner i det store utland som den største nødvendighet for å opprettholde offiserskorpsets høye kompetanse innen ridning. Michelet skrev at konkurranseridning fungerte som den største motivasjonen for utlandets kavalerioffiserer, der de militære autoritetene hadde innsett at jaktritt og veddeløp var en nødvendighet for våpenartens utvikling. Michelet mente også at disse landene hadde en sterk kultur for god

---

³²² Michelet 1902: 197.

³²³ Kavaleriet benyttet en kort kavalerikarabin, Krag-Jørgensen M/1895 frem til 1940.

³²⁴ Michelet 1902: 201-2.

³²⁵ Berg 2001: 23.

³²⁶ Michelet 1895: 295.

ridning, både som kunst og som militær nødvendighet.³²⁷ Både penger og sosiale forventninger sørget derfor for å styrke rytterånden. Slik mente Michelet at også de norske offiserene måtte inspireres. Selv vurderte han ridningen som den første betingelse for bedømmelsen av en kavalerioffisers dyktighet.³²⁸

Vi kan stille spørsmål ved slike sammenligninger med de europeiske stormaktene. Stormaktenes kavalerier hadde helt andre dimensjoner, og det var urealistisk å sammenligne dem med det fåtallige norske kavaleriet. For offiserene som skrev i *NMT* ser vi likevel at dette ofte var fristende. Michelet mente selv at mye kunne gjøres for kavaleriets utdanning og organisasjon, men at en del også dessverre var vanskelig å gjennomføre i Norge. Kavaleri i avgjørende strid var en taktikk som Michelet anså som urealistisk for det fåtallige norske kavaleriet. Hans argumenter var derfor mer rettet mot å utdanne kavalerister til kompetente ordonnanseryttere og dragoner.³²⁹

Michelet var ikke alene i sitt ønske om mer sportslig motivert kappestrid, og mer feltbasert erfaring til kavaleriets befal og instruktører. Løsningen kom fra et uventet hold, og på offiserenes eget initiativ. Som Michelet argumenterte for, var det avgjørende å styrke interessen for ridning blant offiserene, og at den beste veien å gå var ved hjelp av konkurranseinstinktet. Om man ikke kunne gå den tradisjonelle veien til modernisering, måtte kavaleriets offiserer selv ta ansvaret for opprettholdelsen av våpenets ære i egne hender.

6.2 De Norske Officerers Rideklub

I 1863 fant det sted et svært beskjedent, og nå helt glemt kappritt mellom fem kavalerioffiserer. Løpet var organisert på oppfordring fra generalmajor Christian Glad. Bjørn Christophersen mente at det beskjedne oppmøtet mest sannsynlig skyltes en standhaftig oppfatning om at kappridning mellom kavalerioffiserer var 'barnestreker'.³³⁰ Denne fordommen holdt ikke stand i den nye tiden, og deltakerinteressen steg jevnt og trutt. Året etter organiserte kavalerioffiserene det første registrerte kapprittet i nyere tid, også dette på Gardermoen. Flere fulgte i de neste årene, og interessen for kappestrid steg til uforutsette

---

³²⁷ Michelet 1892: 516.

³²⁸ Michelet 1892: 516.

³²⁹ Michelet 1902: 205.

³³⁰ Christophersen 1931:155.

høyder.³³¹ Gardermorittene markerte starten på offiserenes organiserte kappestrid, som siden fikk mye oppmerksomhet innen kavaleridebatten.

Den 31. August 1878 hadde selveste kong Oscar II fattet interesse for kapprittene på Gardermoen. Tolv deltakere red om kapp om den første kongepokalen i et hinderløp på én engelsk mil. Konkurransen var åpen for offiserer av alle våpenarter.³³²

Også kronprins Gustav, som i 1880 tjenestegjorde som rittmester i det norske kavaleriet, var en ivrig drivkraft i sporten, og så den som et nyttig middel for utviklingen av tidsmessig og feltmessig ridning. Dette året ble Norges til da lengste distanseritt (22km) avholdt, hvor Kronprinsen selv kom inn på en respektabel 3. plass med sin engelske hoppe Favourite.³³³

Den 24. august 1880 ble dagens festligheter avsluttet med at de 12 deltakende offiserene stiftet en egen klubb. Stiftelsen av De Norske Officerers Rideklub (DNOR) fant sted i messebygningen til Opplandske ridende jegerkorps, og skulle gjøre mye for å fremme de nye rytteridealene og den moderne militære ridningen.³³⁴ Klubbens innledende mål var upåklagelig i takt med tidens kavaleristiske mål: «Rideklubbens formaal er ved afholdelse af kappridt at virke til dristighed, raskhed og forstand i ridning.» DNOR valgte samtidig det noe kortere og mer treffende mottoet «fremad!»³³⁵

Offiserene som stiftet klubben hadde denne dagen «enedes om at slutte sig sammen for at støtte og utvikle militær ridning i fri felt, saaledes som den med rette bør kunne [kreves] af et brugbart let kavaleri.»³³⁶ Medlemstallet mangedoblet seg på få måneder, med medlemmer som også representerte generalstaben og samtlige brigader. Også marinen var representert. Innen 1881 hadde klubben 81 medlemmer, med kronprins Gustav som sin høye beskytter. Kong Haakon VII overtok denne rollen i 1907.³³⁷

Noen så derimot et større potensiale i stiftelsen enn som en fritidsklubb for beredne offiserer. Ettersom jakt til hest som nevnt var vanskelig å organisere for kavaleristene i Kristiania, måtte

---

³³¹ Borgen 1979: 52.

³³² Borgen 1979: 52,

³³³ Borgen 1979: 53.

³³⁴ Lihaug, Skjoldulf, P. G. *De norske officerers rideklub, noen milepæler i klubbens historie – basert på opplysninger fra klubbens ryterkalendere og senere hendelser.* 2007: 3.

³³⁵ Lihaug 2007: 3.

³³⁶ Henriksen, Fr. G. (red.) *Festskrift, Utgitt i anledning av «De norske officerers rideklub»s 50-års-jubileum.* 1930: 14.

³³⁷ Lihaug 2007: 3.

rideklubben ha virket som en gyllen anledning til å fremme den raske ridningen også rundt hovedstaden. Rideklubben ble svært ettertraktet, og særlig var den selvbestemte medlemskontingenten populær. Den obligatoriske kontingenten var nemlig bare på kr. 5. Etter at den var betalt, stod medlemmene fritt til å betale etter behag. Dette gjorde tilknytning til klubben overkommelig, selv for en kavalerioffiser.³³⁸

I Michelets artikkel om kavaleriets utdannelse, hevdet han at dressurkunsten dannet selve «grundvollen for hele det kavaleristiske byggeri», men at den beklageligvis verken var praktisert eller viet noen særlig interesse av samtlige av kavaleriets offiserer.³³⁹ Å skape interesse for ridningen var en av hovedmisjonene til DNOR, og ridning kunne man som offiser ikke unnvære. Michelet var en av ildsjelene innen kavaleriet, og mente at bare sportsridningen kunne forhindre at kavaleriet helt mistet grepet om sin rolle som hurtighetens våpen. Michelet mente at ridningen dannet forståelsen for hva som krevdes for å beherske et slikt ansvar i felt.³⁴⁰

I DNORs festskrift, i anledning klubbens 50-årsjubileum, skrev oberst Harald Houge at løpene både hadde ledet til større interesse for kappritt og til flottere ridning. Dette skyltes i følge ham en rekke fribente talenter, som Hentland, Frizzles, Luna og President, som i 1890-årene trakk publikum til konkurransebanene.³⁴¹ Mange edle og kostbare hester ble bragt til landet i den forbindelse. Særlig ettertraktet var det årlige løpet om Thomas Stang Michelets premie, som var et æresløp for klubbens mest generøse bidragsyter. Kavaleriløytnant Thomas Stang Michelet hadde før sin død i Kairo i 1885 testamentert sin formue på 20.000 kr til klubbens disposisjon, for å fremme dens arbeid for sportsridningen.³⁴² Pengepremier og totalisatorspill, samt det sosiale samholdet i klubben, skulle vise seg å være gode pådrivere for både rytterånden og hesteimporten.

Det var ikke bare innenlands de norske offiserene konkurrerte. De utmerket seg også etter hvert i utlandet, og særlig i Sverige. I 1905 lå de norske rytterne, blant dem løytnant Harald Houge og rittmester Fougner i hardtrening for vinterens kappritt i Stockholm, hvor det ble åpnet adgang for nordmenn til tross for de politiske spenningene. Stemningen var likevel god

---

³³⁸ Jensen 1995: 434.

³³⁹ Michelet 1902: 246.

³⁴⁰ Michelet 1902: 246.

³⁴¹ Houge, Harald. «De Norske Officerers Rideklub» i Fr. G. Henriksen (red.) *Festskrift*. 1930: 18.

³⁴² Houge 1930: 17.

og forholdet til de svenske offiserene godt, selv om de norske deltakerne forstod at de ved neste møte kanskje ville ha våpen i hånd. Før start mottok Fougner et telegram fra avisen Morgenbladet: «Tilråder ikke ride i uniform».³⁴³ Etter dette løpet var Sverige stengt for nordmenn i en årrekke. Men de konkurranselystne rytterne fant seg raskt til rette også i Danmark. Allerede i 1907 var de norske deltakerne bedt på taffel av kong Fredrik VIII på Charlottenlund slott.³⁴⁴

Den tilsynelatende store og umiddelbare begeistringen for veddeløpssporten var muligens ikke så stor som det gjennomgående blir beskrevet av klubbens medlemmer. Michelet ga uttrykk for at klubbens dannelse var et kontroversielt moderniseringsforsøk, og at det var flere innen kavaleriet som ikke anså sporten for å ha noen konkret betydning for det ridende våpens utvikling. Hans motargument var klart på dette punktet:

Det er ikke nødvendig, at alle beredne offiserer er remonteryttere af klasse eller skoleryttere *par excellence*, men at enhver militær rytter søger al mulig øvelse i at anvende de midler, ridekunsten stiller til disposisjon, for raskt og sikkert at komme frem i ukjent terræn, det bestemmer brugbarheden i felt, det er rytterånd, uden hvilken et kavaleri ikke kan gjøre sin pligt.³⁴⁵

Klubbens innledende hensikter fikk siden et mer direkte militært mål, og en gjennomlesning av klubbens jubileumsbøker gir nærmest et inntrykk av at det var disse offiserenes private initiativ som egenhendig reddet kavaleriet gjennom denne vanskelige tiden. Selv om ikke alle stilte seg like overbevist bak sportsridningen, var klubbens medlemmer desto mer engasjerte, og hadde en sterk motivasjon til egen trening både av personlige og av patriotiske grunner. «I salen kl. 4 ½ morgen. Svettekurer og løping, diett og totalavholdenhet hørte til dagens orden,» mintes Michelet i 1930.³⁴⁶

Også offentligheten fikk med seg striden om veddeløpene, og onsdag 22. Juni 1898 ble Dagbladet trukket inn i debatten. En anonym skribent roste veddeløpene som den eneste måten kavaleristene i fredstid kunne stilles overfor ekte fare, og for befalet til å utvikle sine

---

³⁴³ Henriksen 1930: 46-50.

³⁴⁴ Gjertsen, Chr. Aug. «Norske veddeløpsryttere i utlandet» i Fr. G. Henriksen. (red.) *Festskrift*. 1930: 46-50.

³⁴⁵ Michelet 1892: 516.

³⁴⁶ Michelet, Christian Fredrik. «Den raske ridning er en nødvendighet for en arme» i Fr. G. Henriksen (red.) *Festskrift*. 1930: 54.

ferdigheter til å lede troppene under de viktige oppklaringsrittene som man hadde erfart fra de seneste krigene. Disse løpene ble etter sigende avholdt på søndager, og ble av distriktets mest religiøse individer ansett som en krenkelse av hviledagen, som i tillegg trakk folk bort fra gudstjenestene. Men, konkluderte innleggets anonyme forfatter,

[vi] drister os til at ha den Formening, at Gardermodistrikternes Befolkning hverken vil bli verre eller bedre, om den enkelte Søndag i Aaret skulde foretrække et Idrætsstevne for en Gudstjeneste, at Søndagens Hellighed ikke i mindste maade krænkes ved, at Mænd mødes i mandig Idræt for den store Sag at bli dygtige Fædrelandsforsvarere.

Forfatteren fulgte opp denne apologien for søndagsrittene med å be om økonomisk støtte til premiering av vinnerne, slik som i øvrige europeiske armeer. Deretter bad vedkommende om statlige subsidier til anskaffelse av jakthunder, og gratis transport av hester og ryttere til og fra veddeløpene.³⁴⁷ Om det ikke umiddelbart ble noen videre støtte fra Stortinget av den grunn, hadde veddeløpenes forkjempere i det minste både Kongen og Kronprinsen på sin side. Den 20. august 1900 ble det avholdt fest og veddeløp i anledning Oplandske kavalerikorps sitt 150-årsjubileum. Denne gangen ble gudstjenesten for sikkerhets skyld overvært først, og så deretter ble det avholdt veddeløp, taler og defilering for Kronprinsen.³⁴⁸

Også kavaleriløytnant Smith-Kielland var en forkjemper for DNOR. Foreningen var ikke bare til hygge og underholdning for kavaleriets offiserer, men hadde en virkelig militær betydning, skrev han i 1895. Dens viktigste formål var å styrke kavaleriets etterretningsvesen og offiserenes viktige rolle innen oppklaring. Han fremholdt at andre land ikke utelukkende støttet slike tiltak på grunn av aristokratisk snobberi, men fordi de hadde basert seg på krigserfaringer og derfor så det som en nødvendighet å styrke interessen for den sportslige ridningen. Det var derfor viktig at også de norske kavaleristenes sportsridning skulle motta økonomisk støtte.³⁴⁹ For Smith-Kielland var det også viktig for en offiser å begynne sportskarrieren tidlig, og få smaken på den feltmessige ridningens gleder allerede i sine løytnantsdager. Smith-Kielland advarte:

---

³⁴⁷ Anonym. «Vort Kavaleri. Bedre Heste. Øvede Officerer» i *Dagbaldet*, 22. juni 1898. Artikkelen er ikke signert, men ser ut til å være publisert av Lowzow som del av en serie avisinnlegg under tittelen «Vort Kavaleri».

³⁴⁸ Anonym. «Oplandske Kavalerikorps' Jubilæum» i *Trondhjems adresseavis*, 20. august 1900.

³⁴⁹ Smith-Kielland 1895: 522.

skal interesser og øvelser ligge brak, til man i 40 års alder avancerer til ritmester, så bliver perspektivet et ganske andet: farvel ridesport, farvel rytterånd, farvel høyere interesse for feltmæssig ridning og militær tidsmessighet.³⁵⁰

Smith-Kielland skulle senere utmerke seg internasjonalt da han i 1902 deltok i det belgiske distanserittet Raid Militaire, en distanse på over 132 km fra Brussel til Ostende. Der plasserte han seg som nr. 5 blant 60 deltakere fra hele Europa.³⁵¹ Etter de første 100 kilometerne hadde han også hatt ledelsen, men løpet var svært krevende. Hele 17 hester bukket under på distansen. Også Smith-Kiellands hest Frizzles var noe medtatt og døde kort etter hjemkomsten. Ved århundreskiftet ble det også arrangert distanseritt fra Kristiania til Wien, på hele 1 725 km. Rittmester Wiel Gedde var blant deltakerne, og fullførte rittet på 22 dager.³⁵²

Spørsmålet om dyrevelferd la en demper på deler av befolkningens begeistring for veddeløpene. I 1886 skapte en meget uheldig hendelse stor presseturbulens rundt klubbens virksomhet. Under et distanseritt styrtet hesten Bijou under sin rytter, og måtte avlives. Hestens rytter og eier, løytnant Monrad Aas, ble deretter anmeldt av Foreningen for Dyrenes Beskyttelse, og tiltalt for grov uaktsomhet og uetisk behandling av hesten. Løytnanten ble likevel frifunnet både av krigsretten og av høyesteretten, selv om enkelte av vitnene mente å ha sett hesten uvanlig stresset, utslitt og med en vakkende gange. Også tre av dyrlegene som hadde ansvaret for hestene anmerket at den hadde sett dårlig ut. Hestens egen dyrlege, samt løytnantens offiserskolleger stod derimot fast ved at det ikke hadde vært utvist noen grusomheter mot hesten under løpet.³⁵³

DNORs medlemmer mente selv de hadde et solid grunnlag for å være stolt av sitt engasjement, og sitt bidrag til å øke våpenartens militære verdi. Klubbens idealer var å dyrke frem modige og svært kompetente ryttere som ikke vegret seg for noen hindring - om det så var i væpnet kamp eller hederlig kappestrid. I følge medlemmene fantes det ingen god nok grunn for at en kavalerist skulle være fritatt fra slike øvelser:

---

³⁵⁰ Smith-Kielland 1889: 524-525.

³⁵¹ Borgen 1979: 85.

³⁵² Borgen 1979: 89.

³⁵³ *Norsk Retstidende*. 1888: 417-424.

For gammel, for tung, for tungbygget eller for spæd hest, for farlige øvelser – undskyldninger, der falder døde og magtesløse til jorden alene af den grund, at fienden respekterer dem ei.³⁵⁴

Argumentet her lyder at det er et stort sprang fra skryt til dåd, og at man allerede i fredstid måtte lære å utføre sine plikter. «Har man ikke indøvet det paa forhaand, saa gjør man det ikke, naar det gjælder – af den simple grund, at man ikke kan det.»³⁵⁵

6.3 Rideklubben: av militær betydning?

Hvad naturligere for en kavalerist end denne lengsel efter saadan ridning, som krigen fordrer? Hvad naturligere for en rytter end ønsket om tidsmessige øvelser, andstrængende prøver, vanskelige oppgaver og ædel kappestrid om det, der er livsnerven i hans kald?³⁵⁶

Lengsel er et beskrivende ord for periodens streben etter feltmessig øvelse. I dette kapitlet har jeg oppsummert utfordringene kavalerioffiserene møtte for å få oppslutning og støtte til sportsridningen. Sprangridning, jaktritt og veddeløp var populære begivenheter for en stadig større andel av offisersstaben. Selv om det i løpet av perioden ble rettet større fokus på å få offiserer og rekrutter ut i felt, ble det likevel ikke nok, på samme måte som timene med dressur ikke hadde vært nok.

I tillegg var sportsridningen nyttig for våpenarten. Sportsridningen gjorde sin nytte på to vesentlige punkter: den fremmet import og avl av raskere og bedre egnede hester, og den skapte prestisje, og derfor motivasjon til individuell streben etter høyere kompetanse innen feltmessig ridning. Hva man ellers kan si om intensjonene bak klubbens stiftelse er at den var startet i god vilje med tanke på moderniseringen av våpenarten, men fremstod for noen som en fritidsklubb for beredne offiserer, der personlige interesser for fart, spenning og dyre hester ble opphøyd til en posisjon det ikke fortjente i en militær sammenheng.

---

³⁵⁴ Henriksen 1930: 13.

³⁵⁵ Henriksen 1930: 13.

³⁵⁶ Henriksen 1930: 15.

Stiftelsen kan ses som et resultat av en over lengre tid manglende forsvarsmessig satsing på et område som ble sett som helt avgjørende for kavaleriets opprettholdelse. At offiserene måtte være kompetente ryttere – også i terreng og over hinder – var av en viktighet som ikke kunne overses, tatt i betraktning at ledelsen av troppene i felt, og oppgaven med å instruere rekruttene lå på dem. Medlemmene i klubben var ofte unge og ambisiøse, og søkte til kappestriden for en mer sportslig arena enn volteridningen. Alt dette i den tro at man som resultat var en del av drivkraften som forbedret, og brakte våpenarten i riktig retning, om enn fra en uortodoks innfallsvinkel.

Før stiftelsen av DNOR i 1881, hadde det norske rytteriet i følge rittmester Broch ført en 'jammerlig tilværelse.'³⁵⁷ Det var stor mangel på ridetrening, og som vi har sett i kapittel 4, stor mangel på brukbare ridehester. I klubbens festskrift fra 1930 kan man lese hvordan den norske hestegarden i Stockholm hadde vært historiens eneste lysglimt, der den hadde utmerket seg til de grader at den var ansett som den beste rytteravdelingen i Skandinavia. Garden i Stockholm var «til lykke og ære for [det norske] kavaleriet,» skrev oberst Houge.³⁵⁸ Den bestod naturligvis av en gruppe frivillige, som Kongen i følge grunnlovens § 25 hadde rett til å utnevne som sin livgarde på svensk jord for kortere perioder.³⁵⁹ Garden, som ble brukt til vakttjeneste ved slottet i vinterhalvåret, bestod av en tropp på 38 mann og 44 hester fra Akershus ridende Jægerkorps. I følge oberst Houge, var avdelingen vel oppsatt med gode hester og flotte antrekk utenfor kasernemurene, mens det innenfor stod dårlig til med økonomien. Soldatene gikk kledd i laser, og bare de 11 hestene som var på vakt, var skodd om vinteren. Til tross for dette var garden ansett som en ypperlig anledning for unge offiserer til å observere det høyt ansette svenske kavaleriet. Samtidig var det en god måte å skaffe Norge dyktige underoffiserer, skjønt om det var meningen delt. I beskrivelsen av gardens strålende tilværelse i Stockholm, trakk Houge frem en uttalelse fra *Den Militære Tilskuer* fra 1855, hvor vedkommende offiser syntes det var skammelig å vise frem sitt beskjedne norske detasjement ved siden av den svenske hestegarde på 400 mann. Dessuten betydde det at den gevorbne eskadron i Christiania bare satt igjen med 32 mann. Houge mente at slike påstander muligens skyldtes sjalusi mellom kavaleristene. Det endte i hvert fall med at detasjementet

---

³⁵⁷ Sitert av Harald Houge i «De norske officerers rideklubs historie» i Fr. G. Henriksen (red.), *Festskrift*, 1930: 11.

³⁵⁸ Houge, Harald «De norske officerers rideklubs historie» i Fr. G. Henriksen (red.), *Festskrift*, 1930: 11.

³⁵⁹ *Kongeriget Norges Grundlov*. 1882: 14-16.

vendte hjem i 1856.³⁶⁰ Den gode ridningen og erfaringene fra Sverige ble også med hjem, med opprettelsen av Manegen samme året.

I DNORs festskrift er opprettelsen av Manegen betegnet som begynnelsen på kavaleriets storhetstid i Norge. Storhetstiden ble kronet av overgangen til den sportslige, raske ridningens tidsalder ved stiftelsen av DNOR. Rideskolen sørget for at kavaleriet fikk en skole som utdannet dyktige instruktører, remonteryttre og stallmestere, som sammen brakte kavaleriet til nye høyder med å tilby sin store kunnskap og innsikt på ridningens og hestespørsmålets område. Offiserene higet imidlertid etter en utvidelse av ridekompetansen som de fikk i Manegen. Det var ikke tilstrekkelig for kavalerister å være dugelige ryttere. Kavalerister skulle være *overlegne* ryttere. Dette var våpenartens sanne livsnerve.³⁶¹

Det største ønsket blant de sportsinteresserte kavaleristene var statlige bevilgninger til regimentsjakter og ridekonkurranser. Jeg har nevnt at enkelte offiserer, deriblant Lowzow og Baumann, ønsket å gjøre offiserenes deltakelse i rideklubben obligatorisk. Spørsmålet om hestesportens sentrale plass i kavalerioffiserenes livsstil har også vært tema for studier i andre land, blant annet Storbritannia, hvor det har kommet frem at konkurranseridningen skapte kontrovers og splittelse som et tiltak til forbedring av rideferdighetene.³⁶²

Historikeren Eliza Riedi påpeker at det britiske kavaleriet lå under sterkt press i etterkant av boerkrigen, hvor de hadde vist at deres stolte tradisjoner for polo, jakt og veddeløp slett ikke hadde gjort stort for å øke brukbarheten i felt. Tvert i mot, kavaleriet ble i dette tilfellet kritisert for å ha vist seg ubrukelig til annet enn polo, og å derfor være skyld i en unødvendig forlengelse av konflikten.³⁶³ Hovedproblemet i det britiske kavaleriets sportsridning var at den her var så selvsagt at hold av flere dyre sports- og jakthester – i tillegg til tjenestehestene – ble en obligatorisk del av offisersyrket, noe som førte til en uønsket videreføring av et kavaleri dominert av aristokratiet og den rikeste delen av overklassen.³⁶⁴

Vi vet fra oversikten over DNORs hester at medlemskap kunne være langt fra økonomisk for de sportsglade kavalerioffiserene. Selv om medlemskontingenten var

---

³⁶⁰ Houge, Harald. «Den norske garde tilhest i Stockholm». 1932: 823-835 .

³⁶¹ Houge 1930: 12-13.

³⁶² Riedi, Eliza. «Polo or Brains? Equestrian sport, Army Reform and the Gentlemanly Officer Tradition, 1900-1914». 2006: 236.

³⁶³ Riedi 2006: 240-241.

³⁶⁴ Riedi 2006: 237.

beskjeden, skulle medlemmene fremdeles kunne dekke import- og kjøpskostnader selv, samt transportutgifter knyttet til stevner. Det er derfor all grunn til å tro at det eksisterte en bekymring for at en karriere i kavaleriet raskt kunne bli en rikmannssport dersom deltakelse i DNORs virksomhet ble gjort obligatorisk.

6.4 Oppsummering: Den moderne militære ridningen

Ridekompetansen utgjorde selve grunnvullen i kavaleriet. Utsagnet er ingen urimelig påstand, når det tas høyde for at troppenes rideferdigheter avgjorde brukbarhet i felt, og kunne være forskjellen på liv og død. Selv om det til tider rådet dyp uenighet om hvilke prinsipper rideinstruksene skulle basere seg på, er den felles grunntanken i artiklene et ønske om å forbedre ridningen, modernisere den, og helst forlenge tjenestetiden. I *NMT* var 1890-årene en veldig intensiv debattperiode, der den moderne ridningen splittet opinionen. Det som gjorde at man anså de nye instruksene og de Plinznerske metodene som moderne, kom i stor grad av at fokuset her var rettet mot feltmessig ridning, i kontrast til den mer ridehusmessige skoleridningen, som noen mente var mest egnet for ekserserplassens øvelser og mønstringer. Nøkkelordet for den moderne militære ridningen var forenkling - målet var feltmessig brukbarhet.

Moderne ridning betydde også å kunne tilpasse trening og undervisning til hver enkelt ekvipasje, og gjennomføre opplæringen på en mest mulig effektiv og tidsmessig måte. Ridningen ble raskere – nå skulle man ut i skog og mark for å bli gode fedrelandsforsvarere. Den sportslige dressuren var derimot ikke ufeilbarlig, noe den eldre garde lot de mindre erfarne rytterne få høre. Dette har også en parallell til våre dagers hestesport, der det stadig finnes et tydelig skille mellom sportsdressur og klassisk dressur.

I kavaleriets tilfelle hvilte det hele på hvorvidt en av modellene var bedre egnet for oppnåelsen av militære mål. Den strategiske bruken av kavaleri med sine fjernoppklaringer ville neppe kreve skoleryttere som under melderitt kunne fremvise en korrekt samlet hest. Derimot var denne treningen ment til å styrke hestens muskulatur, forhindre skader, og være en allsidig gymnastikk for ekvipasjen. Den kraftige debatten mellom Sverdrup, Ottesen og Berg viser hvor sterke følelser som kom i sving i denne saken, og at flere var dypt opptatt av hva som var korrekt og tidsmessig for å styrke et moderne militærapparat. Ottesen var bare en

av flere som stod for den Plinznerske ridningen. Offiserene som støttet disse prinsippene ga selv uttrykk for at de til tider møtte stor motstand innen kavaleriet når den sportslige dressuren ble brakt på banen som en verdig retningslinje. Dette kommer derimot ikke veldig tydelig frem i tidsskriftet, med unntak av Berg og Sverdrup sine svar til Ottesen.

Feltrytterne ville legge til rette for raskere og dristigere ridning, både i felt og på konkurransebanen. Derfor henger også synet på veddeløp og annen konkurranse mellom kavalerioffiserer tett sammen med synet på det grunnleggende ridesystemet. I en oversatt anmeldelse av hestesporten i Italia fra 1898 har redaksjonen hintet til at anstrengelsene gjort i Italia i retning av å promotere dristigere ridning gikk på bekostning av skoleridningen. Kommentaren var likevel ikke en direkte kritikk, ettersom artikkelen også konstaterte at sportsridningen var en stadig viktigere beskjeftigelse for beredne offiserer, og at man slik skulle utdanne modigere og mer utholdende kavalerister. Viktigst av alt hadde de nye idealene i Italia ført til store fremskritt innen den nasjonale hesteavlen, slik at det likevel synes å bli tolket som å ha flere fordeler enn ulemper.³⁶⁵

Med Bergs og Sverdrups artikler ser vi at det også fantes kritiske røster som valgte å uttalte seg i *NMT*. Kritikerne var ikke nødvendigvis imot veddeløp og sportslig ridning, men mente at fokuset på det sportslige kunne ha negative følger for den militære målsetningen for ridning, og for hestens holdbarhet og helse. De mente det var viktig å opparbeide en sunn hest gjennom dresurens styrke- og lydighetsøvelser. Vi kan ikke utelukke at det var flere kritiske røster, som enten søkte andre kanaler til formidlingen av sitt syn, eller som holdt seg unna den offentlige debatten. *NMT* alene vil bare kunne gi oss en begrenset innsikt på dette punktet.

---

³⁶⁵ Anonym. «Lidt om hestesporten i Italien» 1898: 140-141.

Kapittel 7 Dragoner av det 20. århundre

“Vi er ikke et let kavaleri, lad os søge at blive det!”³⁶⁶

Skyting med Hotchkiss mitraljose. Foto: Forsvarsmuseets Billedarkiv.

7.1 Kavaleriet og det nye århundret

Våpenteknologiens fremskritt på slutten av 1800-tallet hadde gjort infanteri mer tilbøyelig til å søke til skyttergraver og forsvar av befestede stillinger. Dette skyltes artilleriets økende rekkevidde og treffsikkerhet, kombinert med introduksjonen av bakladerrifler med tilsvarende forbedringer. Også mitraljosen som kom i bruk fra 1880-tallet hadde stor betydning for utviklingen av den defensive krigføringen. Mitraljøsens effektivitet var så stor, at den ikke umiddelbart ble forstått og respektert av datidens militære teoretikere.³⁶⁷ Ildkraften fra rifler og mitraljoser tvang kavaleri bort fra kamplinjen, hvor dets tradisjonelle plass alltid hadde vært i slagets avgjørende fase. Under slike omstendigheter var blankvåpnene til liten eller ingen nytte.³⁶⁸ Både Erskine Childers og general von Bernhardt konstatererte at

---

³⁶⁶ Ottesen 1887: 357.

³⁶⁷ Johansson 1988: 155-156.

³⁶⁸ Jensen 1995: 443.

kavaleritaktikken nå var helt underlagt ildvåpnenes makt.³⁶⁹ Dette skapte åpenbare problemer for den tradisjonelle taktiske tenkningen innen kavaleriet, som i Norge fremdeles stod fast i oppgaver og kampformer fra 1870-71.³⁷⁰

Fascinasjonen for kavaleriets strålende innsats i oppklaringstjenesten under den fransk-tyske krigen var fremdeles stor, 40 år senere. Rittmester Christopher Fougner var en av dem som antok at mens kavaleriets taktiske betydning i løpet av disse årene var blitt mindre, så hadde også kavaleriets strategiske betydning økt tilsvarende.³⁷¹ Som så mange andre fremholdt han at kavaleriets fjernoppklaring var våpenartens største og viktigste rolle under et moderne felttog.

Rittmester Fougner presenterte kavaleriets viktigste stridsoppgaver i 1910 slik:

- 1) Grensebevoktning rundt fredsbruddet.
- 2) Oppklaring og sikring.
- 3) Hurtig opptreden på truede punkter, fastholdelse av punkter som kunne være av viktighet for egne tropper, samt flankesikring.
- 4) Opptreden på slagfeltet, forfølgning og dekning av tilbaketog.
- 5) Raids mot fiendens rygg og flanker.
- 6) Tjeneste ved staber og høyere enheter.³⁷²

Premierløytnant Houge forklarte at et moderne kavaleris hovedoppgave var å holde ledelsen underrettet, og sikre de øvrige våpen under alle forhold. Uten et tilstrekkelig kavaleri, ville hæren være blind og utsatt for motgang og overraskelsesangrep. Kavaleriet hadde derfor et stort og viktig ansvar i moderne krig. I neste rekke kom oppklaringstjenesten, som Houge tillia særlig stor viktighet. Her ville kamp ofte bli nødvendig, og man ville være helt avhengig av å ha en hurtig og utholdende hest. Den raskeste rytterpartuljen ville alltid være den beste, ettersom det ville være svært moralsk nedbrytende dersom patruljen stadig skulle bli 'oppsnappet' av fienden, utdypet Houge.³⁷³

Houge fremmet sine argumenter i forsvar av den raske hest med å vise til historiske eksempler, og var rask med å trekke frem den fransk-tyske krigen. Her fortalte han hvordan

---

³⁶⁹ Childers, Erskine. *German Influence on British Cavalry*. 1911: 186.

³⁷⁰ Jensen 1995: 442

³⁷¹ Fougner, Christopher. «Kavaleriets anvendelse». 1910: 437.

³⁷² Fougner, Christopher. «Kavaleriets oppgaver». 1910: 374.

³⁷³ Houge 1907: 122-123.

den württenbergske generalstabskapteinen grev von Zeppelin hadde ledet en rytterpatrolje på sin engelske fullblodshest i et angrep med dragne sabler mot franske grensevakter, og til de grader overrasket sine motstandere med sine overlegne hester.³⁷⁴ Derimot var det ikke tilstrekkelig å ha et minimum av gode patruljehester. Kavaleriets ansvar ved krigens utbrudd var så alvorlig, hevdet Houge, at man måtte ha flere sett, slik at man alltid hadde tilgang på hurtige og uthvilte hester.³⁷⁵ Også boerkrigen, med general Frenchs ritt over Riet River, ble brukt som eksempel, hvor vassdrags- og kystbevakning ble dratt inn. Det ville være opp til den raske ridningen å forhindre at fienden fant et overgangssted ved elver. Houge mente også at hurtigere hester i noen tilfeller fremdeles kunne være mer fordelaktige enn ildvåpen.

Som de følgende begivenheder viser, blev den også løst mere ved udnyttelsen af hesten end ved ildvåbnene, og man får et smukt eksempel på, at det gamle slagord «Hesten er kavaleristens våben» endnu kan have sin berettigelse også på slagfeltet.³⁷⁶

I det andre eksemplet skulle det etter sigende ha vært kavaleriånden som reddet French og hans kolonne. Selv om et frontalangrep i dette tilfellet hadde virket som ren galskap, brukte French boernes utelukkelse av dette til sin fordel, med å angripe likevel. Boerne hadde åpnet ild, men ikke greid å stoppe det overraskende angrepet, forklarte Houge videre. Med få tap hadde det lykkes French i å jage boerne på flukt, til tross for fiendens sterke ildkraft.³⁷⁷ Houge viste seg dermed fast i troen på både kavaleriånden og viktigheten av å utstyre kavaleriet med hester av beste kvalitet. Også under retrett spilte kavaleriet en viktig rolle. Her kunne kavaleriet kaste seg mot fienden til hest, eller benytte seg av karabinene fra bakken. Hvor gode hestene var, ville være avgjørende for hvor lenge kavaleriet kunne oppholde fienden.³⁷⁸

Taktisk sikring og strategisk oppklaring var altså blitt kavaleriets hovedoppgaver.³⁷⁹ Ved oppklaring skulle kavaleriet avklare hvor fiendens hovedangrep ville komme fra. Siden ville kavaleriet trekke seg tilbake fra selve slagfeltet, slik at den øvrige hærstyrken kunne begynne oppgaven med å slå fienden tilbake.³⁸⁰ I slagets avgjørende fase, skulle kavaleri, om mulig i

---

³⁷⁴ Houge 1907: 125-126.

³⁷⁵ Houge 1907: 129.

³⁷⁶ Houge 1907: 133.

³⁷⁷ Houge 1907: 134.

³⁷⁸ Houge 1907: 139.

³⁷⁹ Jarmann 1991: 5.

³⁸⁰ Fougner 1910: 498.

samarbeid med artilleri, ta opp forfølgelsen og forhindre at den slagne fienden opptok nye befestede stillinger. Ved nederlag skulle kavaleriet dekke sin egen hærs retrett.³⁸¹ Bertrand Rud, som i 1901 var kaptein i generalstaben, understreket at det viktigste var at kavaleriet ble brukt forsvarsmessig eller angrepsmessig etter forholdene.³⁸² Med andre ord; den offensive kavaleriånden skulle brukes med fornuft og forstand der den var nødvendig.

I 1910 var det gjeldende reglementet fra 1898. Rittmester Mollat-Smith publiserte i den anledning flere punkter til reglementets modernisering. Hans punkter bunnet hovedsakelig i forenklinger, slik også rideutdannelsen tidligere var blitt gjennomgått. En av punktene var kravet om tydelige retningslinjer for angrep langs vei.³⁸³ Ved å angripe langs en vei, ville dragonene ha mindre hindringer fra ulendt terreng. Som jeg tidligere har belyst var terrenget et særlig norsk problem. Det var uegnet til kavaleriangrep, kombinert med at øvelsestiden i feltridning var utilstrekkelig. Kavaleristene mente at hurtighet og overraskelsesmoment var viktigere enn noen sinne i møtet med moderne ildkraft, og angrep langs vei må derfor ha virket som det mest realistiske tilfellet et slikt angrep kunne vært foretatt.

Rittmester Fougner var, som de fleste andre kavalerister, bekymret over mangelen på kavaleri, og forutså at Hæren ikke ville ha nok kavaleri til å dekke sitt behov både for taktiske og strategiske oppdrag. Han var likevel fullt innstilt på å gjøre det beste ut av en svært uheldig situasjon: «Det ligger da nære at spørre: 'Hvad kan det nytte?' Men det *må* nytte.»³⁸⁴

Fougner gjorde et historisk tilbakeblikk til tiden da krig var betraktet som en kunstform, og konkluderte med at moderne krig nå var mer å regne som en vitenskap. Man skulle se til vitenskapen for å bedømme en fiende, og slik finne ut hvordan han kunne beseires. Samme argument ble fremholdt av Jacob Gerhard Meydell, som i sin tid hadde vært med på stiftelsen av *NMT*, da han i 1830-årene uttalte at krigskunsten først nylig var blitt en vitenskap.³⁸⁵

En viktig innflytelse på idéen om krig som vitenskapelig disiplin skriver seg fra mitraljøsens første anvendelse under kolonikrigene i Afrika. Den første mitraljøsens bruk

---

³⁸¹ Rud, Bertrand. «De forenede våbenarters fegting». 1901: 677.

³⁸² Rud 1901: 665.

³⁸³ Mollat-Smith 1910: 154-155.

³⁸⁴ Fougner 1910: 498.

³⁸⁴ Smith-Kielland 1895: 524.

³⁸⁵ Berg 2001: 106.

ble anvendt i Sudan i 1884, og sendte sjokkbølger gjennom datidens presse. En journalist for en britisk avis bemerket:

In the past our wars have been won by the dash, the skill, and the courage of our officers and men, but our last campaign has been won by a very quiet, scientific gentleman living down in Kent.³⁸⁶

Kavaleriåndens betydning hadde fått en utfordrer i våpenteknologien. Samtidig eksisterte denne teknologien parallelt med troen på kavaleriets blankvåpen, og den avgjørende betydningen av mot. Så sent som i 1909 ble lanser avskaffet ved de britiske kavaleriregimentene. Den skulle deretter bare brukes som fredsutrustning, og som krigsutrustning ved spesiell ordre ved regimentene.³⁸⁷

I Norge var kavaleriet ikke utrustet med lanser på denne tiden, men sabelen var en selvsagt del av feltutrustningen. Ikke alle så mangelen av lanser som positiv. Lanser hadde vært kavaleriets hovedvåpen i så mange århundrer, at det nærmest var uunngåelig at noen ville ønske å gjenoppta den, skrev rittmester Halvorsen i 1892.³⁸⁸ En anonym skribent i *NMT* i 1912 delte sin bekymring over at det norske kavaleriet i fremtiden kunne komme til å møte lansebærende kavaleri på slagmarken. Han kommenterer også at dragonene likevel neppe ville være i stand til å gjøre lanser til et fryktinngytende våpen, selv om de hadde hatt dem. Vedkommende foreslo å bytte ut sabelen med en rett kårde som ville tillate dragonene «med selvtillid og kampglæde at krydse sin klinge med den fiendtlige lanse.»³⁸⁹ Innleggets forfatter tok inspirasjon fra en artikkel publisert i det franske tidsskriftet *Revue de Cavalerie*, av den anonyme kaptein N.³⁹⁰ Forfatteren innrømmet at den anonyme franske kapteinens ideer muligens var noe radikale, men at de fremdeles var velbegrunnede og verdige en hver rytteroffisers oppmerksomhet. Det ser ikke ut til å ha vært noen uenighet om kavalerisabelen blant de norske offiserene. Heller ikke innførelsen eller avskrivelsen av lanser ble videre diskutert. Det syntes vanskelig å skille kavaleri fra blankvåpen. Da krigen kom i 1940, var

---

³⁸⁶ Mottelay, Paul Fleury. *The life and work of Sir Hiram Maxim, knight, chevalier de la Légion d'honneur, etc.*, 1920: 22

³⁸⁷ Redaksjonen. «Meddelelser fra ind- og utland» 1909: 474.

³⁸⁸ Halvorsen. «Hvilken Rolle har Landsen til forskjellige Tider spillet i Rytteriet? Hvad taler for og hvad imod den forøgede Anvendelse, som den i den nyeste Tid har fundet i flere Hære? Hvorvidt vilde der være ønskelig at faae den gjenindført ved vort Rytteri?». 1892: 21.

³⁸⁹ E. J. «Kavaleriets blanke vaaben». 1912: 438.

³⁹⁰ Forfatteren gir uttrykk for at undertegnede er kaptein Nivière.

kavaleriavdelingene fremdeles bevæpnet med en kavalerisabel modell 1888 (som riktignok aldri kom til anvendelse).³⁹¹

Det rådet ikke unison enighet om ildvåpnenes totale overlegenhet i moderne krig. Enkelte valgte å argumentere mot slike påstander, og mente kavaleriet fortsatt ville være i stand til å sprengte fiendens geledde med et djervt støt, slik det het i reglementet av 1879.³⁹² Andre valgte å argumentere mot ildkraftens makt med å vise til vitenskapelige eller erfaringsmessige hensyn, da særlig i utlandet. Denne gruppen var ikke fremtredende i *NMT*. Slik temaet behandles, tok offiserene utgangspunkt i at tiden for en taktisk og strategisk revurdering var mer enn moden. Det samme ville gjelde feltutrustningen, som i høyere grad skulle være rettet mot å øke kavaleriets ildkraft.

Til nå har jeg ikke snakket så mye om tenkte krigsscenarioer, men dette var definitivt noe som opptok kavaleristene i vurderingen av sitt eget våpens relevans. Til tross for den lange fredsperioden og troen på varig fred, var det åpenbart at stormaktenes rivalisering også kunne ramme Norge.

Siden novembertraktaten av 1855, hadde stormaktene Frankrike og Storbritannia gått sammen om å garantere de svensk-norske territorienes integritet, mot at Sverige-Norge ikke avsto territorium til Russland.³⁹³ I 1913 var Europa igjen på randen av krig, til tross for europeernes tro på fred, og for Norges tilfelle, nøytraliteten, dersom krig likevel skulle bli en realitet. I en langvarig krigsplan, beholdt de nøytrale statene en betydelig viktighet. Fredsforkjemperne hadde tro på at en krigførende stat involvert i en moderne krig, nødvendigvis ville være avhengig av pengelån fra de nøytrale statene. De nøytrale statene hadde rett til å nekte finansiell støtte, og dermed bidra til å forkorte eller til og med forhindre krig, slik det ble fremholdt under den interparlamentariske konferansen i Haag i 1913.³⁹⁴ Den norske utenrikspolitiske interessen etter unionsoppløsningen i 1905 var å opprettholde alliansefrihet i fredstid, og nøytralitet i krigstid. Som i Europas øvrige småstater, stod nasjonen samlet om en aktiv handels- og næringspolitikk tuktet på nøytralitet i forholdet til stormaktene.³⁹⁵ Ideen om å avløse tradisjonell maktpolitikk med forpliktende internasjonalt

---

³⁹¹ Karlsen, Mathiesen og Ruud. *Norske blankvåpen 1814-1980*. 1982: 32.

³⁹² Jensen 1995: 442.

³⁹³ Berg 2001: 158.

³⁹⁴ Stortingsforhandlinger, «Den norske interparlamentariske gruppes indberetning om XVIII interparlamentariske konferanse, holdt i Haad 3dje-5te september 1913.» Vol. 63 Nr. 5, 1914: 17.

³⁹⁵ Berg, Roald. *Norge på egen hånd: 1905-1920*. 1995: 54.

samarbeid gjennom folkerett, voldsgift og nedrustningsavtaler hadde en bemerkelsesverdig gjennomslagskraft i de skandinaviske landene.³⁹⁶ Etter 1905 ble det fastslått av Stortinget at nøytralitet skulle være kjernen i Norges forhold til stormaktene.³⁹⁷ Tendensene til militarisme ble derimot ikke svekket. Som i de fleste andre land ble viljen til opprustning bare forsterket i årene før 1914.³⁹⁸

Etter den interparlamentariske konferansen i Haag i september 1913, erkjente rittmester Fougner sin flykt for et angrep fra havet. Som tidligere nevnt oppfattet Fougner et angrep sjøveien som det mest realistiske krigsscenariet.³⁹⁹ Under konferansen i Haag ble det bestemt at Norge skulle fortsette å opprettholde status quo i Østersjøen og Nordsjøen, og holde seg utenfor stormaktenes rivalisering.⁴⁰⁰ Dersom landet mest sannsynlig ville bli angrepet fra havet, var det vanskelig å rettferdiggjøre kravet om et stort og ressurskrevende kavaleri. I et slikt scenario for kommende europeiske kriger var kavaleriet mer eller mindre irrelevant. Rittmester Halvorsen hadde også forestilt seg dette scenariet i 1892. Han mente at kavaleriets oppgaver i et slikt tilfelle ville være å oppdage og imøtekomme landgangen, og hindre fiendens fremrykning så mye som mulig frem til eget infanteri og artilleri nådde frem.⁴⁰¹

7.2 Mitraljøser

I løpet av 1880- og 90-årene fikk mitraljøsen innpass ved kavaleriavdelingene ute i Europa. Norge lå etter på dette feltet, og anskaffelsen av mitraljøser var fremdeles under overveielse i 1897. Saken var at det hersket delte meninger om dette nye stridsmidlet, og den gjeldende doktrinen, som fastsatte at fektning til fots var en nødløsning.⁴⁰² Med andre ord var det offisielt ikke ønskelig at kavalerister skulle stige av hestene og oppgi sin mobilitet ved å påta seg oppgaver som kunne dekkes av infanteri.

Ved århundreskiftet skapte imidlertid to fjerne kolonikriger store overskrifter verden over, og var av særlig interesse for kavaleristene. Disse var krigen mellom USA og Spania på Cuba

---

³⁹⁶ Hobson, Rolf og Kristiansen, Tom. *Norsk Forsvarshistorie bind 3, 1905-1940. Total krig, nøytralitet og politisk splittelse*. 2001: 30.

³⁹⁷ Hobson og Kristiansen 2001: 16.

³⁹⁸ Hobson og Kristiansen 2001: 18.

³⁹⁹ Fougner 1910: 496.

⁴⁰⁰ *Stortingsforhandlinger*, «Den norske interparlamentariske gruppes indberetning om XVIII interparlamentariske konferanse, holdt i Haad 3dje-5te september 1913.» Vol. 63 Nr. 5, 1914: 7.

⁴⁰¹ Halvorsen 1892: 60.

⁴⁰² Jensen 1995: 444.

(1898), og krigen mellom England og boerrepublikkene Transvaal og Oranjestaten (1899-1902). Erfaringene fra disse krigene var av direkte interesse for leserne av *NMT*, særlig med tanke på transportmåten for de nye mitraljøsene. Bruk av disse hadde man liten eller ingen tidligere erfaring med. Her ble det derfor stilt krav til de norske kavaleristene om observasjon av mitraljøseoppsetningene ved andre hærs rytterier.

Oberst Feiring omtalte mitraljøsens bruk i et kort innlegg i 1899 i forbindelse med kolonikrigene. Krigen på Cuba anså han som mindre relevant i saken, ettersom kavaleriet i hovedsak hadde opptrådt som infanteri. Følgelig var lærdommene med tanke på transport av mitraljøsene derfor av liten interesse. Desto mer forventninger ble den pågående krigen i Afrika møtt med. Feiring oppfordret imidlertid om å vente til krigen var slutt med å vedta endelige direktiver for mitraljøseoppsetninger i det norske kavaleriet.⁴⁰³

Det norske kavaleriet hadde i 1899 fått bevilget midler til anskaffelse av 12 mitraljøser, og det var håpet at disse skulle være klare til bruk allerede ved våpenøvelsene det følgende året. Dette året ble det ikke utdelt stipender for norske offiserer til å følge krigen i Sør-Afrika på nært hold. Man gikk ut fra at den ville bli kortvarig, slik at erfaringene straks kunne studeres og tilpasses norske forhold.⁴⁰⁴ De taktiske direktivene kom i 1903, og tildeling av materiell i løpet av 1905.⁴⁰⁵ Et vesentlig unntak er Skoleeskadronen, som i følge kaptein Gudmund Schnitler hadde to mitraljøser i bruk allerede under våpenøvelsen i 1901.⁴⁰⁶ Det ble vedtatt at de nye mitraljøseavdelingene skulle stå under kommando av kavaleribefal og betjenes av kavalerister.⁴⁰⁷

I 1899 forfattet kaptein Theodor Holtfodt flere lange innlegg om mitraljøsens taktiske anvendelse ved kavaleriet og infanteriet. Her finnes en dyptgående gjennomgang av mitraljøsens bruk, kvaliteter og historie. For kavaleriets del understreket han mitraljøsens potensial under bevokningstjenesten, såvel som under marsjbevokning og oppklaring. Holtfodt ga også uttrykk for sin bekymring over at kavaleriet skulle la sine oppgaver bli påvirket av mitraljøsen, og fremholdt at den kun skulle være et hjelpemiddel, og aldri et hovedvåpen. Dette var etter Holtfodts vurdering en rasjonell anvendelse av våpenet, med

---

⁴⁰³ Feiring, Edmund. «Mitraljøser for kavaleriet». 1899: 639.

⁴⁰⁴ Feiring 1899: 638-639.

⁴⁰⁵ Jensen 1995: 445.

⁴⁰⁶ Schnitler Gudmund. *Beretning om felttjenesteøvelsene mellem Værdalsøren og Åsen kirke*. 1902: 45.

⁴⁰⁷ Jensen 1995: 445-446.

henvisning til sveitsiske syn på saken. Mitraljøsen ville etter sigende sjelden komme til anvendelse under den egentlige rytterfektningen, men var ment til bruk fra tilbaketrunkne posisjoner for å dekke kavaleriet under forfølgning og retrett.⁴⁰⁸

Den mer taktisk konservative rittmester Hans Wilhelm L'orange beskrev også mitraljøsen, på lik linje med karabinen, som et 'leievåpen' som kun ville komme til anvendelse ved sjeldne anledninger. L'orange fant likevel grunnlag for å se positivt på det nye våpenet, med den forutsetningen at mitraljøseavdelingene kun skulle anses som et middel til å øke sjansen for en heldig utøvelse av kavaleriets øvrige virksomhet. Man måtte derfor ikke føle seg forpliktet til å finne bruk for mitraljøsen i enhver situasjon, og man måtte vite presist når og hvor dens anvendelse var mest hensiktsmessig. Det måtte være opp til mitraljøseavdelingens sjef å handle i det rette øyeblikk, med «kavaleristisk takt, koldblodighet og rask handling».⁴⁰⁹ Derimot var L'orange overbevist om at mitraljøsen, sammen med karabinens ildkraft, ville kunne løfte kavaleriets viktighet til nye høyder. Dersom mitraljøsen ble benyttet og transportert riktig, ville den kunne tilsvare en betraktelig infanteristyrke. Sammen med kavaleriets mobilitet, ville derfor oppsettelsen av mitraljøseavdelinger for kavaleriet bety en betydelig økonomisering av tid, plass og mannskaper, konkluderte L'orange.⁴¹⁰

Det ble foreslått to mulige transportløsninger for mitraljøsene: kløv eller hjul. Hvilket alternativ som var best egnet for formål og praktikalitet, skapte naturligvis debatt i *NMT*. Kravet fra mitraljøsekomitéen var at mitraljøsen måtte kunne følge eskadronen i alle taktarter og i alle typer terreng. Kløvsystemet var i følge kaptein Holtfodt den beste løsningen i forhold til budsjettforslaget av 1898, hvorav deler av ammunisjonen skulle fraktes på vogner. Hvert kavalerikorps skulle være oppsatt med 4 mitraljøser; én til hver eskadron og én til korpsstaben. Hver mitraljøse ville kreve en oppsetning av 1 underoffiser, 1 vernepliktig korporal og 6 menige. Av hester krevdes det til sammen 11 per mitraljøse og 2 til å trekke patronvognene.⁴¹¹ Regningen kom derfor opp i betraktelige summer. Kløvløsningen hadde i følge Holtfodt en vesentlig svakhet – vekten pålesset de små norske hestene, kunne ikke overstige 90 kg, og selv det var ansett som en for stor belastning. Dersom vekten oversteg grensen, ville den både være til skade for hestene, og til hindring for mobiliteten. For

---

⁴⁰⁸ Holtfodt 1899: 552-553.

⁴⁰⁹ L'orange 1905: 249.

⁴¹⁰ L'orange 1905: 250.

⁴¹¹ Holtfodt 1899: 554.

kavaleriets vedkommende ville det ofte bli nødvendig å pakke sammen og avbryte kampen, og med en slik belastning ville ikke kløvhestene kunne holde følge under retrett. Både vekt og bredde ville gi særlige utfordringer i skog og annet vanskelig terreng, påpekte Holtfodt. Et videre problem for kløvløsningen var at mitraljøsene gikk varme under bruk, og de rødglødende jernpipene kunne være farlige å laste på hesten om man ikke hadde hatt tid og anledning til å avkjøle dem først, noe som naturligvis var umulig under fiendtlig forfølgelse.⁴¹²

Løsningen på mitraljøsespørsmålet ble etter Holtfodts vurdering dårligere enn antatt. Alt av utstyr skulle fordeles på bare 2 kløvhester. Medregnet seletøy, utstyr og ammunisjon kom denne vekten opp til 115,9 kg på mitraljøshesten, og 114,5 kg på ammunisjonshesten.⁴¹³

L'orange belyste en viktig fordel med kavaleriets oppsettelse med mitraljøser. Igjen bringes den korte øvelsestiden på banen, og det forklares at den var for knapp til å kunne utdanne tropper til både dyktige kavalerister og til fotsoldater. Oppsatt med mitraljøser derimot, ville man alltid ha til rådighet en betydelig ildkraft, som mangedoblet effekten av karabinene.

L'orange mente at mitraljøreavdelingene ikke på noen måte ville virke hemmende på kavaleriets opptreden. Tvert i mot ville den være med å bringe kavaleriets grunnprinsipper i forgrunnen: handlings- og bevegelsesfrihet, energi og offensiv kraft. Tanken var at dersom avdelingen skulle finne anvendelse for mitraljøsene på slagmarken, ville de kunne styrke kavaleriet i situasjoner der kamp til hest ble nødvendig.⁴¹⁴ Mitraljøsen skulle derimot bare anvendes i situasjoner der det ikke var utsikter til å oppnå noe med hjelp av sabelen.⁴¹⁵

L'orange så ikke for seg at det norske kavaleriet i møte med noen potensiell fremmed armés kavaleri ville ha hverken kvantitativ eller kvalitativ overlegenhet. Mitraljøsen ville derfor være til stor støtte for at det fåtallige norske kavaleriet skulle kunne forhindre motstanderen i å gripe til sabelen.⁴¹⁶

Frykten for mekanikkens upålitelighet ble også diskutert. L'orange regnet ikke tapet av mitraljøsene som det største nederlaget. Dersom mekanikken skulle gi etter eller falle i

---

⁴¹² Holtfodt 1899: 556.

⁴¹³ Jensen 1994: 445.

⁴¹⁴ L'orange 1905: 252.

⁴¹⁵ L'orange 1905: 254.

⁴¹⁶ L'orange: 1905: 156.

den lave sykkelmodellen var saken annerledes. Under øvelsen i 1888 ble det funnet at hjulrytterne, tross de utfordrende terrengforholdene de hadde stått overfor, var ypperlig skikket for ordonnanstjeneste. Det ble også bemerket at en sykkel var langt enklere å skjule enn en hest.⁴²¹ Nyquist selv var ikke videre begeistret for den lave sykkelens utseende, og sammenlignet den med en fjording ved siden av de edle europeiske fullblodshestene. Han kom frem til at denne likevel gjorde best nytte for seg under norske forhold, og var langt mer praktisk enn den estetisk vakrere sykkelmodellen.⁴²² Slik kavaleristene måtte føye seg for bøndenes innflytelse over hesteavlen, måtte de militære også legge vekk drømmen om elegante sykler i felt.

Som følge av hestemangel hadde franskmennene oppsatt hjulryttere på dårlige sykler under kampene rundt Belfort i 1870. Som ved øvrige aspekter ved den fransk-tyske krigen, var også dette en kilde til inspirasjon for de norske offiserene. De franske hjulrytternes opptreden hadde i det minste skapt interesse for løsningen ved hestemangel, skrev premierløytnant Isachsen.⁴²³ De første lave syklene som ble tatt i bruk fra 1889 var heller ikke de beste, med en vekt på hele 25 kg.⁴²⁴ Utbredelsen av disse startet eksperimenteringen med hjulryttere og utviklingen av tohjulte løsninger for kavaleriet, som virket svært lovende for det fåtallige norske kavaleriet med sitt kjente hesteproblem og korte øvelsestid.

En kunne også argumentere for at hjulrytterne kunne frigi kavalerienheter fra ordonnans og opplæring for å brukes til viktigere oppgaver som bare kunne utføres med hester. I avisen Bergens Adressecontoirs Efterretninger ble det publisert et referat fra Nyquists innlegg i *NMT*. Nyquist var bekymret for at hjulrytternes forkjempere ville ønske å erstatte det allerede så reduserte kavaleriet med hjulryttere, med tanke på praktiske og økonomiske hensyn. Dette var ikke en realistisk målsetning dersom Norge skulle ha en selvstendig armé, konkluderte forfatteren.⁴²⁵

Fra et økonomisk standpunkt så hjulrytterne ut som et positivt innslag. Isachsen skriver:

---

⁴²¹ Nissen, Hans. «Nogle ord om hjulrytteres anvendelse i arméen». 1896: 119.

⁴²² Alpenes 1993: 103-104.

⁴²³ Isachsen 1898: 520-521.

⁴²⁴ Isachsen 1898: 520-521.

⁴²⁵ Anonym. «Vilocipeden i militært øiemed» i Bergens Adressecontoirs Efterretninger. 8. august 1888.

Som bekjendt drejer den gjennomsnittlige takstverdi av vore nationale tjenesteheste sig om det dobbelte af en god velocipeds kostende. Tjenestehestene påkostes desuden dressur og må fodres og røgtes under alle øvelser, medens velocipeden trænges et minimum af stel. Kavaleristens 70 dages rekruttskole trænges, relativt seet, heller ikke for at uddanne en hjulrytter.⁴²⁶

Kavaleriets hester krevde høy, vann, havre, hvile og en betydelig mengde omsorg, mens hjulrytternes maskiner bare krevde et par dråper olje, lød det videre argumentet i hjulrytternes favør. Dessverre var også hjulrytternes virksomhet mer avhengig av terrengforhold enn hestekavaleriet, men til gjengjeld kunne de også tilbakelegge utrolige distanser dersom forholdene lå til rette, kommenterte kaptein H. Nissen. Kapteinens observasjoner hadde ført til en klar personlig overbevisning om at kavaleriet ikke kunne erstattes av hjulryttere, men at deres store oppgaver innen ordonnanstjenesten kunne overtas helt eller delvis av hjulrytterkommandoer.⁴²⁷

Hærordningen av 1909 ga flere endringer i henhold til kavaleri og hjulryttere. Hæren ble organisert i fem kombinerte brigader, hvor kavaleriet skulle opptre som fordelingskavaleri. Det vil si at en hver kombinert brigade skulle ha et kavalerielement, som skulle stå for samband og oppklaring. Hjulrytterne, som det nyeste oppklaringselementet, var nå underlagt infanteriet.⁴²⁸ Dette hadde flere årsaker. Hjulrytterne var livlig diskutert i pressen, og vakte en viss interesse fra sivilbefolkningen. Under øvelser ble det demonstrert at hjulrytteravdelinger var ypperlige til oppklarings- og sambandsoppdrag, med den ene ulempen at de ikke var egnet for strid. Noen var inne på tanken om å erstatte hele, eller i hvert fall deler av det ressurskrevende kavaleriet med hjulrytteravdelinger. Andre så det som en hendig løsning for å støtte det allerede fåtallige hestekavaleriet. Kavaleristene likte derimot ingen av løsningene, og viste liten interesse for hjulrytterne som kavalerielement.⁴²⁹

En annen måte å avlaste kavaleriet var å bruke elektronisk samband. Selv om teknologien var tilgjengelig, manglet landet på denne tiden forutsetningene for elektronisk samband. Kavaleriet skulle derfor også dekke kommunikasjonsbehovet så godt det lot seg gjøre.⁴³⁰

---

⁴²⁶ Isachsen 1898: 531.

⁴²⁷ Nissen 1896: 115.

⁴²⁸ Jensen 1995: 460.

⁴²⁹ Jensen 1995: 441-442.

⁴³⁰ Jensen 1995: 460.

Behandlingen av temaet i felttjenestereglementet av 1910 var at dersom man ikke hadde telefon eller telegraf til rådighet over lange og vanskelige distanser, skulle kavaleri eller hjulryttere (på motorsykler) opprettholde kommunikasjonen mellom avdelinger og kolonner under kamp. Dersom avstanden var kort, og terrenget særdeles vanskelig, kunne rollen også tilfalle infanteri til fots. Dersom gode veier var til rådighet skulle hjulryttere foretrekkes for ikke å svekke kavaleriet.⁴³¹ Rittmester Fougner noterte angående felttjenesteøvelsene i 1910 at de ikke hadde fått noen anledning til å bruke teknisk samband. Dette skyltes den korte avstanden man kommuniserte over under øvelsene, slik at bruk av telefon virket utelukket. Som nevnt i kapittel 3, mente Fougner dette skyltes at kavaleriet øvet for seg selv, og ikke som en kombinert enhet, hvor denne typen samband ville være mer fordelaktig. Han observerte at inndelingen av kavaleriet i to like store partier ofte førte til at partene ble for opptatt av hverandre, og glemte mulighetene de tekniske nyvinningene kunne gi dem i sambands- og rekognoseringstjenesten. Beklagelig nok førte dette til at kavaleristene også manglet nødvendig trening i bruk av teknisk samband.⁴³²

Kavalerist og hjulrytter. Foto: Forsvarsmuseets Billedarkiv.

⁴³¹ Regler for tjenesten i felt (Felttjenestereglement II) 1910: 31-32.

⁴³² Fougner 1910: 628.

7.4 Blankvåpen

Ut i fra de mange forutsetningene for å skape et moderne kavaleri som til nå er diskutert, kan man si at den økte ildkraften i perioden 1880-1914 både fortonet seg som våpenartens største utfordring, og som løsningen på dets taktiske utfordringer. Som Åke Jensen beskriver det, var det nettopp den teknologien som truet kavaleriet mest som også skulle vise seg å være redningen. Den kom hovedsakelig i form av mitraljøsen.⁴³³ Redningen skyldtes først og fremst våpenets omforming til det nærmest ugjenkjennelige, hvor ildkraft ble en selvvinnlysende del av kavaleriets karakter, fordi ildkraft passet som hånd i hanske med våpenartens mobilitet. I forbindelse med våpenspørsmålet, er det naturligvis et siste punkt som er av særlig interesse: hva tenkte kavaleristene om sine blankvåpen? Var sverd kompatibelt med ildvåpen, og hvilken innflytelse hadde det tradisjonelle kavalerivåpenet på den taktiske tenkningen?

Igjen må vi danne oss en internasjonal oversikt over kavaleridebatten i Europa generelt, som også de norske kavaleristene baserte sine vurderinger på. Historikeren David Dorondo, som har undersøkt moderniseringen av det tyske kavaleriet, har pekt på at europeiske kavalerister både sosialt og psykologisk beholdt sin militære romantisme, til tross for at den nå var hardt presset av våpenteknologiens utvikling. Det betydde ikke at kavaleristene ikke var mottakelige for nye ideer. Det hadde de tidligere vist seg i stand til ved å akseptere pistolen og karabinen, lette kavalerienheter og hestartilleri. Samtidig var det vanskeligere å skille kavalerister fra ideen om at blankvåpen til syvende og sist var det som gjorde kavaleri til kavaleri, og at sverdet var det ultimate kavalerivåpenet.⁴³⁴ I det britiske kavaleriet ble det av hensyn til erfaringer fra boerkrigen, hvor det britiske kavaleriet til sin ulykke hadde eksperimentert med kavaleri uten blankvåpen, bestemt at sverdet stadig var en like nødvendig del av utrustningen som karabinen.⁴³⁵ Sverdet forble dermed en del av feltutrustningen, som en påminnelse om at nærkamp og direkte angrep ennå ikke var utelukket, selv om kavaleriets ildkraft nå utgjorde en betydelig styrke.

Som vi tidligere har sett fra *NMT*, forventet offiserene fortsatt at frontalangrep til hest kunne bli nødvendig under visse omstendigheter, og at kavaleristene da måtte kunne bruke sine sverd. I *Håndbog for den menige kavalerist* (1890), er sabelen beskrevet som rytterens

---

⁴³³ Jensen 1995: 445.

⁴³⁴ Dorondo 2012: 16.

⁴³⁵ Echevarria 2002: 87.

hovedvåpen.⁴³⁶ Dette gir oss en god indikator på den taktiske tenkningen på denne tiden. Dersom et tradisjonelt angrep med sabel var utelukket, skulle kavaleristene gripe til karabinen. I *Soldatens bok* (1912) er sabelen presentert fra et annet standpunkt:

I enkelte tilfælde kan den dog endnu komme til anvendelse, saaledes naar kavaleriet kan komme helt overraskende over motstanderen, naar denne er rystet, eller naar han av en eller anden aarsak (f.eks. ammunitions-mangel) ikke kan gjøre bruk av sine ildvaaben.⁴³⁷

Innen 1912 var sabelen altså blitt et sekundærvåpen, som skulle brukes når forholdene lå til rette. Jensen påpeker at sabelens synkende status kommer til uttrykk med at det etter 1907 ikke lenger var påbudt å bruke sabel til uniformen utenom tjenesten, forutsatt at den lokale sjefen ikke hadde bestemt noe annet.⁴³⁸ Igjen finner vi et aspekt av den kavaleristiske tenkningen som til tider kunne falle ut av favør, for så å vende tilbake. I 1881 skrev premierløytnant Wilhelm Sending at kavaleriet ikke lenger trente på hugging og støt til hest ved de nasjonale avdelingene og rekruttskolen. Også praksisen med å skyte og støte etter hoder til hest var falt bort, til tross for at man ennå øvde på dette i de store utenlandske armeene. Sending mente derfor at øvelsene med fordel kunne gjenopptas også i det norske kavaleriet.⁴³⁹

I Europa fortsatte kavaleri fra alle stridende nasjoner å spille en betydelig rolle under hele første verdenskrig. Våpenarten viste seg svært anvendelig i møte med uforberedte fiender, slik *Soldatens bok* hadde fastslått i 1912.⁴⁴⁰ Som i eldre tider, var det kavaleriets overlegne mobilitet og hurtighet som var avgjørende. For å skape en positiv vurdering av kavaleriets tidsmessighet, prøvde kavaleristene å rette oppmerksomheten bort fra frontalangrep, og fokusere på oppklaringstjenesten, hvor kavaleriet fortsatte å utmerke seg i det 20. århundret. Nettopp dette punktet er det også de norske offiserene selv ønsket å fremheve viktigheten av i tiårene før verdenskrigen.

---

⁴³⁶ Håndbog for den menige kavalerist, 1890: 116.

⁴³⁷ *Soldatens bok* 1912: 98.

⁴³⁸ Jensen 1995: 413

⁴³⁹ Sending 1881: 9.

⁴⁴⁰ Phillips 2011: 6.

Skal man trekke en konklusjon på bakgrunn av kavaleriartiklene publisert i *NMT*, passer ikke de fleste norske kavaleristene inn i den etablerte myten om kavaleristers urokkelige konservativisme og tro på kavaleriåndens og viljekraftens evne til å overvinne moderne våpen. De norske kavaleristene hadde lenge forutsett at våpenarten risikerte å fortsette tilværelsen som et kostbart fortidsminne som hæren ikke lenger hadde bruk for, med mindre kavaleriet gjennomgikk en moderniseringsprosess som kunne bringe det på høyde med de øvrige våpenartene. Å igjen være på likefot med infanteriet og artilleriet hadde vært målsetningen allerede i Maurers bok fra 1881.⁴⁴¹

I 1887 hadde rittmester Morgenstjerne påpekt at huggtrening i den store utstrekningen man da hadde, ikke bare ga nær null resultater for økt ferdighet med sabel, men også var bortkastet med tanke på hvor sjeldent kavaleriet ville få bruk for det. Han ga derfor sterkt uttrykk for å innskrenke disse øvelsene mest mulig under kavaleriets korpssamlinger.⁴⁴² Premierløytnant Baumann hadde også noen innvendinger mot kavaleriets huggtrening, da han i 1897 skrev om kavaleriets rideskole. Baumann mente at huggtreningens verdi i rideskolen var ‘meget tvilsom,’ og gjorde mer skade enn nytte. Etter tre måneders forarbeid for å skolere hestene, var alt ødelagt etter bare 8-14 dager med hugging, bemerket han.⁴⁴³ Det ble gjennomført både skyting og hugging på storvolte mot ‘hoder’ på stativer, men også fekting med medelever. Problemet med huggvolten var at rytteren trengte all sin konsentrasjon til å håndtere sabelen riktig. Konsentrasjonsevnen led under det faktum at bare de vanskeligste hestene var forbeholdt denne undervisningen. Det var ikke uvanlig at hestene fikk slag og hugg fra uaktsom sabelbruk, eller at slike ulykker forekom fordi hestene gjorde plutselige byks i frykt fra tidligere erfaringer med huggvolten. Det førte til at rytterne ikke hadde tilstrekkelig kontroll på hestene, som fra før av var ganske uregjerlige. Dette skapte en ond sirkel som ingen tjente på. Baumann så heller ikke positivt på ‘teaterhugging’ som ville være uten militær verdi, og mente man kunne finne mer fornuftige ting å bruke undervisningen til.⁴⁴⁴

Hugging etter hoder var i 1880-årene del av rekruttskoleutdannelsen, men ikke lenger del av fredsøvelsene. Morgenstjerne mente at støting etter hoder og halmdukker, i hurtig trav og siden strak galopp, burde vektlegges mer enn hugging. Til sammenligning mente han også at karabineksersisen burde innskrenkes til et minimum, og at skytetreningen burde være

---

⁴⁴¹ Maurer 1881: 8.

⁴⁴² Morgenstjerne 1887: 266.

⁴⁴³ Baumann 1897: 631.

⁴⁴⁴ Baumann 1897: 621-632.

forbeholdt troppsøvelsene.⁴⁴⁵ Morgenstjerne oppfattet riktignok at den økende interessen for kavaleriets ildvåpen var vel begrunnet, men at den karabinmodellen kavaleriet var oppsatt med, var foreldet. Dette gjorde at soldatene heller ikke hadde særlig stor tillitt til dem.⁴⁴⁶ I henhold til dette resonnementet er det naturlig at sabelen kunne fremstå som kavaleristens foretrukne hovedvåpen frem til kavaleriet ble oppsatt med en bedre karabin. Anno 1887 beskrev Morgenstjerne karabinen som et sekundærvåpen.⁴⁴⁷

Etter at Norge var blitt en uavhengig stat i 1905, så situasjonen ganske annerledes ut. Dragonene var nå oppsatt med en tilfredsstillende karabin, i tillegg til de nylig opprettede mitraljøseavdelingene som hadde økt ildkraften til det mangedoblede. Likevel fortsatte offiserene å diskutere sabelens anvendelse og verdi i kamp.

Andre land hadde også fokusert på å ruste opp sitt kavaleri. Våren 1914 kan vi lese hvordan den svenske felttjenesteøvelsen i 1913 hadde vist at kavaleriet var for fåtallig til å dekke behovet for fordelingskavaleri.⁴⁴⁸ Også i Frankrike så man seg nødt til å styrke kavaleriet med ytterligere 6 eskadroner. Disse eskadronene ble de eneste som fungerte som fordelingskavaleri, mens de øvrige regimentene skulle være selvstendige, opplyste generalstabsaspirant August Tobiesen.⁴⁴⁹ Med sine til sammen 336 eskadroner i fredstid, lå Frankrike fremdeles langt bak Tyskland, som hadde 550. «Man må haabe at den dag aldrig kommer, da disse millioner skal møte hinanden i kamp paa liv og død,» konkluderte Tobiesen.⁴⁵⁰

---

⁴⁴⁵ Morgenstjerne 1887: 267.

⁴⁴⁶ Morgenstjerne 1887: 268.

⁴⁴⁷ Morgenstjerne 1887: 268.

⁴⁴⁸ Os, Edvard Samuel Larsen. «De svenske felttjenesteøvelser 1913». 1914: 264-265.

⁴⁴⁹ Tobiesen, August Emil. «Treaarsloven i Frankrike». 1914: 269 og 275.

⁴⁵⁰ Tobiesen 282-283.

Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan den europeiske kavaleridebatten kom til uttrykk i *NMT* i perioden 1880 til 1914. Kavaleridebatten fremstår som et sterkt tilstedeværende element i nesten alle av kavalerioffiserenes tekster i årene før verdenskrigen. Offiserene viste til at dette var internasjonale problemstillinger, og ikke spørsmål som kun angikk det norske forsvaret. Idealene de ønsket å følge ble svært ofte importert, men de hadde også egne ideer om hvordan man kunne tilpasse dem til norske behov og forutsetninger.

Offiserene var svært opptatt av å følge kavaleridebatten i andre land, da særlig i de vesteuropeiske landene. Det er likevel en del påfallende forskjeller fra de norske offiserenes utgangspunkt til de mer allmenne europeiske forholdene. Det særnorske og vanskelige terrenget, sammen med det, i europeisk sammenheng, uvanlige hestematerialet fremstår som de viktigste skillene mellom Norge og de landene som offiserene så opp til. De store inspirasjonskildene var ofte Sverige, Tyskland, Russland og Frankrike, som naturligvis hadde kavalerier og militærbudsjetter av helt andre dimensjoner, og som vanskelig kunne sammenlignes med det fåtallige norske. Det var derfor stor enighet om at en direkte import av organisasjonsprinsipper som var gjeldende på kontinentet var urealistisk. Vi kan derfor konkludere med at Norge, i tillegg til å utvikle en egen militær tenkemåte, samtidig utviklet en egen kavaleristisk tenkemåte. Denne var imidlertid sterkt påvirket av utlandet.

Kavaleriet er et lite undersøkt tema i norsk militærhistorie. Det er derfor flere aspekter som det ikke har vært mulig å undersøke i en oppgave av denne størrelsen. Etter å ha viet et helt år til å studere kavaleriet, finnes det likevel mange spørsmål til besvarelse. I denne oppgaven har jeg hovedsakelig fokusert på tre hovedtema innen kavaleridebatten, hvor jeg stort sett har måttet utelate kavaleriets indre oppgaver, kavaleristenes politiske overbevisninger, hvordan kavaleriet var representert på Stortinget, og offiserenes tjenestegjøringer i utlandet, for å nevne noen. Jeg har hovedsakelig undersøkt kavaleridebatten, og hvordan offiserene diskuterte nødvendige endringer. Hvordan disse endringene til slutt ble gjennomført og så ut i praksis er et annet tema som er aktuelt for fremtidig forskning.

Jeg har konsentrert kildearbeidet hovedsakelig til *NMT*. Som kilde gir tidsskriftet oss en nyttig innsikt i periodens små og store militære spørsmål, samtidig som vi får opplysninger om hva

som skjedde i mange andre lands hærer. *NMT* gir også en god oversikt over hvilke offiserer som engasjerte seg, og hvilke saker de brant aller mest for. Skal vi se kavaleridebatten i lys av hva som ble publisert i *NMT*, blir det umiddelbart tydelig at enkelte av offiserene var betydelig mer engasjerte i den offentlige debatten enn andre. Som vi har sett, ble også aviser flittig brukt for å fremme budskap, som krav til reform og finansiering av nye tiltak og øvelser. I tidsskriftet er det også oppført at skribentene ofte var foredragsholdere i Kristiania Militære Samfund, hvor de tok til orde om sine syn på kavalerispørsmålene de skrev om.⁴⁵¹ Her kunne offiserene også dele sine erfaringer fra sin tjeneste i utenlandske armeer.⁴⁵²

Det fremgår tydelig at begeistringen var stor for kavaleriets organisasjon og øvelser i en rekke andre land. I denne oppgaven har jeg inkludert to eksempler på kavalerister som tjenestegjorde i utlandet, hvor forfatterens resonnementer i sammenligningen med det norske kavaleriet også ble kritisert. Disse er Ottesen (s. 72), som tilbrakte tid i Preussen og Frankrike, og L'orange (s. 45), som også tjenestegjorde i Frankrike.⁴⁵³

Hjulryttere og beredent infanteri kom inn i debatten som mulige løsninger på kavaleriets mangel på ridetrening og dugelige tjenestehester. Offiserene virket ganske enige om at dette var løsninger man kunne leve med, men som hadde vært utelukket dersom kavaleriet hadde hatt flere og bedre hester. Som vi har sett, var den første bølgen av entusiasmen for ridende infanteri raskt avtagende både i Norge og i utlandet bare få år etter boerkrigen, som hadde startet denne fasinasjonen i utgangspunktet. Likevel fremgår det at de fleste av kavalerioffiserene ønsket mer skytetrening, samt en videre styrking av ildkraften med mitraljøseavdelinger.

Mitraljøser og gode karabiner mente de ville gi kavaleriet et mer tidsmessig preg. Med det ville kavaleriet også ha adoptert teknologien som stod i fare for å utslette det, noe kavaleriet lyktes med å snu til sin fordel.⁴⁵⁴ Likevel var det en del motstand mot rollen som beredent infanteri. Som L'orange mente, var kavaleristens plass i salen, hvor han kunne gjøre størst

---

⁴⁵¹ Vanligvis ble årsberetningen for Kristiania Militære Samfund innkludert i *NMT* nr. 2 eller nr. 3 hvert år. Her finnes en oversikt over foredragsholdere fra det foregående året.

⁴⁵² Se blant annet årsberetning for 1909, hvor rittmester Harald Houges foredrag «Fra tjenestegjøring i den engelske armé» er oppført. Her fremgår det at selv Kongen hadde møtt opp til noen av Kristiania Militære Samfunds møter. *NMT* 1910: 99.

⁴⁵³ Ottesen holdt også foredrag om sin tjeneste ved det prøyssiske kavaleriet. Se «Årsberetning fra Kristiania Militære Samfund for 1900.» *NMT* 1901: 134.

⁴⁵⁴ Jensen 1995: 445.

nytte.⁴⁵⁵ Michelet, derimot, mente at kavaleriets rolle ville bli mer dominert av kamp til fots i fremtiden, slik at kavaleriets vesentlige rolle ville være som beredent infanteri, enten man likte det eller ikke.⁴⁵⁶ Til tross for at Michelet var en ivrig rytter, fikk han seg likevel til å innrømme at kavaleriangrepets tid gikk mot slutten, og at utdannelsen måtte ha større fokus på kamp til fots enn ridning. Som med den feltmessige ridningen, var den ideelle løsningen en forlengelse av øvelsestiden, slik at kavaleriet kunne utdannes tilstrekkelig for begge oppgaver.

I *NMTs* artikler støter vi stadig på betegnelsen 'moderne', og hva det vil si å ha et moderne og tidsmessig kavaleri. For det norske tilfellet ville det i en periode si å organisere kavaleriet som fordelingskavaleri, etter at det ble innrømmet at det var noe urealistisk å tilskrive det rollen som armeens øyne og ører. Øking av ildkraften var også et viktig punkt, sammen med trening i avsittet kamp. Videre utviklet det seg en ridestil som kom til å bli kjent som moderne ridning, selv om den teoretiske debatten rundt ridestilen var noe vanskelig å skille fra grunnprinsippene i dressuren som var ansett som gammeldags. Den viktigste forskjellen var at offiserene nå ville ri raskt, og de ønsket å forenkle dressurundervisningen slik at det ble rom for mer ridning i fritt felt. Den feltmessige ridningen bestod i revejakt og lange marsjer, som ideelt skulle skje utenfor landeveien. Derimot likte bøndene dårlig at jaktlag bad om tillatelse til å disponere markene deres til slike formål, slik at realitetens feltbaserte ritt ofte ble foretatt langs landevei.

Tilhengerne av den moderne ridningen ble gjerne kalt feltrytterne, og var ofte aktive medlemmer i De Norske Officerers Rideklub. Feltrytterne promoterte revejakt, ridekonkurranser og veddeløp som tiltak for å gjøre kavaleriet mer skikket for moderne krig. Feltrytterne ville mest mulig bort fra ekserserplassene, og gjerne gjøre deltakelse på regimentsjakter og ridekonkurranser obligatorisk for de stadig tjenestegjørende offiserene. Dette ville etter feltrytternes bedømmelse føre til en økt interesse for ridning, og en tilsvarende økt kompetanse. Resultatet ville bli at man fikk mer entusiastiske instruktører, som ville legge undervisninger inn i et forenklet og moderne spor, som svarte til den europeiske standarden for moderne militær ridning.

---

⁴⁵⁵ L'orange 1905: 253.

⁴⁵⁶ Michelet 1902: 202-203.

De kritiske røstene, som særlig kom fra oberst Berg og hoffstallmester Sverdrup, mente at den moderne ridestilen var skadelig for hestene, og derfor kunne forkorte hestenes tjenestetid. Dette standpunktet forsvarte de med både vitenskap og lang erfaring.

Den største hindringen for mange av moderniseringsdrømmene ser ut til å ha vært det dårlige hestematerialet, som ble tatt opp i artiklene i en rekke sammenhenger. Hestespørsmålet kan derfor sies å være overordnet i den norske kavaleridebatten. Det var en tilsynelatende stor misnøye med de norske hesterasene. Offiserene ønsket helst å erstatte dem med importerte varmblodshester. Disse var raskere, høyere, og hadde et edlere eksteriør enn de norske gårds- og arbeidshestene. De norske hestene manglet størrelse, hurtighet og følsomhet overfor rytterens signaler, noe offiserene mente gjorde dem uegnede til kavaleritjeneste.

Mye av problematikken rundt hestespørsmålet ble tilskrevet utrederordningen, hvor enkelte bønder ble pålagt ansvaret for daglig stell og vedlikeholdelse av de militære hestene. Også utrederne så denne ordningen som lite tilfredsstillende, og var særlig kritiske til kavaleristenes ønske om å innsette lettere ridehester, som ville være til liten nytte i jordbruket. Bøndene, som i stor grad rådet over dølahestavlen, ønsket en større og sterkere kjøre- og trekkhest. Avlsmålene var nærmest stikk i strid med kavaleriets ønsker. Disse hestene kunne bli gode artillerihester, men manglet den hurtigheten som kavaleriet ønsket.⁴⁵⁷ Det vokste derfor frem en større og større kløft mellom kavaleriets og utredernes interesser. Det eneste positive offiserene hadde å si om dølahesten, var at den var holdbar, naturlig sunn og sterk, og svært utholdende. Likevel passet den ikke offiserenes idé av en god kavalerihest.

En moderne kavalerist skulle være oppsatt på en rask og edel hest, som ikke lot seg hindre av vanskelige terrengforhold. Vanskelige vær- og terrengforhold så likevel ut til å være områder der dølahesten viste seg overlegen de importerte hestene. Det var likevel ikke nok til å overbevise offiserene om at de allerede hadde tilfredsstillende hester. Varmblodshesten ble derfor tatt i forsvar som kavaleriets eneste redning, hvor det gjennom import og egen avl skulle bli mulig å oppsette kavaleriet på bedre hester. Krysningsavl mellom lokale arbeidshester og importerte ridehester ble også et alternativ, og muligens en gyllen middelvei som ikke bøndene ville motsette seg like sterkt som ved en pålagt innsettelse av fullblods- og varmblodshester ved utrederkvarterene. I den aktuelle perioden ser det derimot ikke ut som

---

⁴⁵⁷ Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85 s. 12-13.

om kavaleriet lyktes med å forhandle frem en løsning som ville være tilfredsstillende for begge parter. Hestespørsmålet forble derfor et uløst problem, som var til stor ergrelse for alle som uttalte seg om saken i *NMT*.

Som del av den taktiske og strategiske moderniseringen inngikk også debatten om kavaleriets blankvåpen og ildvåpen. Diskusjonen av kavaleriets ildvåpen ble stadig viktigere i løpet av perioden 1880-1914. Selv skulle kavaleriet øke sin ildkraft, men viktigst var nok spekulasjonen om hvorvidt infanteriets ildkraft var i stand til å stoppe et kavalerianfall. Sverd forble kavaleriets hovedvåpen, i påvente av at også den neste krigen ville kreve en tradisjonell fremvisning av kavaleriånden. Kavaleriånden var å fremvise mot, dristighet og evnen til å ta et offensivt initiativ, selv om logikken gjerne ville tilsi at et frontalangrep var et selvmordsoppdrag mot moderne våpenteknologi. Kavaleriånden har nær tilknytning til den øvrige militaristiske 'ånden' som fantes i Europa på 1800- og tidlig 1900-tallet, og var strengt tatt ikke et unikt trekk ved kavaleriet. Som historikeren Alf W. Johansson sier, har det stort sett alltid vært den offensive tenkemåten som har vært tydeligst i den taktiske og strategiske doktrinen gjennom historien.⁴⁵⁸ Kavaleriånden var noe man måtte bruke med omhu. Utviklingen av den enkelte manns intellekt og forstand var derfor en svært viktig del av moderniseringen av rekruttutdannelsen.

Som vi har sett gjennom all de tre tematikkene, hadde kavaleriet flere store utfordringer som gjør det rimelig å si at våpenarten hadde mistet mye av sin tidligere relevans. Det skortet likevel ikke på engasjement fra *NMT*'s ivrige skribenter. Som hovedsakelige utfordringer nevnes det stadig at det ble bevilget for kort øvelsestid, og at budsjettet ikke strakk til for å dekke de mange ambisiøse opprustningstiltakene som offiserene ønsket.

I europeisk sammenheng, er den etablerte myten om kavaleri i denne perioden at det var ledet av urokkelig konservative offiserer, som fremviste en konsekvent motstand mot reform. Ut i fra det som har vært skrevet i *NMT*, blir jeg nødt til å avkrefte denne myten i det norske tilfellet. Kavalerioffiserene kunne være svært konservative. Det var også rimelig å si at våpenarten heller ikke var forberedt på moderne krig. Dette var likevel noe offiserene selv mente og ønsket å endre. Ønsket om modernisering fremstår som drivkraften i de fleste

---

⁴⁵⁸ Johansson 1988: 158.

artiklene de produserte. Om tidsskriftets skribenter var representative for hele offiserskorpset, må imidlertid være tema for en annen undersøkelse.

Jeg vil gjerne vende tilbake til problemstillingen, og gi et konkret svar på spørsmålene jeg stilte innledningsvis.

Hvilke holdninger hadde de norske kavalerioffiserene til den europeiske kavaleridebatten, og hvordan mente de våpenarten skulle moderniseres? Hvordan kommer debatten til uttrykk i Norsk Militært Tidsskrift i perioden 1880-1914?

De norske kavalerioffiserene hadde et nært forhold til den internasjonale kavaleridebatten, med en bevisst tilknytning til kavalerister i andre land. De fremviste en høy bevissthet om hvordan andre europeiske hærer valgte å modernisere sitt kavaleri, og valgte å trekke disse frem som eksempler til etterfølgelse.

Til tider rådet det stor uenighet. Hva som var ønsket, og hva som var urealistisk ble tydelig belyst i tallrike *NMT*-artikler om kavaleriets tilstand og tiltak for å forbedre situasjonen. De mest fremtredende ønskene er forenkling, større fokus på den enkelte manns kompetanse, og utvidelse av utdannings- og øvelsestiden. Betrakningene om hvordan kavaleriet skulle organiseres for moderne krig var i stor grad basert på krigsobservasjoner, eller dannet under opphold i andre land. Krig var utvilsomt en viktig drivkraft i kavaleridebattens utvikling.

Sist men ikke minst, kan vi konstatere at den norske kavaleridebatten var en internasjonal debatt, hvor aktører fra flere land spilte en viktig rolle for hvordan de norske kavalerioffiserene ønsket å reformere og modernisere sitt våpen.

Kilder og litteratur

Primærkilder

Norsk Militært Tidsskrift

- Anonym (1898). «Lidt om hestesporten i Italien» i *Norsk militært tidsskrift*, 68. bind.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 140-144.
- Anonym (1901). «Hvor bør tyngdepunktet i vort forsvar ligge?» i *Norsk militært tidsskrift*, 72. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 494-501.
- Baumann, Gunnar (1897). «Kavaleriets rideskole» i *Norsk militært tidsskrift*, 60. bind.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 615-636.
- Berg, Patroclus Fredrik Grundt (1895). «Lidt i anledning den «moderne» ridnings anvendelse her» i *Norsk militært tidsskrift*, 58. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 389-392.
- E. J (1912). «Kavaleriets blanke vaaben» i *Norsk militært tidsskrift*, 82. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 435-438.
- Feiring, Edmund (1887). «Kavaleriets anvendelse i strategiens tjeneste» i *Norsk militært tidsskrift*, 50. bind. Kristiania: samfundets forlag, Chr. Schibsted, s. 463-477.
- Feiring, Edmund (1899). «Mitraljøser for kavaleriet» i *Norsk militært tidsskrift*, 62. bind.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 638-340.
- Feiring, E. (1901). «Kavaleriets anvendelse i strategiens tjeneste» i *Norsk militært tidsskrift*, 50. bind, Kristiania: samfundets forlag, Chr. Schibsted, s. 687-692.
- Fougner, Christopher (1906). «Hvilken forskjel er der på kavaleri og beredent infanteri? Bør sistnævnte opsættes hos os og hvorledes?» i *Norsk militært tidsskrift*, 76. bind.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 73-112.
- Fougner, Christopher (1910). «Kavaleriets opgaver» i *Norsk militært tidsskrift*, 80. bind nr. 7.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 371-385.
- Fougner, Christopher (1910). «Kavaleriets anvendelse» i *Norsk militært tidsskrift*, 80. bind.
Kristiania: Grøndahl & søn, s. 437-454.
- Fougner, Christopher (1910). «Vort kavaleris anvendelse – særlig i krigens første del» i *Norsk militært tidsskrift*, 80. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 495-509.
- Fougner, Christopher (1910). «Kavaleriets nuværende uddannelse» i *Norsk militært tidsskrift*, 80. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 619-631.

- Hagerup, Henrik Steffens (1883). «Et kavalerikorps's forhold som erklæringskavaleri» i *Norsk militært tidsskrift*, 46. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s.553-560.
- Halvorsen (1892). «Hvilken Rolle har Landsen til forskjellige Tider spillet i Rytteriet? Hvad taler for og hvad imod den forøgede Anvendelse, som den i den nyeste Tid har fundet i flere Hære? Hvorvidt vilde der være ønskelig at faae den gjenindført ved vort Rytteri?» i *Norsk militært tidsskrift*, 55. bind, Kristiania: Chr. Schibsted, s. 1-62.
- Holtfodt, Theodor (1899). «Om mitraljøser og deres taktiske anvendelse ved vort kavaleri.» i *Norsk militært tidsskrift*, 62. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 535-573.
- Houge, Harald (1907). «Giv en ved krigshistoriske eksempler støttet fremstilling af den betydning, det har for kavaleriet at råde over en hurtig, kraftig og udholdende ædel hest. Hvorledes kan vort kavaleri på hensigtsmæssigste måde skaffes et medre hestemateriel?» i *Norsk militært tidsskrift*, 70. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 121-141.
- Houge, Harald (1932). «Den norske garde tilhest i Stockholm» i *Norsk militært tidsskrift*, 95. bind, Oslo: Samfundets forslag, s. 823-825-141.
- Isachsen, G. (1898). «Hjulrytterspørgsmålet fra kavaleristisk standpunkt» i *Norsk militært tidsskrift*, 68. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 520-531.
- Lie, M. (1901). «Praktiske øvelser ved kavaleriet» i *Norsk militært tidsskrift*, 64. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s.553-560.
- L'orange, Hans Wilhelm (1898). «Ejendommelighederne ved kosakkernes taktik» i *Norsk militært tidsskrift*, 68. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 692-710.
- L'orange, Hans Wilhelm (1901). «Praktiske øvelser ved kavaleri» i *Norsk militært tidsskrift*, 64. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 331-354 og 609-615.
- L'orange, Hans Wilhelm (1905). «Mitraljøsens taktiske anvendelse ved kavaleriet» i 68.bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 249-286.
- L'orange, Hans Wilhelm (1913). «Kavaleristiske spørgsmål» i *Norsk militært tidsskrift*, 83. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 261-272.
- Lowzow, Haakon Ditlef (1887). «Om våbenarternes relative styrkeforhold» i *Norsk militært tidsskrift*, 50. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 423-452.
- Lowzow, Haakon Ditlef (1901). «Elveovergange med kavaleri» i *Norsk militært tidsskrift*, 64. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 505-536.
- Maurer, Albert (1897). «Feltgalop» i *Norsk militært tidsskrift*, 60. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 167-168.

- Meinich, J. C. (1901). «Lidt om den russiske hær» i *Norsk militært tidsskrift*, 64. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 167-181.
- Michelet, Christian Fredrik (1892). «Væddeløbene på Etterstad og deres betydning for kavaleriet» i *Norsk militært tidsskrift*, 55. bind., Kristiania: Chr. Schibsted, s. 516-525.
- Michelet, Christian Fredrik (1895). «Rideundervisningen ved kavaleriet» i *Norsk militært tidsskrift*, 58. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 291-318.
- Michelet, Christian Fredrik (1902). «Bør vort kavaleris uddannelse søges lagt i en ander retning end hidtil?» i *Norsk militært tidsskrift*, 72. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 291-318.
- Michelet, Christian Fredrik (1911). «Vort kavaleri. Forslag til forbedringer» i *Norsk militært tidsskrift*, 74. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 121-129.
- Mollatt-Smith, Ralph (1910). «Kavaleriets ekserserreglement» i *Norsk militært tidsskrift*, 80. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 152-155.
- Morgenstjerne, Alexis von Munthe af (1887). «Om anordningen af øvelserne under kavaleriets korpssamlinger» i *Norsk militært tidsskrift*, 50. bind. Kristiania: Samfundets forlag, s. 253-280 og 303-335.
- Morgenstjerne, Alexis von Munthe af (1902). «1^oConcorso ippico internazionale i Turin 1902» i *Norsk militært tidsskrift*, 72. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 573-586.
- Nissen, Hans (1896). «Nogle ord om hjulrytteres anvendelse i arméen» i *Norsk militært tidsskrift*, 66. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 114-122.
- Os, Edvard Samuel Larsen (1914). «De svenske felttjenesteøvelser 1913» i *Norsk militært tidsskrift*, 84. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 251-266.
- Ottesen, Johan Egeberg (1895). «Er ridesystemet i vort kavaleri tidsmæssigt?» i *Norsk militært tidsskrift*, 58. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 99-114.
- Ottesen, Johan Egeberg (1895). «Den nye danske rideinstruks» i *Norsk militært tidsskrift*, 58. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 660-665.
- Ottesen, Johan Egeberg (1897). «Den nye svenske rideinstruks af 1897» i *Norsk militært tidsskrift*, 67. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 360-370.
- Ottesen, Johan Egeberg (1908). «Om kavaleriets rolle under krigen i Østasien» i *Norsk militært tidsskrift*, 71. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 1-27.
- Redaksjonen (1909). «Meddelelser fra ind- og utland» i *Norsk militært tidsskrift*, 72. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 473- 474.

- Rud, Bertrand (1901). «De forenede våbenarters fegtning» i *Norsk militært tidsskrift*, 64. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 665-686.
- Schiøtz, Johannes (1936). «Norsk krigshistorisk forskning» i *Norsk militært tidsskrift*, 106. bind. Oslo: Oslo militære samfund, s. 733-740.
- Sverdrup, Georg (1896). «En prisridning i Berlin» i *Norsk militært tidsskrift*, 59. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 526.
- Sverdrup, Georg (1896). «I anledning kavaleriløjtnant J. Egeberg Ottenses anmeldelse af den nye danske rideinstruks» i *Norsk militært tidsskrift*, 59. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 367-377.
- Sverdrup, Georg (1897). «I anledning rittmester Ottenses anmeldelse af den nye svenske rideinstruks af 1897» i *Norsk militært tidsskrift*, 60. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 409-420.
- Sverdrup, Georg (1897). «Remontekommisjonerne» i *Norsk militært tidsskrift*, 60. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 694-695.
- Smith-Kielland, Ingvald Mareno (1895). «Om kavaleriløjtnantens tjenestehest» i *Norsk militært tidsskrift*, 58. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 522-525.
- Smith-Kielland, Ingvald Mareno (1914). «Hestens militære brukbarhet» i *Norsk militært tidsskrift*, 84. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 51-53.
- Spørch, August (1887). «Om kavaleriet og dets anvendelse i strategiske øjemed» i *Norsk militært tidsskrift*, 50. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 24-49.
- Tobiesen, August Emil (1914). «Treaarsloven i Frankrike» i *Norsk militært tidsskrift*, 84. bind. Kristiania: Grøndahl & søn, s. 267-283.

Aviser

- Anonym. «Kavalleri – Beredent Infanteri» i *Bergens Tidende*. 31. januar 1903.
- Anonym. «Vort Kavaleri. Bedre Heste. Øvede Officerer» i *Dagbladet*, 22. juni 1898.
- Anonym. «Oplandske Kavalerikorps' Jubilæum» i *Trondhjems adresseavis*, 20. august 1900.
- Anonym. «Hærordningen» i *Øieren*, 23. september 1908.
- Anonym. «Vilocipeden i militært øiemed» i *Bergens Adressecontoirs Efterretninger*, 8. august 1888.
- Baumann, Gunnar. «Jagtridning ved det preussiske Militær-Rideinstitut i Hannover» i *Morgenbladet*, 7 desember 1899.
- Lowzow, Haakon Ditlef. «Vort Kavaleri» i *Dagbladet*, 17. juni 1898.

Ottesen, J. Egeberg. «Norges Lethestavl» i Morgenbladet, 19. mai 1904.

Stortingsforhandlinger

Stortingsforhandlinger (1889) Vol. 38 Nr. 6.

Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a Inst. Nr. 44.

Stortingsforhandlinger (1891) Vol. 40 Nr. 3a, Prp. Nr. 21.

Stortingsforhandlinger (1899) St. Prp nr. 1. Hodepost IX A, s. 57.

Stortingsforhandlinger (1899) Sth. Prp nr. 1. Hodepost IX A, s. 17-18.

Stortingsforhandlinger (1899) Indst. S. X A, kap. 2, s. 11-12.

Stortingsforhandlinger (1902/1903) St. Prp. Nr. I. Hovedpost X A.

Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b.

Stortingsforhandlinger (1911) Vol. 60 Nr. 2b St. Prp nr. 85.

Stortingsforhandlinger (1914) Vol. 63 Nr. 1d. St. prp nr.1. Hovedpost XI A.

Stortingsforhandlinger (1914) «Den norske interparlamentariske gruppes indberetning om XVIII interparlamentariske konferanse, holdt i Haad 3dje-5te september 1913.» Vol. 63 Nr. 5.

Annet

Bernhardi, Frederick von (1909). *Cavalry in future wars*. Digital utgave (2009),
Gutenberg.org.

Bestemmelser for bevogtningstroppernes forhold og tjeneste II: Eklærings- og bevogtningstjeneste for kavaleriet (1885). Kristiania: Grøndahl & søns bogtrykkeri.

Bloch, A. (1906) *Præsenter gevær! Militærhumoresker fra korsaren*. Kristiania: Korsarens Forlag.

Broch, Harald (1956) *Kavaleriets skole- og garnisonsavdeling 1796-1940*. Oslo: Merkantile Trykkeri.

Childers, Erskine (1911). *German Influence on British Cavalry*. London: Edward Arnold.

Drolsum, Axel (1896). *For Norges sag. Ti aars arbeide i afhandlinger og foredrag (1885-1895)*. Christiania: Jacob Dybwads Forlag.

Holtfodt, Theodor (1908). *Hærordningen av 1909. En artikkelserie i Dagbladet april-mai 1908*. Trykket hefte, Forsvarsmuseets Bibliotek.

- Houge, Harald (1905). *Festskrift udgivet i anledning «De norske officerers rideklubs» 25-aars jubilæum*. Kristiania: W. C. Fabritius & sønner a/s.
- Houge, Harald (1930). «De Norske Officerers Rideklub» i Henriksen, Fr. G. (red.) *Festskrift*. Oslo: A/S Haakensen & co, s. 14-31.
- Høiland, Rolv (1959). *Glade militærhistorier*. Oslo: A/S Helge Erichsens Forlag.
- Håndbog for den menige kavalerist* (1890). Kristiania: Grøndahl & Søn.
- Lov om hærens utrederkvarterer av 6te juni 1891 med de ved lov av 18de august 1911 foretagne forandringer* (1911). Kristiania: Steen'ske bogtrykkeri.
- Instruktion for kavaleriets rekrutskoler: tilligemed felttjenestene for underbefalingsmænd samt en oversikt af remontedressuren* (1870). Kristiania: Abelsted.
- Kongeriget Norges Grundlov* (1882). Trondhjem: Staff & Gram.
- Lowzow, Haakon Ditlef (1887). *Norges krigspolitiske stilling*. Kristiania: Bjørnstad & Co bogtrykkeri.
- Maxwell, William (1906). *From the Yalu to Port Arthur*. London: Hutchinson.
- Maurer, Albert (1881). *Om det norske Kavaleri, dets sandsynlige Optraeden i en Krig, dets nødvendige Uddannelse, Bevæbning og Udrustning*. Kristiania: Alb. Cammermeyer.
- Michelet, Christian Fredrik. (1930). «Den raske ridning er en nødvendighet for en arme» i Fr. G. Henriksen (red.) *Festskrift*. Oslo: A/S Haakensen & co, s. 52-56.
- Mulken, J. J van (1845). *Krijgskunst voor de kadetten van alle wapenen, eerste deel: taktiek der drie wapens*. 2. utgave, Breda: Broese.
- Norges grundlov med Tillæg og senere Ændringer samt Bestemmelser om Valgforsamlingerne og om Rigsretten* (1882). Kristiania: Selskabet for Folkeskrifters Udbredelse.
- Norsk Retstidende* (1888). Kristiania: Den norske advokatforening.
- Petersen, Sigv. (1902). *Stambog over heste af gudbrandsdalsk rase. Første bind: Hingster født aarene 1846-1892*. Kristiania: Grøndahl & Søn.
- Rideinstruks for Den Norske Arme* (1902). Kristiania: Grøndahl & søns bogtrykkeri.
- Sending, Wilhjalm (1881). *Om Anordningen af Kavaleriets årlige våbenövelser*. Kristiania: Chr. Gundersens bogtrykkeri.
- Stai, H (1913). *Meddelelser om Hærens hester for aaret 1912*. Kristiania: Marius Stamnes boktrykkeri.
- Reglementariske bestemmelser for marscher, forlægning og bevogtningsteneste* (1902). Kristiania: Grøndahl & søns bogtrykkeri.

Regler angaaende de i visse stillinger ansatte officerers hestehold samt om udbetaling af remonteringspenge og hesteholdsgodtgj. M.v. (1902). Kristiania: Steen'ske bogtrykkeri.

Regler for tjenesten i felt (Felttjenestereglement II) (1910). Kristiania: Grøndahl & søns. Schnitler, Gudmund (1902). *Beretning om felttjenesteøvelserne mellem Værdalsøren og Åsen kirke 1901*. Kristiania: Grøndahl & søns bogtrykkeri.

Soldatens bok (1912). Kristiania: Grøndahl & søns bogtrykkeri.

Sekundærkilder

Litteraturliste

Agøy, Nils Ivar (1997). *Militæretaten og «den indre fiende» fra 1905 til 1940, hemmelige sikkerhetsstyrker i Norge sett i et skandinavisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Agøy, Nils Ivar (2001). *For konge og fedreland? Offiserer, politikk, unionsstrid og nasjonalisme 1890-1905*. Fagernes: Valdres trykkeri.

Alpenes, Georg (1993). *Hjulrytterne kommer*. Oslo: Cappelen.

Anglesey (Henry Paget) (1986). *A History of the British Cavalry*, Vol. 4: 1899-1913. London: Secker & Warburg.

Badsey, Stephen (2008). *Doctrine and Reform in the British Cavalry 1880-1918*. London: Routledge.

Berg, Roald (1995). *Norge på egen hånd: 1905-1920*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berg, Roald (1998). *Nasjon – union – profesjon: Forsvaret på 1800-tallet*. IFS Info 4/98.

Berg, Roald (2001). *Norsk forsvarshistorie bind 2: Profesjon – union – nasjon*. Bergen: Eide forlag.

Berg, Roald (2003). «Embetsmannsstat, rettsstat eller generalguvernement 1814-1829» i *Nytt norsk tidsskrift*, vol. 20, s. 73-84.

Berger, Stefan (2006). *A Companion to Nineteenth-Century Europe*. Blackwell Publishing.

Borgen, Per Otto (1979). *Norsk ryttersports historie*. Oslo: Reprografisk industri a/s.

Broch, Harald (1956). *Kavaleriets skole- og garnisonsavdeling 1796-1940*. Oslo: Merkantile Trykkeri.

Christoffersen, Bjørn (1931). *Norsk Militært Tidsskrift, 1830-1930*. Oslo: Oslo militære samfund.

Clausewitz, Carl von. (2006). *On War*. Digital utgave, Gutenberg.org.

- Dahl, Kjell Nagel (1995). *Nordenfjeldske dragonregiments historie gjennom 300 år*. Steinkjer: Steinkjer Trykkeri.
- Dorondo, David (2012). *Riders of the Apocalypse, German Cavalry and Modern Warfare, 1870-1945*. Maryland, Annapolis: Naval Institute Press.
- Echevarria, Antulio J. (2002). «Combining Firepower and Versatility: Remaking the ‘Arm of Decision’ before the Great War.» I *Rusi Journal*, vol. 147. s. 84-91.
- Gjertsen, Chr. Aug. «Norske veddeløpsryttere i utlandet» i Henriksen, Fr. G. (red.) *Festskrift*. Oslo: A/S Haakensen & co, s. 46-51.
- Godø, Reinart (1989). *Forsvarets ledelse fra union til allianse*. Institutt for forsvarsstudier, Euro Trykk a/s.
- Goldwag, Nathan E. L. (2016). “When The West Looked East: British Observations On The Russo-Japanese War”. Waltham: Brandeis University.
- Gulowsen, J. (1900). *Fra dragontiden. Meddelelser om Det Norske Kavaleri indtil Begyndelsen af det 19de Aarhundrede*. Hamar: Hamar Stiftstidendes Bogtrykkeri.
- Harlem, Haakon (1950). *Opland dragonregiment 1750-1950*. Hamar.
- Henriksen, Fr. G. (1930). *Festskrift, Utgitt i anledning av «De norske officerers rideklub»s 50-års-jubileum*. Oslo: A/S Haakensen & co.
- Hobson, Rolf og Kristiansen, Tom (2001). *Norsk Forsvarshistorie bind 3, 1905-1940. Total krig, nøytralitet og politisk splittelse*. Bergen: Eide forslag.
- Hobson, Rolf (2005). *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945, Samfunnsendring – statssystem – militær teori*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Hoffstad, Einar red. (1935). *Merkantilt biografisk leksikon*. Oslo: Yrkesforlaget.
- Hosar, Hans P. (2000). *Kunnskap, dannelse og krigens krav – Krigsskolen 1750-2000*. Krigsskolen: Elanders Publishing.
- Hosar, Hans P. (2014) «Offiserane – stat, stand, parti, profesjon» i *Profesjonshistorier*, Rune Slagstad og Jan Messel (red.), Pax forlag, s. 381-411.
- Huntington, Samuel P. (1994) *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. London: Harvard University Press.
- Jarmann, Nils (1991). *Hestetjenesten i Hæren*. Oslo: Norsk Hestesenter Starum.
- Jarymowycz, Roman (2008). *Cavalry from Hoof to Track*. Mechanicsburg: Stackpole Books.
- Jensen, Åke F. (1995). *Kavaleriet i Norge – utvikling og innsats gjennom 800 år*. Oslo: Elanders forlag.
- Johansson, Alf W. (1988). *Europas krig – Militært tenkande, strategi ock politik från Napoleonstiden till andra världskrigets slut*. Stockholm: Tidens förlag.

- Karlsen, Jan Erik, Mathiesen, Fredrik og Ruud, Willy, red. (1982). *Norske blankvåpen 1814-1980*. Oslo: Cappelen.
- Kjeldstadli, Knut (2013). *Fortida er ikke hva den en gang var*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristiansen, Tom (2014). *Forsvarsdepartementets historie I*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lihaug, Skjoldulf, P. G. (2007). *De norske offiserers rideklub, noen milepæler i klubbens historie – basert på opplysninger fra klubbens ryterkalendere og senere hendelser*. Oslo: DNOR/Historie.
- Loch, Sylvia (1990). *Dressage: The Art of Classical Riding*. Trafalgar Square Publishing, The Sportsman's Press.
- L'orange, Hans Wilhelm (1922). *Av Nordenfjeldske dragonregiments historie*. Kristiania: ukjent utgiver.
- Mottelay, Paul Fleury (1920). *The life and work of Sir Hiram Maxim, knight, chevalier de la Légion d'honneur, etc., etc*. London: John Lane.
- Myhre, Jan Eivind (2012). *Norsk historie 1814-1905*. Oslo: Det norske samlaget.
- Norsk militært tidsskrift 1831-1981* (1981). Oslo: Oslo militære samfund.
- Phillips, Gervase (2007). "Scapegoat Arm: Twentieth-Century Cavalry in Anglophone Historiography" i *The Journal of Military History* 71, Society for Military History, s. 37-74.
- Phillips, Gervase (2011). «Military Morality Transformed: Weapons and Soldiers on the Nineteenth-Century Battlefield» i *Journal of Interdisciplinary History*, vol. 41, nr. 4, s. 565-590.
- Plinzner, Paul (2007). *Ein Beitrag zur praktischen Pferde-Dressur*. Georg Olms Verlag.
- Riedi, Eliza (2006). "Brains or Polo? Equestrian Sport, Army Reform and the Gentlemanly Officer Tradition, 1900-1914." I *Journal of the Society for Army Historical Research*, vol. 48, nr. 339, s. 236-253.
- Scherve, Barthol (1925). *Hesten i fortid og nutid*. Oslo: Aschehoug.
- Ulleberg, Hans Petter (2007). «Diskursanalyse: et mulig bidrag til utdanningshistorisk forskning» i *Barn*, vol 25 (1).
- Usborne, Scott (2017). "The Great Cavalry Debate" i *E-Journal, Western Front Association – Pacific Coast Branch*, 29. Mars 2017.

Nettsider

Børresen, Jacob. «Kavaleri» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 28. oktober 2020 fra <https://snl.no/kavaleri>.

Børresen, Jacob. «Underoffiser» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/underoffiser>.

Hagvaag, Einar. «Fjordinger for NATO» i *Dagbladet*, 25. juni 2019. Hentet 26. juni 2019 fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/fjordinger-for-nato/71202180>

Hudson, Eric. “America’s Response memorial lands final resting place near NYC’s 9/11 Memorial.” SOAR Public Affairs, 16. September 2016. Hentet 1. oktober 2020 fra: https://www.army.mil/article/175311/americas_response_memorial Lands_Final_Resting_Place_Near_NYCs_911_Memorial

Leraans, Dag. «Dragon» i *Store norske leksikon*. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/dragon>.

Leraand, Dag. «Kløvkompaniet» i *Store norske leksikon*. Hentet 29. oktober 2020 fra <https://snl.no/Klovkompaniet>.

NRYF. «Inndeling av hester». Hentet 30. oktober 2020 fra <https://www.rytter.no/hestekunnskap/kunnskapsbibliotek/hesten/inndeling-av-hester/>.

“Pack animals – the German Mountain Infantry Brigade”, 20 februar 2019. Hentet 26. juni 2019 fra: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_164045.htm?selectedLocale=en

Ricks, Thomas. “Reading Churchill: Was the cavalry the stupider branch of the British Army?” I *Foreign Policy*. Hentet 1. oktober 2020 fra <https://foreignpolicy.com/2013/05/09/reading-churchill-was-the-cavalry-the-stupider-branch-of-the-british-army/>.

Vangen, Odd. «Dølehest» i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 7. oktober 2020 fra <https://snl.no/d%C3%B8lehest>.

Woolf, Christopher. «The ancient military origins of Olympic dressage» i *The World*, 10. august 2016. Hentet 15. september 2020 fra: <https://www.pri.org/stories/2016-08-10/ancient-military-origins-olympic-dressage>.

Bilder

Forsidebildet og andre illustrasjoner i oppgaven er brukt med tillatelse fra Forsvarsmuseets Billedarkiv og Levanger Fotomuseum.